TERENTIVS CHRISTIANVS, SIVE

Comœdiæ Duæ, Terentiano stylo conscriptæ:

Ad vsum Scholarum seorsim excusæ,

TOBAEVS.
IVDITHA.

His accessit Pseudostratiotes, Fabula Iocosa ac Ludicra.

Authore CORNELIO SCHONAEO.

LONDINI,
Apud Robertum Dexter ad insigne Serpentis æneí, in Cœmiterio D. Pauli. 1601.

Cum Priuilegio Regiæ Maiestatis.

TERENTIVS CHRISTIANVS, SIVE

Comœdiæ Duæ, Terentiano ſtylo conſcriptæ:

Ad vſum Scholarum ſeorſim excuſæ,

TOBAEVS.
IVDITHA.

His acceſſit Pſeudoſtratiotes, Fabula Iocoſa ac Ludicra.

Authore CORNELIO SCHONAEO.

LONDINI,
Apud Robertum Dexter ad inſigne Serpentis æneì, in Cœmiterio D. Pauli. 1601.

Cum Priuilegio Regiæ Maieſtatis.

PVerum (vt inquit Lilius apud Anglos Grammaticus non ignobilis) nil nisi pura decent. In Terētio est pura oratio: materia verò vt plurimùm impura: nec mirum. Quid enim aliud à misello ethnico, verum Deum veræ puritatis fontem ignorante expectare possis? Operæ pretium itaque fecit Schonæus vir doctissimus, qui in gratiam Christianæ pueritiæ materias castiores pura Terentij phrasi vestiuerit, vt pueritia vnà cum orationis elegantia, morum quoque sanctitatem & probitatem imbiberet. Pauca autem delibavimus, quia in hoc genere pauca sufficere videantur. Apocrypha verò selegimus, nō quia sāctiora aut veriora, sed quia lusibus aptiora judicamus. Imprimis Tobijam, & Iuditham, quorum vtrunque doctus quidam Theologus sacrum potiùs poëma quàm historiam appellandum arbitratur. Notum est præterea & vulgari sermone tritū prouerbium. Non est bonum cum sanctis ludere. Quid autem scripturis canonicis diuinitùs inspiratis augustius & sanctius inter homines inueniri potest? Hiis itaque addere, detrahere, omittere, sermones & personas affingere, & huiusmodi quæ poetica licentia postulat, nonnullis quos temere offensos nolumus, religio est. Nam quæ in his libris vel falsa vel dura vel impura videri possunt, ea piorum præceptorum prudentiæ relinquo. Vale Lector amice, & ista vel omittere vel fruere bono tuo.

ACTORVM NOMINA

TOBAEVS, senex.
TOBIAS, Tobæi filius.
MYDA, Tobæi puer,
ACHIOR, ÆGIO, NABATHVS, } tenuioris fortunæ homines.
RAPHAEL, genius adolescentis forma indutus.
ANNA, Tobæi vxor.
SARA, Puella.
RAGVEL, Saræ pater.
EDNA, Raguelis vxor.
PHAEDRA, MYRRHINA, } Ednæ pedisequæ.
SOSIA, Raguelis seruus.
LYCHAS, Raguelis puer.
GABEL, senex.

PROLOGVS

Trimetri.

Saluetæ spectatores candidissimi,
Huc quotquot accessistis, actiunculam
Nouam hanc vestra decoraturi præsentia.
Priusquam noster hic grex in proscenium
Se conferat, rogatos vnum hoc vos velim
Maximopere, vt mihi quæ ad hanc rem attinent
Pauca loquturo, paulisper dignemini
Accommodare aurem patientem ac beneuolam.
Dum nuper hæc in lucem prodit fabula,
A malevolis quibusdam nostram industriam
Sentimus improbarier: qui ipsi tamen
Ignauia torpescentes, nullum suæ
Quam vbique venditant, scientiæ specimen
Vnquam edidêre: sed in canum mordacium
Morem, bonorum diligentiam suis
onvitiis, dicteriisq; identidem
acerant, nihil ipsi proferentes doctius.
Quorum vt minus nos commoueat procacitas,
ester candor, & humanitas facit: quibus
noster hic labor non improbabitur,
unde magnam consecutus gloriam
hi videar. Nam veluti à laudatis viris
udari pulchrum gloriosumque est; ita à
lis culpari, aut illudi, pulchrum arbitror,
essat ergo iniquorum calumnia,
trium facinorum individua comes.
e nunquam gliscit, ac furit impotentiùs,

Quàm cùm se frustra niti intelligit : pates
Cicadam alis correptam. Sed quo nos rapit
Animi calor, dum malevolos ulciscimur?
Nunc quam sumus acturi cognoscite fabulam,
Ex mysticis vobis depromptam literis.
Non hîc amore demens adolescentulus,
Pudenda coràm jactitabit crimina.
Nec fabulosius quispiam Deus, viri
Mentitus formam, amantem fallet conjugem.
Nec miles adversa ostentabit vulnera.
Nec servus argento emunget senem. Nihil
Horum nostra exhibebit actiuncula.
Nil hîc profanum, aut ludicrum : verùm sacram,
Piamque grex repræsentabit historiam.
Cui si quis attentas aures accommodet,
Multa in animo ipsi considebunt commoda.
Quapropter ut frequentes, & alacres modò
Huc confluxistis, ita favete silentio :
Ne quid tumultus inter vos ortus, gregem
Hunc nostrum scenicum interturbet. Hic puer
Quem conspicamini exire in proscenium,
Vobis periocham recitabit comœdiæ.

COMOEDIAE PERIOCHA.

TOBÆVS operam humandis navans mortuis
Deique sacro mancipatus cultui,
Visu spoliatur infelix. Mox inopia
Periclitans, gnatum ad Gabelem in Mediam
Ablegat, repetitum pecuniam, penes
Hunc quondam depositam. Qui in itinere comitis

Raphaëlis opera ducit Saram sui
Avunculi gnatam vnicam uxorem. Dein
Domum reuersus, ab eodem edoctus, patri
Amissum restituit visum: ædes gaudio
Præter spem objecto vndiquaque perstrepunt.

ACTVS I. SCENA I.
TOBAEVS, MYDA.

Trimetri.

QVIS te Deus cæli, terræque conditor,
Mortaliumque plastes, dignis efferat
Laudibus? & ad invictam tuam potentiam
Cæcutienti non stupescat pectore?
Qui omne prior tempore, ac ævo vetustior,
Cùm nihil in rerum natura jam existeret,
Cælum, terræque machinam meditullio
Aeris inhærentem, suoque pondere
Libratam, olim ex nullo creasti semine:
Creatáque inscrutabili prudentia
Porrò tutaris, conservas, atque vegetas.
Næ ego statim primis ab incunabilis
Te jure feci maximi: tibique me
Per omnia pater obsequentem præbui: &
Spretis calumniantium conuitiis,
Tuo me totum mancipavi cultui.
Ad te sacram veluti ad anchoram Deus,
Humana destitutus ope me confero.
Meorum tu laborum requies, tu vnicum
In rebus desperatis præsidium mihi;

NOTE

This volume

tight binding an

effort has been

duce the centres

result in

Hunc quondam depositum

me has a very
and while every
een made to repro-
tres, force would
in damage

Quàm cùm se frustra niti intelligit : pales
Cicadam alis correptam. Sed quo nos rapit
Animi calor, dum malevolos vlciscimur ?
Nunc quam sumus acturi cognoscite fabulam,
Ex mysticis vobis depromptam literis,
Non hîc amore demens adolescentulus,
Pudenda coràm jactitabit crimina.
Nec fabulosus quispiam Deus, viri
Mentitus formam, amantem fallet conjugem.
Nec miles adversa ostentabit vulnera.
Nec servus argento emunget senem. Nihil
Horum nostra exhibebit actiuncula.
Nil hîc profanum, aut ludicrum : verùm sacram,
Piamque grex repræsentabit historiam.
Cui si quis attentas aures accommodet,
Multa in animo ipsi considebunt commoda.
Quapropter vt frequentes, & alacres modò
Huc confluxistis, ita favete silentio :
Ne quid tumultus inter vos ortus, gregem
Hunc nostrum scenicum interturbet. Hic puer
Quem conspicamini exire in proscenium,
Vobis periocham recitabit comœdiæ.

COMOEDIAE PERIOCHA.

TOBÆVS operam humandis navans mortuis
Deique sacro mancipatus cultui,
Visu spoliatur infelix. Mox inopia
Periclitans, gnatum ad Gabelem in Mediam
Ablegat, repetitum pecuniam, penes
Hunc quondam depositam. Qui in itinere comitis

Raphaëlis opera ducit Saram sui
Avunculi gnatam unicam uxorem. Dein
Domum reuersus, ab eodem edoctus, patri
Amissum restituit visum: ædes gaudio
Præter spem objecto vndiquaque perstrepunt.

ACTUS I. SCENA I.

TOBAEUS, MYDA.

Trimetri.

QVIS te Deus cæli, terræq́; conditor,
Mortaliumq́; plastes, dignis efferat
Laudibus? & ad invictam tuam potentiam
Cæcutienti non stupescat pectore?
Qui omne prior tempore, ac ævo vetustior,
Cùm nihil in rerum natura jam existeret,
Cælum, terræq́; machinam meditullio
Aeris inhærentem, suoq́; pondere
Libratam, olim ex nullo creasti semine:
Creatáque inscrutabili prudentia
Porrò tutaris, conservas, atque vegetas.
Næ ego statim primis ab incunabilis
Te jure feci maximi: tibiq́; me
Per omnia pater obsequentem præbui: &
Spretis calumniantium conuitiis,
Tuo me totum mancipavi cultui.
Ad te sacram veluti ad anchoram Deus,
Humana destitutus ope me confero.
Meorum tu laborum requies, tu vnicum
In rebus desperatis præsidium mihi;

Profectò inhumanus sim, ac caute durior
Adamantina, hominisque indignus cognomine,
Salutiferis tuis præceptis si velim
Præfractus aduersarier. Nihil mihi
Dulce sine te: sed austera, insuauia,
Aspera, tetrica, amaraque videntur omnia,
Ni tu nostri misertus, ægritudines,
Crebrásque anxietates melle tuo condias.
Quare vt longo cervus anhelans cursu, ac siti
Enectus, siccis inhiat vndam faucibus,
Ita adtuam Deus tutelam confugit
Graui perculsa mens solicitudine: nec hinc
Vnquam nisi refocillata reuertitur.
Scaz. Quid obsecro vita hæc habet voluptatis?
Quid non potiùs laboris, ac molestiæ?
Quæ non pericula generi mortalium
Impendent, vrgent, obruunt? Et quod magis
Dolendum, cùm omnis securi infortunij,
Extra periculum nos positos maximè
Putamus, sæpè ab inopinato turbine
Prosternimur: risúsque in fletum, gaudium
In luctum, & in gemitum iocus convertitur.
Nec est quod externa hîc exempla recenseam:
Abunde nobis talium superest domi.
Atque adeò varios ipsi perpessi sumus
Casus frequenter: tum, inquam, quando carceri
Inclusus, arctisq; colligatus vinculis,
Infanda patiebar miser. Animum tamen
Scaz. Quamuis indignis tractus modis, numquam
Despondi: sed tuam Deus implorans opem,

Ne unquam quidem frustratus sum: adeò vt qui mihi
Præsens exitium molirentur, hi suis
Ipsorum pedicis irretiti, protinus
Tibi pœnis dederint, atque hujus rei exemplum Scaz.
Nobis exhibitum est in Senacheribo, qui mihi Sept:
Infensus, quòd inhumata aliquot cadauera,
Immanibus turpiter objecta bestiis-
Misertus sub terra defoderam, statim
Eo me, meamq; conjugem, & charum mihi
Filiolum jussit comprehendier. Quare Scaz.
Comperta, sine mora solum vertens, manus
Furentis effugio. Ille mea amens diripit,
Ædesq; nostras occupat. At vide obsecro,
Quàm infeliciter hæc illi res successerit,
Et quem exitum ejus sortita sit immanitas.
Nefando demereri sibi dum crimine
Deum parat, agitatus infernalibus
Furiis, nati jam destinati victimæ,
Patrem trucidant impium: Atque ita scelerum
Vindex Deus commissum vlciscitur nefas.
Qui licet ad puniendum sæpè tardius
Assurgat, effugiet tamen nemo nocens
Ejus flagellum: & longiorum sæpiùs
Acerbitate pœnæ compensat moram:
Ergo saluti qui suæ Dimet.
Velit consultum, omni Deum reuerentia
Supplex colat, præceptisque illius obsequi
Indesinenter studeat: sic illi nihil
Vnquam nocebit fraus calumniantium:
Ac impetentium mendacia facilè

Eludet, divina adiutus ope. Sed iam ad id
Tempus est reverti, cuius vnius gratia
In publicum hodie prodij. quin filio
Potius dedam id negotij. Puer hem, protinus
Accerse huc ad me filium. Myd. Curabitur.
Sed vbinam eum nunc esse existimas here?
Tob. Apud matrem in triclinio. ehodum propera.
Myd. eo.
Tob. Iam iam aderit opinor, vbi se huc intellexerit
Ad me vocarier: adeo per omnia
Patri obsequentem sese præbuit hactenus. Oh,
Quemquamnè hominem posse in animo instituere, vel
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Septen. *Ego pol hoc modo me erga illum affectum sentio.*
Sed ostium à nobis crepuit, atque ipse exit foras.

ACTVS I. SCENA II.

TOBIAS, TOBAEVS.

Eiusdem generis.

QVID, *hiccine patrem astare dicebas Myda?*
Sed eccum: adibo. Mi pater adsum: num quid est
Per me curatum quod velis? Tobæ. Probè facis
Fili, quòd accersitus protinus advolas.
Accede propiùs, habeo quod mandem. Tob. Impera
Quod vis, quicquid præceperis effectum dabo.
Tobæ. Achiorem, Nabathum, atque Ægionem illum senem
Septen. *Consanguineos nostros absque mora conveni: quibus*
Cum pauperie, sat scio, res est domi: dicésque me
Cupere, vt convivæ hodie esse dignentur mihi.

Nihilq;

Nihilque cunctentur, sed protinus simul
Omnes vt adsint curent. Tobi. Hem, fiet pater.
Toba. Gaudeo me jam inde ab adolescentia semper Scaz.
Eo fuisse animo, vt nihil minus putem
Perire, quàm quòd in egenos confertur. At
Hæc vxori mecum non conveniunt, venit
Sæpè ad me clamitans, quid agis Tobæe? cur
Rem omnem profundis? cur quod nos comparassimus,
Nostrum defraudantes genium, tu crebrioribus Sept.
Conuiuiis insumis? haud existimans.
Quanto labore partum. Et longè errat, mea
Quidem sententia, quæ quod famelico
Tenuiorum ventri saturando impenditur,
Arbitretur perire. Mea sic est ratio,
Et sic animum induco meum: qui egestati Scaz.
Fame, aut siti periclitantium suis
Facultatibus opitulatur, Deum sibi,
Non hominem demeretur, Sed cesso domum
Reuerti, vt quod opus sit futurum apparem?

ACTVS I. SCENA III.

ACHIOR, ÆGIO, NABATHVS, TOBAEVS.

Trochaici catalectici, partim septenarij, partim octonarij.

BENE profectò habet, quòd hodie me familicum
Ad suum Tobæus prandium inuitauerit,
Nam domi mihi culina frigido languet foco:
Vacuus crepitat inedia venter, dentésque pruriunt:
Stomachus latrat: vix quemquam puto fame magis
Effractum. Sed nosterné hic est Ægio, procul

Huc quem aduentare video? est is ipsus: alloquar
Hominem, vt quo properet intelligam. Salue Ægio.
Ægi. Et tu tantundem Achior. Achi. Quid ita curris? aut
Quonam tam præcipiti festinas gradu?
Sen.2. *Æg. Rectà ad Tobæũ, qui me per filiũ modo apud forũ*
Iussit accedere protinus ad prandium. Achi. Quid audio? huc
Et nos ieiunis properamus faucibus. Ægi. *(mihi*
Senar. *Optimè herculè factũ. oh, nunc demum solida videtur*
Hæc voluptas, cùm & te participem eiusdẽ fore audio.
Sed quis iste? num Nabathus? aut ille est, aut parum
Prospiciunt oculi. Achi. Vide vt properet. heus, respice
Iamb. *Ad me Nabathe, est quod tibi dicam: paululum huc*
Digredere. Nab. Non audio. Ægi. Res seria est. Na. Ah, desine
Meum iter impedire, quãdo ad rem vehementer seriã
Acat.2 *Accurro, nempe ad convivium: & inanitate*
Intestina mihi iamdudum murmurant, valete.
Achi. Obtundis, resiste, nos eodem tendimus. Nab.
Alias res agitis. Ægi. Certè, resiste inquam. Nab. Quò ergo mihi
Esse iter creditis? Ægi. Ad Tobæũ. Nab. Profecto rem
Tetigisti acu. huccine sed & vos invitatos dicitis? Ach.
Sumus ô bone. Nab. Quid hic cũctamini igitur tã diu?
Aut cur non rectà proceditis? maturemus, mihi
Etenim venter inedia ferè exhaustus est. Ægi. Probè monet:
Nam meus quoque iampridẽ animus in patinis est. Na. Commodè

Ecce

Ecce domo egreditur Tobæus. Salve plurimum
Vir colende. Tobæ. Amici salvete, hòc est gratior
Vester adventus mihi, quòd maturiùs simul
Omnes advenistis. Sed nescio quid suspicer,
Quod nos solito convenitis infrequentiùs.
Num quid est quod vos à nostris ædibus avocet?
Ne celate, vt offensæ medeamur. Achi. Ah, tace
Sodes, nemo est qui nos excipiat prolixiùs,
Lautiúsque. Tobæ. Quid causæ est igitur, quòd rariùs
Hîc vos video? an quia non invitaverim priùs?
Ægi. Istuc ipsum mi Tobæe: pudet enim accedere
Non vocatos. Tobæ. Ah, quasi qui sim nondum etiam satis
Perspectum habeatis. An ignoratis bonos Senar.
Ad bonorum prandia vel vltro solere accedere?
Quapropter mittite posthac pudorem inutilem:
Non solum vocatis, at etiam invocatis hîc locum
Vobis scite paratum esse. Sed accumbamus. Puer,
Hem, cape guttum, ac manibus cedo aquam. Agite, prandium
Interim, dum de loco altercamini, corrumpitur.
Tu mihi dexter accumbe Ægio. tu sinister Achior:
Tu Nabathe ex adverso sedebis commodè.

ACTVS I. SCENA IIII.

TOBAEVS, ÆGIO, NABATHVS.

Trochaici catalectici, senarij, septenarij, & pauci octonarij.

ANtequam amici hisce dapibus corpusculum
Reficiamus, primùm divinæ in nos munificentiæ

Gratias agamus: ne dum temporario
Paſcitur corpus cibo, mens dignior,
Et potior noſtri pars contabeſcat, à Deo
Deſtituta. Ægi. Sapienter, piéque mones Tobæ: nam,
A precatione convenit convivium
Auſpicari. Tobæ. Exordiar igitur. Pater
Cœleſtis, qui pane quondam ex æthere
Demiſſo maiores noſtros inedia periclitantes
cat. *Affatim, largéque omnes ſaturaſti: oramus, vt cibum,*
Quem tuo beneficio ſumpturi ſumus,
Nobis eſſe ſalutarem velis: quò corpore
Simul & animo ita refocillemur, vt poſt hanc brevem
Et fragilem vitam, tuo cæleſti nectare
Tecum perpetuò contingat epularier.
Convi. Amen. Tobæ. Agite cognati chariſſimi ſatis
Iam morarum eſt: quiſq; arripiat quod palato maximè
Sapiat. hunc quid armũ ovillum diſſecare veremini?
Quiſque ſibi perſuadeat domi ſe eſſe ſuæ. Nab. Sedulò
Operam navamus Tobæe: apud menſam etenim neminem
Convenit verecundari: namque in hoc apponitur
Quicquid infertur, non vt oculos paſcat, ſed vt
Eſurientem placet ſtomachum. Quin inutilis mihi
(Ne quid ſimulem) ſemper viſus eſt pudor,
Iamb. *Dum præſtò eſt, quo ventrem exatures famelicum,*
A cibo ieiunis temperare faucibus.
Tobæ. Æquum dicis. at interim tuus quid ceſſat cantharus? (ſit precor
Nab. Ægio, hunc tibi præbibo cyathũ. Ægi. Vt ſaluti
Mi Nabathæ. Tobæ. Etquid tibi hoc villi ſapit?

Nabat.

Naba. Nunquã, ita me Deus amet, gustavi meracius.
Tobæ. Hem, quidnam sibi vult hic præceps filij
Interventus? quàm vereor ne quid mali
Nunciet: & nescio quid infortunij
Animus præsagiat mihi. Iamb.

ACTVS I. SCENA V.

TOBIAS, TOBAEVS, ACHIOR.

Eiusdem generis.

——HEV pater, non ita procul
Hinc reperi quendã ex cõsanguineis nostris crudeliter
Interfectum. Tobæ. Hem fili, quid ais? occidi.
Facile divinabam fore, vt huius prandioli breve Iamb.
Gaudium ægritudo aliqua interturbaret: nihil
Adeò in rerum natura reperias prosperum,
Ac beatum omni ex parte. Experior verissimam
Tandem esse Amosi vatis sententiam
Illam, qua monet, ne rebus elati prosperis,
Genio indulgeamus: namque hoc insolentiæ
Crimine Deum irritatum, mutaturum brevi
Conditionem rerum, proque lætis tristia
Suppeditaturum. Sed ne nos debiti
Obsequij obliviscamur, præstiterit surgere,
Vt amici cadaver à ferarum morsibus
Vindicem, ac sepeliam. Achi. Pol ne feceris
Si sapis Tobæe, nisi te præsens in periculum
Conijcere malis, quàm edicto principis
Obsequi. Tobæ. Facessant regis crudelissimi
Imbelles minæ: magis stimulant cælestia
Me Dei præcepta: quibus præstiterit obsequi,

Quàm impijs tyranni constitutiunculis.
Sed nihilo minus vos, dum absum, pergite
Interim apposito non parcere cibo. Mox simul
Ac consanguinei perempti corpus publica
E via clam ad nos protraxero: huc recurram protinus.

ACTVS I. SCENA VI.

NABATHVS, ACHIOR, ÆGIO.

Eiusdem generis.

QVAM *vereor miser ne sibi perniciem exitiumque adferat*
Hic homo, dum nimium præfractus, suæ
Neminem patitur refragari sententiæ.
Quoties ipsum clam admonui, quoties sibi
Vt caueret obtestatus sum: at nihil
Exorabam vnquam. Achi. Ego quoque eadem sedulò
Quanquam sæpè inculcabam, semper tamen
mb. 2. *Surdo occinebam fabulam. Ægi. Mirum est hominem adeò*
Suæ sententiæ esse tenacem, vt ne optimè quidem
Consulentibus, dignetur acquiscere.
Quid quæso cum huiusmodi agas hominibus, sua
Excæcatis pertinacia? Deum
Oremus, vt temerariam eius confidentiam
In meliorem vertat quàm nos remur exitum.

ACTVS I. SCENA VII.

TOBÆVS. ANNA.

σκάζοντες.

CVM *mecum sceleratos mortalium mores*
Perpendo, non possum quin defleam nostræ

Adeò

Adeò deploratum ætatis ſtatum. Quid non
Audent homines perverſi? quod ſcelus, quamvis
Abominandum, perpetrare cunctantur?
Dura quidem nos Iſraëlitides ſemper
Hos inter Ninivitas paſſi ſumus: numquam
Tamen atrox efferatæ incanduit gentis
Crudelitas in nos immanius, quam nunc.
Profectò non parcunt nobis magis, quàm ſi
Illis res eſſet cum pecudibus, aut brutis.
Id eſſe verum haud diffitebitur, quiſquis
Huius trucidati vndiquaque differtum
Vulneribus corpus intueatur. heu, quiſnam
Tam diras non execretur manus, tale
Quæ non erubuerint facinus? Videte oro
Quàm fœdè ac turpiter cadaver hoc omni
Ex parte ſit laniatum, quàm nihil toto
Illæſum corpore relictum: à truci credas
Vrſo diſcerptum. Tam infandum Deus cernis,
Et impunitum relinquis ſcelus? An. Quiſnam hîc
Stomachatur? hem marite mi, quid eſt ſodes
Quod tantopere iratus incuſas? ſatin' ſalvæ
Res? quid taces? Tob. Quid incuſem rogas? ecce
Quàm immaniter hic noſter amicus trucidatus
Sit. An. Me miſeram, interij. Quis auſus eſt hoc tam
Horrendum facinus? Tob. Quis niſi quiſpiam ex hiſce
Ninivitis: quorum acerbitas inardeſcit
Iampridem in nos amarulentius. An. Næ iſte
Quavis tigri fuit crudelior. verùm
Quis ipſum huc devolvit? nam modò foras fortè
Dum prodeo, conſpiciebam nihil. Tob. Credo.

An. Eho, quin respondes? Tob. Iam audies rem omnem.
Modò prandio vix dum incepto, venit ad me filius, clamans
Octo. *Quendam ex consanguineis non ita procul nostris*
Ab ædibus miserè iacere confectum,
Hîc ego relicta mensa, protinus rectà
Eò me confero. Ac primùm quidem cædem
Contemplatus omnium immanissimam, multùm
Diuq; flevi: mox sublatum in humeros, huc
Ad vos deportavi cadaver. An. In quem vsum?
Cedò. Tob. Quò sub noctem clam sepeliam. An. Ah, demens,
Sepelias? Tob. Quid ni timida. An. Vide quid inceptes.
Non te latet, quantopere interminatus sit
Assyriæ rex, ne quis nostratium tentet
Israëlitarum cadavera vsquam clam
Defodere: idcirco, si sapis, cave, ne & nos
Simul omnes tecum perdas. To. Nihil agis: numquam
Vita defunctos hoc obsequij genere desistam
Sept. *Prosequi: etiamsi mille tyrannus intentet*
Cruces. Quamvis mortem minitetur, in morte
Nihil est, quod magnopere metuam, mali. An. Mi vir,
Si tibi consultum vis, sententiam muta, Ah,
Quàm vereor ne hoc quantum nunc tibi sedet cordi,
Tantum nobis propediem incommodet. Tob. Pergin'
Mulier esse? vllámne vnquam ego volui rem, in qua
Tu mihi non fueris adversata? Quòd si nunc
Quæram, quid sit quod peccem, nescias, in qua
Re tam confidenter restas mihi. An. Eheu, quid,
Egon' istuc nesciam? iam sæpiùs frustra

Quid me solicitet, exposui tibi. Tob. Mitte
Male ominarier: satis mihi quæ in rem
Sunt ipse perspicio. Quasi antea numquam
Idem impunè à nobis sit factitatum. An. Non
Nego, verùm hodiè minùs expedit. Tob: Abi stulta,
Nihil dicis: præstat Deo obsecundare. (confido
Quàm homini: huic enim nostrum hoc gratum esse
Beneficiolum. At satis, superq́; cessasse
Hic videor, ne quis rem fortè subodoratus,
Maiestatis læsæ nos deferat. Corpus
Interea hoc auferam mecum domum: vt noctu
Semotis arbitris clam sepeliam: nam quod
Cavere potes, stultum est admittere. hinc ad relictos
Me conferam amicos, quos vereor ne mea mora of-
fendat.
An. Insanè. Perij, iam mihi videre videor cladem
Ex huius temeritate brevi profecturam.
Deum immortalem! adeon' pertinacem esse
Hominem, adeoque inexorabilem ac durum,
Vt neque lachrymis, neque precibus licet blandis
Magis moveatur quàm saxum? ô grauis luctus!

ACTVS II. SCENA I.

SARA.

Senarij & octonarij Iambici.

NÆ ego omniū puellarū merito sum infelicissima
Superis invisa pariter, ac mortalibus.
Vtinam dehiscat terra, meq́; adsorbeat (tatibus
Suo hiatu: vsque adeo huius vitæ vndiquaque calami-
refertæ pertæsum est. Eheu me infelicem, nihil magis
optē, quàm his miseris in deterius semper gliscētibus,

Quàm ocyssimè defungier. Mors si concedatur, mihi
Quovis beneficio futura est gratior.
Nam quid tandem est, quòd in hac vita diutius
Esse velim, aut cur non malim aboleri protinus?
Quoquovorsum foras prospicio, passim irrideor
Misera, ac conspuor ab omnibus. Imo, quod est longè
crudelius, (ficam:
Cuncti me vt portentum execrantur, horrent vt vene-
Quin & diris vt parricidam devovent:
Vtpote quæ septem mihi coniugij fœdore
Coniunctos adolescentes, iam vsu matrimonij frui
Parantes prima nocte omnes immaniter
Trucidasse existimer. At tu Deus, cui vel intimi
Humani pectoris patent recessus, scis me ab hoc scelere
Esse alienissimam, meosq; mores omni crimine
Impietatis vacare: ac me vitam nullis obnoxiam
Facinoribus hactenus exegisse. Numquam enim
Sept. Quicquam in me admisi turpius: nec me iuvenculis
Lascivioribus sodalem præbui.
Sed impudicarum, Deus, commercium
Cane peius & angue semper vitavi, totos dies domi
Me apud parentes continens, dūq; illæ choræas ductita
Viris commistæ, dum voluptatibus, ac fœdis lusibus,
Sept. Genioq; indulgent, ego parentum admonitionibus
Morem gerens, tuam in nos beneficentiam
Conclave ingressa interius, supplex laudibus
Consuevi prædicare. Quod autem septies
Coniugium auctoritate paterna repetij,
Non tam explendæ libidinis, voluptatisve gratia,
Quàm sobolis procreandæ studio tentatum est. Nam

me, Deus,
Omnis posteritatis nostræ spes incumbit: nihil Sept.
Parentibus meis præter me liberorum suppetit
Amplius. Ast adolescentes septem, me quibus
Nuptum locaverat pater, Dimet.
Non à me, uti probe nosti Deus, sed a cacodæmone
Nescio quo necati sunt: quod hi fortasse me, Troch.
Aut illis ego fuerim indigna: aut quòd alteri
Me illibatam forsan reserves coniugi.
Hæc utcunque, Deus, coniecturis assequor:
Nam arcana tui sensus consilia ingenioli
Nostri captum longè excedunt: adeò ut si quis tuam Sept.
Curiosè scrutari velit sapientiam, Troch.
Vel talpa protinus reddatur cæcior.
Quapropter mi Deus, si unquã tibi placuit, quod sedulo
Egi hactenus: si nondum nos in totum aversaris, precor
Ut me vel illicò è medio tollas, & ab his conviciis,
Quibus infelix iam ubique lacessor, vindices:
Aut si tuam Pater promeruisse videor clementiam,
Facilem quæso meis tandem querelis aurem præbeas,
Meisq; os obtures obtrectatoribus, quò desinant
Suis me posthac immerentem traducere mendaciis.

ACTVS II. SCENA II.

RAGVEL, SARA.
Eiusdem generis.

QVAM hîc audio eiulantem, & calamitatem deflentem suam?
Mirum ni filia est: certè ipsa est: facile divinaveram.
Habitum parat, accedam propius, ac compellabo.
Quid est

Septen. *Filiola mea, quod te ita solicitat, vt omnia questubus*
Suspiriisq́ cōpleas? Sa. Pater, ah, rogitas? quasi mihi
Querendi iusta desit causa. R. Nata mea, non me latet
Quàm indigna sis passa: at quid vanis proderit
Scaz. *Excarnificasse animū queremoniis? parū ex sententia,*
Cùm res succedunt, mentem consolari conuenit
Spe fortunæ secundioris. Nam velut
Summam rerum prosperitatem frequenter infelicitas
Excipit, & extremi infortunii casum
Non rarò insperatum consequitur gaudium.
Sar. Quod mihi quæso commemoras gaudium pater?
Iampridem de nobis actum est. Quare nihil
Malim, quàm ex hisce quamprimùm subduci calamitatibus.
Rag. Ah, mitte desperare: nam quod nobis difficilimum
Videtur, à Deo vel solo nutu præstari potest;
In hunc omnem tuam fiduciam tantùm fac conferas,
Cui quid nobis, tuæq́ saluti maximè
Expediat, exploratum est: nec quenquam solet
Affligerc temere: non enim nostræ studet
Perniciei, aut exitio, sed saluti potiùs. &
Septen. *Licet ea quæ nobis in hac vita obtingunt, dura asperaque*
Frequenter videantur, minimè tamen incusandus e
Deus:
Vtpote qui norit optimè, quid hominibus potissimum
Conducat. Atque ideò quemadmodum probus
Medicus, non dulcia semper animo ægroto, at ama
sæpius

Mi

Miſcet pharmaca. Sar. Equidem nil refragor pater:
Scio Deo ſic viſum eſſe: at quæ tot ſimul
Suffecerit ærumnis, & contumelijs?
Vtcumque crebræ tolerandum eſſet orbitatis tædium,
Triſtiſq; peremptorum iactura coniugum,
Si non meos ſponſos malis ipſa occidiſſe dicerer
Artibus. Eheu, quæ non paſſim convicia,
Et ſcommata in me conijciunt homines vaniſſimi? quibus
Non traducunt dicterijs? Quin nomen commutant mihi,
Pro Sara appellantes Zaram: videlicet parricidij
Facinus exprobrantes. hoc eſt quod mentis ægritudinem
Exaſperat, nec ſortis me ſinit obliviſcier meæ.
Rag. Durum quidem anime mi fateor, ſed levius fit patientia,
Quicquid nefas eſt corrigere. Nec nobis in manu eſt, Sept.
Quid dicant homines, ſed ne id iure obiecerint
Summa adhibenda eſt cautio. Quapropter oro patienter feras,
Non fruſtra culpes, quod nequit mutarier:
Latura patientiæ aliquando abundè magnum præmium.
Sar. Age pater, dabimus operam: at numquid aliud eſt quod me velis?
Rag. Sequere me intrò, iamdudum enim te mater expectat domi.

ACTVS II. SCENA III.

TOBAEVS, ANNA.

14

Eiusdem generis versus.

DEum immortalẽ, quidnâm hoc obsecro mali est?
Quæ hæc est calamitas? oculi prospiciunt nihil:
Visus planè periyt, quò me vertam miser?
O dolor, ecquis me vivit infelicior?
Scaz. *Pery, pessimè hodie hic dies mihi illuxit.*
An. Quis hîc vociferatur pro foribus? mi vir, hic
Quid insolens sibi vult questus? quid deest
Tibi? satin sanus? hei mihi, quisnam tuum
Fimo fœdavit vultum? quid connivent oculi? Tobæ. Ah, occidi
Miser, lumen quo nihil est homini charius,
Mihi infelici penitus ereptum est. An. Quid ais? hem,
Númnam perymus? quid terram prospectas? erigito caput
Obsecro. quid obvertis mihi occipitiũ, an te tui pudet?
Tob. Quid faciam infelix? vix sum apud me, ita hæc mihi (Deum
Mentem penitus eripuit inexpectata calamitas. An.
Immortalem, quid hoc monstri est? homo planè excæcatus est.
Sed vnde quæso mi vir hoc tibi profectum est infortunium?
Tob. Aliquantulum permitte ad me vt redeam, audies
Rem omnem. An. O miseriam! Tob. Totam hanc noctem propemodum
Duxi insomnem, dum consanguinei nostri corpus sepelio.

Po

Post multam tandem noctem ad somnum me compono: cumque iam
Paucas quievissem horas, expergiscor denuo: ac statim
Apertis illabitur oculis avicularum, quæ fortè clàm Scaz.
Me, parieti cervicali meo contiguo adhærebant,
Stercus calidũ, hîc ego simul & inopinato casu, & gra-
Dolore exanimatus, è lecto provolo, meos (vi
Identidem oculos suffricans: at quo magis
Illapsum eluere fimum enitor, hoc video minus.
Quid hoc, an non prodigij simile? An. Me miseram! occidi.
An quicquam mentiebar tunc, cum quiddam nobis tristius
Impendere augurarer? ô miserum vespillonem! vide
Quæso quam magnificũ tibi pro tot tantisq́; officijs tuis
Referatur præmium! nunc animadvertis arbitror Sept.
Deo displicuisse quod abs te actum est hactenus. Tob. Mitte obsecro
Convitiarier, satis me cruciat infortunium
Meum, etiamsi tu exprobrando non refrices. An. I nunc, & Deo
Tuum hoc beneficium iacta gratissimum
Fuisse. Viden' quàm ridicula tibi persuaseris miser?
Piscator posthac ictus sapies. Tob. Vah, nihil
Unquam cuiquam tam accidit infeliciter,
Ut desint, qui malum suis exasperent convitijs.
Verum id demum dolet impotentius, si quem Scaz.
Æquum est consolari, is ægritudinem conduplicet. Troch.
An. O ingentem confidentiam! num cogitat
Quid dicat? num facti piget? Quòd si meis

Aliquando consilijs mos esset gestus, ah,
Facile hoc declinassemus infortunium.
Nunc pro tuo peccato ego supplicium quoque
Troch. *Suffero, cui omnia mala tecum toleranda sunt.*
Tob. Parum est, vt audio, esse infelicem, nisi
Culpa insuper infortunium istud cōmeruisse existimer.
Sept: *Quasi quotidiana non abundè doceat experientia,*
Non illos à Deo præ reliquis diligi, quibus
Hîc omnia cedunt ex animi sententia:
Sept. *Sed eos potiùs, quos ipse temporarijs malis*
Doloribusque emendatos, se dignos efficit.
Ad immortalitatem non nisi per ærumnas patet aditus
Scaz. *An. Enimverò probè facis, qui te paras ipse*
Sept. *Consolari: nam omnes noti, atque amici deserunt*
Te: nec cuiquam iam Tobæi in mentem venit.
Perge tua profundere in homines ingratissimos:
Cùm alijs prosis, ipse tibi paupertatem accersere. nunc vide
Quo pacto huc advolent, tuis vicissim calamitatibus?
Auxiliaturi: audin' pultando nostras effringunt fores.
Quòd si nunc suppetat, istis quod quondam insumptum est palponibus,
Minùs deploranda esset hæc tua cæcitas.
Iam nihil opis reliquum est: cum oculis & rem simul
Amîsti. Cuius nunc auxilium imploraturus es miser?
Planè ad restim tibi iam res redijt: aut ieiunā dum erit
Posthac fortiter, aut mendicandum: vtrum mavis elige. Tobæ. Tace
Temeraria, nil tua me movet procacitas. (fui
Idem animus in paupertate erit, olim qui in divitijs

Deu

Deus etiamnum vivit, cuius in me munificentiam
Nondum sensi claudier: huic fido, tu modò
Desine tua hac uti lingua petulantia,
An. Hem, desino, tu vide quo pacto effugias inediam, tibi
Quam jam imminere denuntio: ego mihi facilè prospexero.

ACTVS I. SCENA IIII.

ANNA, TOBIAS.

Senarij & septenarij Iambici.

EHEV, omnibus modis misera sum, nec quid agam scio;
Nam eò nobis jam res redijt, vt si sua
Consilia conferant omnes. atque huic malo Senar.
Salutem quærant, auxilij nihil adferant.
Tot res nos circumvallant, vndè emergi non potest:
Fames, egestas, contemptus, solitudo, infamia.
Ah, quàm ego nunc tota displiceo mihi, quàm pudet.
Sed filius exit, tristis est. Idem hoc rescivit malum.
Tob. Ita me deus amet, vt nunc patris me miseret mei,
Tantum subitò ad ipsum devenisse infortunium.
An. Ehodem fili, huc ad me concede. Tob. Hem mater, hiccine
Astabas? non prævideram te. An. Quod patri
Eventurum frequenter prædixi, vt sibi
Magnum aliquod adfert malum, id nunc accidit.
Væ miseræ mihi. Tob. Ne crucia te obsecro mea
Mater, neve isthuc quicquid est incommodi,
Tam iniquo patiare animo: neque præterquam quas ipsa miseria

Habet molestias, addas : & illas quas habet

Moderate, & vt reliquis tuis factis dignũ est, feras.

An. Quid consolare me fili? an quæ quam vsquam gentium

Mulier æquè misera est? Tob. Bono animo esto, misera

Non est, nisi quam sua culpa miseram facit.

Troch. 5 An. Eheu, nulli ego plura acerba esse arbitror

Ex coniugio feminæ vnquam obita, quàm mihi.

Tob. Mater, lachrymas mitte, & quoniam id fieri quod vis non potest,

Velis id quod possit. An. Non possum ædepol. Tob. Ah, potes :

In Deo omnis spes sit nobis. An. Rectè tu quidem,

Si modò qui nos respiciat, quisquam Deus est vspiam.

Tob, Ah, non te cohibes mater ? téne istud loqui

Nónne graue crimen, atque summa impietas est? An. Nisi

Octo. Deo inuisi essemus, non nos ad hunc afflictaret modum.

Tob. Atqui hinc ego nos illi curæ esse auguror.

Octo. An. Eandem quoque tuus pater mihi sæpè cantiunculam

Occinit : at pol quidem non adeò stulta sum,

Vt facilè patiar id mihi persuaderier,

Octo. 2. Tob. Tamen hoc mater verum est, & ipsa re experiêre propediem.

An. Ridiculum. Quid mihi nunc adfers, cur expectem, aut sperem hoc malum

Aliquando in melius posse comutarier ?

Tob. Non id quidem certum nobis polliceri audeam ;

Verùm spes est. An. Credo, nos esurituros satis.

Neque ego nunc tam mea causa discrucior, quàm tua: tibi Octo.
Timeo fili, tui me miseret, tu me solicitam facis.
Nam tu ni esses, certè ego mihi viderem, ac protinus
Hinc me conijcerem in pedes. Tob. Hem; quid ais? deseras?
An. Quidni, Tob. Neq; facies mater, neq; te satis piè
Posse arbitror. An. An hoc illo indignum fuerit, qui si quid bene Octo.
Præcipias, non obtemperat? qui me, atque familiam
Totam dedecorat, nobisq; omnibus luctum parat?
Tob. Istud pol illius culpa non accidit. Parum
Successit quod egit hactenus, atqui fecit sedulò. Troch.
An. Ad hoc malum accedit etiam, quod re crebris
Convivijs, largitionibusq; perdita,
Vix quicquam quo vivamus, nobis sit reliquum. Tob. Deus
Non deseret suos, confide mater. An. Isthæc verba sunt. Octo
Tob. Bene ominare, atq; bono animo fac vt sis obsecro.
Sed quid quod te rogem mater? An. Quid? Tob, Nunquid est
Quod hîc tibi mea opera opus sit amplius? An. Nihil.
Tob. Intrò igitur eamus. An. Vt lubet, hàc me consequere. Tob. Sequor.

ACTVS II. SCENA V.

TOBAEVS.

Septenarij.

SVMME Deus, vt tua ope declinaui pericula
Frequenter maxima, euasiq; persequentium

Dolos, ita nunc tuo pater permissu, denuo
In triste hoc cæcitatis illapsus sum incommodum.
Absit tamen vt te incusem, vel tuis obmurmurem
Rationibus, cùm nihil in rerum natura æquius,
Aut iustius te existat: cumq́; tua mortalibus
Plane inscrutabilia sint consilia. Nec diffiteor
Peiora me commeruisse: ast & hîc tuam Deus
Facilitatem & clementiam agnosco. Heu, quoties tum ego,
Tum maiores mei præcepta tua neglexim⁹s!
Quotidie tuis adversantes admonitionibus,
Divinas post tergum leges reiecimus! adeo vt
Nos cæterarum nationum contumeliis,
Dicteriis, probris, ac fabulis subieceris.
Quòd si tuum tu persecutus ius, pœnam vitijs
Nostris dignam inflixisses, iampridem cuncti simul.
Troch. *Cum impio scelerata Sodomæ populo in Tartarum*
Essemus præcipitati. Quare insigniter improbus
Sim, si meritus longè peiora, tam levem Patris
Correctionem infracto animo recusem perpeti.
Tibi me totum dedo Deus optime, tuæque me
Tutelæ committo: tu quicquid expedire meæ
Saluti cognoueris, imponito: vt potero feram.
Hoc tantùm vnum, vt verum fateor, animum hau mediocriter
Angit, quod hanc oculorum iacturam mihi mea
Dicatur conciliasse superstitio: quòd ab omnibus,
Non iam dico malevolis, sed ab amicissimis quoque,
Imò ab ipsa vxore, salibus ab ludibrijs miser
Incessor insuper. Vbi nunc est, inquiunt, Deus

Tuus, cuius favorem ac benevolentiam tam ridiculo Octo.
Gratificandi genere conatus es blandirier?
Vide miser quàm præclarum atque magnificum tuis
Periculosis ac clandestinis laboribus
Sis consecutus præmium, quòd si obsequi
Nobis aliquando voluisses, facillimè Senar 2.
Calamitosum istud evitasses infortunium.
Nunc pervicaciæ tuæ pœnas das, & sapis
Accepto vulnere serius infelix. Huiusmodi
Quis obsecro non moueatur conviciis Deus?
Quis tam manifestam non execretur blasphemiam?
Hæccine mihi audienda erunt posthac sæpius? vtinam
Ita divinæ tuæ voluntati visum sit, vt
Ex his quamprimùm me subducas contumeliis:
Iampridem enim vitæ satietas me cæpit meæ.

ACTVS II. SCENA VI.

TOBIAS, TOBAEVS, RAPHAEL.

Senarij & septenarij Iambici.

AVdire mihi visus sum vocem patris: atque eccum. mi pater
Salve. Tobæ. Salve fili. advenis Dimet.
Opportunè: jam enim te jussissem accersi. Tobi. Bene
Igitur habet, quod non vocatus vltrò accesserim.
Sed quidnam est quod me velis pater? lubens
Quicquid præceperis exequar. Tobæ. Nihil nisi
Vt mihi paulisper aurem accommodes, modò
Tibi quod ex vsu sit futurum instillavaro.
Tobi. Pater hîc sum, vbi voles. Tobæ. Attentiùs igitur

Ausculta, & quicquid dicturus sum, fac tuo
Penitus infigas pectori, ne vnquam excidat,
Mi fili, quæ mea sit ætas vides: mors aut jam aderit,
Octo. Aut certè longiùs abesse haud poterit. Quapropter cùm Deus
Me ex hoc molesto sustulerit corporis ergastulo,
Vide vt paternæ erga te munificentiæ memor,
Corpus meum honorificè sepelias: & matri tuæ
Reuerenter te per omnia obsequentem præbeas:
Eamq; caue à te segreges, aut deseras
Dum viuet vnquam: sed senectutem illius
Tua fouebis, sustentabisq; adolescentia.
Præteria nate mi annitere pro viribus,
Ne quando dicto vel facto offendas Deum:
Sed vitam dege nulli vitio obnoxiam.
Sic omnia tibi cedent ex animi sententia,
Quod autem suppeditatur à Deo, caue
Inutiliter profundas, aut attentiùs
Domi accumules: verùm quod superest, liberaliter
Tenuioris fortunæ amiculis imperties,
Nam quicquid horum datur egestati, in Deum
Ipsum erogatur. Hæc in pauperes benignitas
Hominem ab interitu vindicat, & superstitem
A morte, immortalemq; penitus efficit.
Porrò quod ad connubium attinet, eliges
Tibi vxorem de genere tuo, ac prosapia
Israelitica: non exteram, vel à domo
Nostra alienam. nam nos, vti nosti probè,
Vatum sumus progenies. Memoria repete
Fili, quomodo maiores nostri repudiaverint

Extraneorum affinitatem, vxoribus Scaz.
De gente sua domum ductis. & hinc est, quòd Octo.
In propagandis liberis fuere felicissimi.
Quos si morum probitate, & vitæ sanctimonia
Tibi imitandos proposueris, eadem, mihi crede, Scaz.
Prosperitate vteris, sobolemq́; te, & maioribus
Tuis dignam suppeditabit Dei benignitas,
Ex alijs facito periculum, tibi quod ex vsu fiet. Octo.
Quod tibi fieri non vis, ne feceris alteri.
Nam nihil impunitum relinquetur: licet
Error videatur leuis & venialis: sua
Tamen fili aliquando pœna expiabitur.
Et eo genere prognatus es, vt oporteat
Te ab omni vitiorum labe alienissimum
Esse. Omnibus amicum, facilẽ comemq́; fac te præbeas: Octo.
Nullius aduersans ingenio, cedens cuilibet,
Sic tibi sine inuidia laudem, & amicos facilè
Conciliabis quamplurimos Ebrietatem haud secus
Ac pestem deuita teterrimam: nec luxui
Indulgebis: sed grata tibi sit parsimonia,
Quæ non abs re magnum vectigal dicitur.
Cuilibet salubria admonenti, protinus
Pareto reuerenter, ac age gratias. Deum
In primis obsecra, vt omnia tua consilia, atq́; conatus
Sua secundare tibi dignetur clementia.
Horum fili quoad vixeris fac memineris,
Tobi. Dabitur opera pater mi. Tobæ. Sed audi quid præterea te velim.
Tobi. Perge pater, ausculto. Tobæ. Iam annus agitur vicesimus

Quod in Ragensi provincia apud Gabelem mihi
Cognatione proximum, argenti decem
Talenta deposuerim. Nunc quandòquidem eò
Nobis res rediyt, vt pecunia sit opus,
Vti istuc proficiscaris, atque argentum illud ab eo
Velim reposcas, suo ipsi reddito chirographo.
Tobi. Lubens itineri accingar pater : at nescio
Qua istud ratione efficiam; nam neque illum, quem vocas
Gabelem, novi, neque viam qua in Mediam
Itur. Tobæ. Quære viæ fidum alicunde tibi comitem,
Totiusq; itineris peritum : atque ad me deducito.
Numerabitur pretium quantum poposcerit.
Porrò ad Gabelem vbi perveneris, dic modò
Tobæi filium esse te, marsupio
Hoc, syngraphâque illi oblata, pecunia,
Sat scio, numerabitur continuò : nam vir est
Probus admodum, ac fide plenus : cùm videris,
Dices hominem quantivis pretij. Tobi. Age pater, ad
Forum hinc. sed quem video huc adventare adolescentulum,
Ad iter accinctum? Tobæ. Quò tendat roga : Tobi. Vbi propius accesserit.
Raph. Dei supremi nuncius ego sum Raphael,
(Ne quis per ignorantiam me esse hominem existimet)
Ex alto missus æthere, ad hunc virum pium
Tobæum, quem cum filio stantem hîc ante ostium
Videtis. Quæ verò illi per me præstabit Deus,
Multis verbis hîc commemorare, neque locus, neque
Tempus patitur : palam pòst fient omnia. Fallam eos

Ad

Ad tempus, & pro Raphaële, Azariæ:
Mihi nomen esse dixero: Dimit.

ACTUS II. SCENA VII.

TOBIAS, TOBAEUS, RAPHAEL.

Σκάζοντες.

SAlve hospes honorande. Tobæ. Quid, adéstne mi fili?
Tobi. Adest. Tobæ. Salve adolescens amande: Rap. Divine:
Vir, salve plurimum. Tobæ. Frustra mihi salutem
Precaris ô bone, cùm omnia mihi succedant
Parum feliciter: quem si salus salvum
Vellet, numquam oculis orbasset senem. Raph. Fac sis
Animo bono, brevì tempus aderit, lumen
Tuis oculis quo restituet Deus. Tobæ. Faxit
Ita pater cœlestis: Sed quò tibi iter est nunc?
Ra. In Mediam rectà. Tobæ. Eho, in Mediam? Rap. Isthuc me
Vocant negotiola quædam. Tobæ. Iocóne istud
An seriò inquis mi hospes? Ra. Quid mihi lucri
it, si mentiar? id quod res est loquor. Sed quid
Hæc nova sibi vult commutatio frontis?
Quid applausistis? quidve estis alacres? Tobi. Nunquã
go vidi commodiorem hominis adventum.
obæ. Filius hic meus eodem iter parat. Quid si
unc imperitiorem viæ tibi ascistcas
mitem? vbi redieris quicquid pretij à me
taris (id optatum feres) Ra. Nihil vile
oror lucellum: de mercede agemus tunc,

Cum filium rediysse videris salvum.
Tobæ. Istud quidem fiet numquam. Ra. Caue quicquã
Diffidas. Pulchrè omnes calleo vias, hasq;
Regiones peragravi frequentiùs: nulli
Eum commiseris tutiùs. Tobæ. Amabò hospes
Cujas es? aut quibus parentibus quæso
Prognatus? Ra. Quorsum id percontare? nil refert
Ad id quod agimus nunc. Tobæ. Cupio tuum scire
Nomen, terramq; natalem, parentesq;
Tuos, priusquam committam tibi gnatum,
Cujus salus mihi mea ipsius vita
Potior est. Rap. Age, dicam, cùm te id velle video nostin'
Hananaëlem, senem illum dico, de stirpe
Solomithi majoris? Tobæ. Quid ni? meum tanquam
Hunc filium: quandoquidem mihi cum eo magna
Iam inde vsque à pueritia fuit semper
Familiaritas. Ra. Illius sum filius Azarias.
Tobæ. Hem quid ais? igitur sanguine mihi conjunctus
Es, Ra. Est vt dicis. Tobæ. Sed ne id mihi, precor frater
Succenseas, quòd curiosiùs stirpem
Tuam expiscari non erubuerim. Scis quàm
Non sit tutum cuiquam hoc rerum statu quicquam
Committere ignoto: & curæ est mihi gnatus.
Ra. Patris probi fungeris officio. Tobæ. Ego drachmam
In singulos tibi pendam dies. Ra. Mitte
Inquam pretium. Tobæ. Quin beneficium hoc tibi fa
Vt dicas pulchrè fenoratum, vbi natum

Redu

Reduxeris incolumem. Scio te mea nunquam
Antehac vsum necessitudine, memorem Rect.
Me dices, ac gratum. Ra. Facilè de eo inter nos
Convenerit, vbi fuerimus reuersi. Nunc
Ut se gnatus paret tantùm iube. Tobæ. Hem fili,
I intro, ac protinus ad iter para te: ne
Quid hujus commodum tua remoretur cunctatio.
Tobi. Fiet.

Actvs II. Scena VIII.

Tobaevs. Raphael, Tobias,

Trochaici catalectici, senarij & septenarij

QVàm sæpe accidunt, mi adolescens, quæ non audeas
Sperare! oh, uix verbis possum consequi,
Quantum hic inopinatus adventus tuus mihi
Gaudij attulerit! R. Credo. sed istud quicquid commodi est,
Mi senex, vni Deo acceptum referri convenit.
Tobæ. Nunc demum mihi lubet vivere, postquam mea
Ex progenie talem te cognovero
Prognatum. Ra. Fac eo semper sis animo, & omnia
Quæcumque optaris, tibi optata adferet Deus.
Tobi. Hem, adsum pater, haud malè, vt opinor, ad viam
Instructus, Tobæ. Bene factum fili. Tobi. Iamdudum meæ
Matri, dum viaticum numerat, vale
Dixi. Tobæ. Faxit Deus optimus, ut incolumes brevì
Redeatis uterque. Tobi. Vale mi pater. Tobæ. Fili bene

Vale, adoleſcens, tibi committo filium meum.
Tu fac eius curam agas. Ra. Quietus eſto, ego
Huc illum tibi propediem ſalvum reduxero.
Tobæ. Vtinam. Ra. Fiet, tu modò fac utramque in aurem dormias.
Tobæ. Quàm id mihi difficile erit abſente filio!
Hem puer, concede huc, intrò reducito.

ACTVS III. SCENA I.

TOBIAS, RAPHAEL.

Ejuſdem rationis verſus.

APpetit veſpera frater, laſſumq; longa me
Reddidit profectio. Ra. Ad Tigrim devenimu[s]
Commorandi hîc commodus dabitur locus.
Tobi. Tu me deduc ignotum. Rap. Hoſpitem probum dabo ad
Proximas has ædes ſi videbitur
Diuortemur, quarum hoſpitio ſemper feliciter
Uſus ſum. Tobi. Vbi voles, nihil in me erit moræ.
Sed prius ad flumen concedamus rogo, ut pedes
Sudore, ac pulvere turpatos abluam, Rap.
Vt lubet, ſequar quocunq; vocaveris. Tobi. Amnis
Octo. *Non faſtidiendum præbebit refrigerium mihi.*

ACTVS III. SCENA II.

ANNA:

Octonarij Iambici.

NVmquam mihi ſenectus viſa eſt onus æqua m[i]rum ac modo:
Poſtquam ad ætatis invaleſcentis non pauca in[...]

moda
Multo præterea asperiores super salute filij
Accedunt solicitudines. Nunc demum sentio misera
Quantus sit erga liberos parentum amor: vix unquam animus
Quiescere sustinet: adeò mihi videtur durum ac grave,
Dulci ipsius præsentia frui non posse. Imò haud parum
Anxia sum, ne alicubi algeat circumventus. Multæ simul
Concurrunt suspiciones, quæ meum animum diversum trahunt:
Viæ crepidines periculosæ, adolescentis parum
Circumspecti imperitia: tùm hospes, cuius fidei creditus est
Ignotus. Sed quid ego nunc dicam de marito, qui
Isthuc eum pene invitum protrusit? Ah, tantámne rem
Tam negligenter agere? Saltem spectatæ fidei viro
Commisisset, cùm ipsi salute filij pecunia
Prior esset. O insaturabilem habendi sitim! Senar.
Quasi non multo satius fuisset, paululum
Perdere pecuniæ, quàm filium, unicam
Nostræ senectutis requiem, vitæ subire periculum.
Cui si quid, quod Deus prohibeat, adversi in via accidat,
Actum est, mori malim, quàm tantam miseriam pati:
Adeò nihil sine eo mihi in hac vita aut amabile, Sept.2.

Aut dulce, aut jucundum videtur. Hei mihi, nu lam arbitror

Senar. *Mulierem me infeliciorem vivere*

ACTVS III. SCENA III.

TOBIAS.

Trimetri partim recti, partim Σκάζοντες.

QVid quisque vitet, numquam homini satis cautum est.
Me miserum, totus horreo, postquam mihi
Triste illud succurrit periculum. Deum
Immortalem, planè perieram, ni Azarias
Meus mihi succurrisset. Modò in Tigri
Dum me lavo, piscis quidam immanis, ex imo
Prosiliens gurgite, me omnis infortunij,
Maliq; securum, inopinatò hiantibus
Invadit faucibus. Hic ego formidine
Exanimatus, truculentam belluam branchiis
Corripio, Azariæ inclamans opem: cuius
Auxilio superior evadens prostratum humi
Conjicio, confectumq; exentero quantum
Possum, cor & fel palpitanti detrahens:
Quæ usum suum in medicina, vt is asserebat, sum
Habitura, atq; hac de re in itinere plura mihi mox
Se narraturum promisit. Sed eccum, ipsius
Foras egreditur.———— ————

ACTVS III. S[illegible]A IIII.

RAPHAEL, TOBIAS.

Trimetri.

————Hem Tobia, rursius ad iter

Parem

Paremus nos, rectáq; pergamus Regem,
Nusquam cunctantes. Tob. Adsum domine, consequor
Quocunque vocaveris. Sed hoc mihi expedi
Amabò, quodnam tandem facies pharmacum
Ex hoc exe cto piscis corde, ac felle? vix
Credas, quantopere id narrari mihi cupiam.
Ra. Nil te celabo mi frater: nàmque hinc tibi
Non vulgare ariolor oriturum gaudium.
Tob. Vtinam augur sis verùs. Ra. Cor præsentaneum
Habet remedium ad exigendos impios
E corporibus mortalium Cacodæmonas.
Fel autem medicatur oculis albugine
Obductis. Tob. Hem, quid ais? in patre periculum
Faciam, domum reversus. Ra. Admiraberis,
Vbi videris rem. Verùm jam pervenimus
Ecbatana, neque procul ab ædibus tui
Cognati Raguëlis absumus: igitur
Huc rectà concedamus. Tob. Placet. Ra. Accommoda
Aurem, téque attentum præbe, quod audies
Iam, ex vsu tibi futurum est maximè. Tob. Arrexi Scaz.
Vtramque, tu, ubi voles, exordire. Ra. Hic tuus
Consanguineus Raguel unicam habet filiam,
Nomine Saram, egregia forma juvenculam.
Bonam, bonis prognatam, & dotatam probè.
Tob. Parentum virtus, castitasq; maxima
Puellæ dos est, Ra. Moribus insuper adeò
Modestis ac venustis, vt nihil suprà.
Tob. Audio. Ra. Sedulò agam cùm eo, vt in matrimonium

Hanc tibi det : tu te idem velle fac intelligat.
Non denegabit, ſat ſcio : nec ſi velit
Troch. *Maxime, jure poterit : nam præter jus tuum*
Nil poſtulas : tibi enim debetur : utpote
Qui ei cognatione, ac genere proximus
Es. Nec eam contra præceptum Moſaicum
Alienigenæ nuptum locabit conjugi,
Niſi crimen capitale velit incurrere.
Tob. Nil malim frater, quàm hanc uxorem ducere :
Troch. *Sed eſt ſcrupulus, qui animum malè habet meum.*
Ra. Faceſſant ſcrupuli, quid timeas ſcio. Tob. Ferunt
Illam jam olim ſeptem viris nupſiſſe, qui
Ab Aſmodæo principe Cacodæmonum
Priuſquam in complexum veniſſent, protinus
Sept. *Crudeliter omnes ſunt interfecti, periculum*
Ex alijs faciam, mihi quod ex uſu ſiet.
Sept. *Ra. Nihil eſt Tobia quod vereare, omnem tibi metum*
Ademero, meis tantùm fac pareas
Præceptis, Audi in quos jus habeat dæmonis
Immanitas. Quicunque matrimonium
Brutorum animantium ritu, libidinis
Non prolis procreandæ gratia, ambiunt,
Divini numinis immemores, hos impetit
Immundus ille ſpiritus. Tu modò Deum
Octo. *Veritus, non tibi, ſed ſoboli complexum quære : & pa-*
tris tui
In memoriam revoca præceptum, qui tibi
Interminatus eſt, ne conjugem a tua
Stirpe alienam unquam duceres. Hæc ſi tuo
Infixeris animo, nihil eſt quod dæmonis

Exh

Exhorreſcas inſultum: continuò fugam
Dabit, ubi te his armis inſtructum ſenſerit.
Quare cubiculum ingreſſus (nam certò ſcio
Hodie te illam vxorem ducturum) tres dies
Ab vſu connubiali fac vt temperes,
Orationibus interea cum ea vacans.
Secunda nocte in ſanctorum patrum ſtatim
Admitteris conſortium. Nox tertia
Propagandæ demum ſoboli dicabitur.
Huc vbi vos liberorum procreatio, aut
Humanæ carnis illexerit infirmitas,
Stratum primùm relinquitote, Deumq; humi
Prolapſi ſupplices adorate, vt ſua
Vos dignetur clementia, impiumq; procul
Pellat cacodæmonem. Simulq; ſumito
Cor piſcis, & hinc ſub eius veſtes ſuffitum facito: quem vbi Octo.
Nidorem olfecerit Satan, perterritus
Cubiculo cedet, fugietque puellam illicò:
Nec relictam repetet unquam. Tobi. Deus bone,
Animus tremore ſimul ac gaudio mihi
Inhorreſcit, dum tam prodigioſa audio
Te narrantem. Faxit Deus vt experiar propediem, Sept. Octo. 8.
Hæc nunc verè à te dicier. At quis ille ſenex quem conſpicor
Ex ædibus iſtis prodeuntem, promiſſa barba, ac ſenio
Venerabilem. Ra. Eho, hic ipſus eſt Raguel, patris
Tui cognatus. Tob. Quid audio? feliciter
Sanè ſuccedunt omnia, cùm ille qui alioqui
Eſſet quærendus, vltrò nobis venit obviam,

ACTVS III. SCENA V.

RAGVEL EDNA.

Septenarij & octonarij Iambici.

QVotidianæ querelæ, & lamentationes filiæ,
Perpetuaq́; orbitatis deploratio, me eo
Redigit infelicem, vt quid agam, aut vbi sim nesciã.
Nunquam tam manè cubiculum eius ingredior, neq́;
Tam vesperi revertor unquam, quin conspicer eam
Singultientem, ac calamitatem deflentem suam.
Si quando lachrymantem consolari, & animi ægritudinem
Oratione pares lenire, nihilo plus agas,
Quàm si adversus stimulum calces, aut laterẽ laves.
Nec unquam tam blandè dicere possum, se ut respiciat
Pectusq́; inutili mœrore excarnificare desinat.
Altiùs animo inhæret dolor, quàm vt evelli queat.
Me miserum! adeon' rem redisse, ut unde alij non mediocrem
Voluptatem percipiunt, hinc mihi gravis exundet dolor?
Iam olim cùm mihi coniux peperisset filiolam, Deum
Immortalem, quantopere mihi plaudebam, atque ade gaudium ex
Ea mihi pollicebar perpetuum, ac bene stabile.
Quæ simul ac grandiuscula esset facta, ita vt illius
Ingenium iam nosci posset, tum omnes omnia bona dicere, &
Cat. *Laudare fortunas meas, qui g[illegible]m haberem*
Ingenio tali præditam. Verùm ex ea miser
Quem nunc capio dolorem? facilè hîc plus mali est, quam

quàm illic boni.
O cælibatum quovis potiorem connubio!
Sed video vxorem: quid dictura ſit neſcio. Edn. Marito mi,
Opportunè pol te hîc ſtantem reperio. Mitio
Noſter vicinus ſummo te rogat opere,
Vt continuò ad ſe venias: nam ſibi tua ait
Pauliſper eſſe opus præſentia. Rag. Iam iam Scaz.
Adero. Sed quoſnam huc adoleſcentes adventare conſpicor?
Ad nos, niſi quid me fallant oculi, iter inſtituunt: mane.

ACTVS III. SCENA VI.

RAPHAEL, TOBIAS, RAGVEL, EDNA.

Eiuſdem generis verſus.

EGo de hac re hunc adoriar, tu orationi vti ſubſervias
Vide. Tob. Laudabis. Ra. Age. Tob. Si impetras, quid aliud Sen.
Malim, quam hodie has fieri nuptias? Ra. Non eſt dubium id quidem:
Nam pulchre hominis ſenſum calleo. quin commodè quoque
Eius adeſt vxor. Salve vir honoratiſſime. Tob. Precor
Tibi ſalutem matrona optima. Rag. Idem cum fœnore
Vobis reprecamur adoleſcentes humaniſſimi.
Quàm bellè hic iuvenis Tobæum fratrẽ noſtrũ refert
Toto corporis habitu: eundem eſſe putes, ætas ſi cõgruat.
Ed. Per omnia, ita me Deus amet, ei ſimillimus eſt. Sen.
Rag. Cuiates eſtis fratres, aut quibus nati parentibus?
Tob. Ex captivis Ninivæ agentibus, & familia Sen.

Nepthalienſi. Rag. Nulláne vobis eſt familiaritas
Cum Tobæo fratre meo? aut noſtiſne ſenem quempiam
Eo appellatum nomine? Ra. Novimus probè. Rag.
Quid audio?
Valétne? Tob. Valet quidē, ſed oculis orbatus eſt miſer.
Ed. O Miſeriam! Rag. Eheu, dignus pol eſt fortuna meliore. næ
Iſtiuſmodi hominum iam nobis ingens penuria eſt.
Vir eſt antiqua virtute, ac fide. Oh, numquam mihi
Quoad vixero, eius ex animo elabetur memoria.
Ra. Tobæus is, quē vos fratrē appellatis, huius eſt pater.
Ed. Quid ais? Rag. Nil me fefellerunt oculi, dum illum per omnia
Tobæo ſimilem prædicarem. bone Deus, præ gaudio
Vix ſum apud me. Teneone te cognate mi? oh, lachrymas mihi
Ex oculis excutit inopinata hæc felicitas!
Ed. O fauſtum ac felicem hunc diem! Rag. Quis non miretur hoc
Tantum, ac tam inſperatum bonum? Deum tibi mi fili precor
Secundum, ac propitium: quandoquidem ex integra vitæ viro
Prognatus es. Hē vxor, quāprimùm intrò te confer, &
Mactato ariete bene ſaginato, convivium appara.
Mox ſimul omnes ſequemur, ac hilarem ſumemus hunc diem.
Quid aliud volui dicere? hē, Mitioni facito vt nuncies
Mihi eſſe negotium, ne me expectet: ſed huc
Ad nos veniat, ſi quid habet ſeriæ rei.

AC

ACTVS III. SCENA VII.
TOBIAS, RAPHAEL, RAGVEL.
Trochaici catalectici, ſeptenarij, & octonarij.

NVnc eſt tempus Azaria, vt de matrimonio
Sermonem inijcias, dũ occaſio fert, ac ſoli ſumus.
Raph. Tace, idipſum in pectore agebam dudum. Rag. Nihil iamdiu mihi
Quod magis vellem evenire, evenit. ô Deus
Serua obſecro nobis hæc bona. Hem, intrò, ſi placet,
Comeſſatum concedamus. Rap. Pauliſper mane, vt tibi
Commemorem, qua gratia huc ad te divortimus:
Nam haudquaquam de nihilo eſt, quod tam longum iter ſuſcepimus.
Rag. Atqui id à convivio narrabitis opportuniùs.
Nunc tantùm vos præbete hilares, antequam hocce gaudium
Ægritudo aliqua contaminet. Raph. Voluptatem, mihi
Crede, geminabit, ſi facilem & exorabilem
Te prebueris. R. Abſit noſtrum vt remorer cõmodum.
Agedũ, auſculto. Ra. Hic orat vt nuptum ſibi tuã loces
Filiam. Quid extimuiſti, aut quid taces
Mi ſenex? quod metuis, facilè propulſabitur:
Nam quid te ſolicitet ſcio. Age deſine
Tergiverſarier: huic debetur iuxta Maſaicæ Sen.
Legis edictum, vtpote genere proximo, & pijs
Prognato parentibus. quapropter deſponde, vt ſimul
Læti omnes agitemus convivium. Rag. Non dubito quin Deus, Iamb.
Cuius inſcrutabili conſilio omnia geruntur, huc
Vos, lachrymis tandem noſtris commotus, miſerit.

Quapropter ne videar θεομαχεῖν lubens tibi
Tobia hanc in coniugem tradidero: nam gener placet
Vt qui maximè: sed est quod me deterreat. Tob. Quid
precor?
Rag. Non opus est prolato. Rap. Rem omnem novimus:
Nihil erit periculi. Rag. Vt nunquam desunt invidi,
Qui talia libenter nunciant. Verùm id licet
Vos audivisse ex alijs credam, tamen,
Ne te Tobia circumvenisse videar,
Idem ipse proferam denuo. Eam ego non ita
Iamb.2. *Pridem diversis temporibus septem viris*
In vxorem locavi: qui prima statim
Nocte omnes, antequam ea essent potiti, à dæmone
Nescio quo sunt interfecti. quamobrem, si tua
Acatal. *Tibi curæ est salus, mittes hanc rem, & affinitatem*
Tibi aliam potiorem, ac commodiorẽ quærito: nã sapit
Is, mea sententia, feliciter, periculo (monitus
Qui sapit alieno. Tob. Ah, nihil omnino me cacoda-
Terret assultus: Deo hanc meam committo vitã, apud
Hunc tutũ patet innocentiæ asylum. Quapropter sine
Te exorem, alioqui numquam hodie tam blandè dices
mihi,
Vt cibum tecum capiã. Rag. Ah, ne me obsecra: quasi
Hoc te orando à me impetrare oporteat. Scio tibi
Vni deberi, & nulli locaverim lubentius:
I. *Sed vereor ut in rem tuam sit. Raph. Erit, tantùm Deo*
Fac confidas, desponde. Rag. Age nil detrecto, despõdeo
Raph. Bene facis. Tobi. Habeo gratiam. Accersi iube.
Raph. Intus id commodius transigetur. Rag. Vt lubet
Quis me fortunatior, si hoc coniugium feliciter

Cesserit? Raph. Quàm mox intramus? Rag. Hem, præcedo, vos
Me consequimini. Tob. Deus vortat bene.

ACTVS IIII. SCENA I.

PHAEDRA, MYRRINA.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij. :10:

QVid ais Myrrhina, daturne illa hodie hospiti
Isti nuptum? Myr. Ita est. Phæ. Quî scis? Myr. Hera mihi, fortè dum
Modò fit obviam, narravit. Phæ. O senem
Audacem? ô infortunatum adolescentulum?
Cui si exitium moliaris, quo nisi
Huc instiges infelicem? Myr. Forsitan
Nunc quàm quondam succedet feliciùs.
Phæ. Scis quàm feliciter? eodem præmio
Quo septem alii numerabitur miser.
Myr. Quî scis, nisi periculum sit factum? Phæ. At in
Adolescente tam generoso id experirier,
An non extremæ cuiusdam insaniæ est?
Non pol se dignum facit herus, qui tam amabilem
Iuvenem ineluctabili periculo obiicit.
Ecce quàm iniqui sunt homines præ studio, dum id quod expetunt
Efficiant. Myr. Hem Phædra, satin' sana es, quæ hero
Maledicas? vide ne linguæ incontinentia
Tibi malum aliquod pariat. Phæ. Quid agam misera? non queo
Quin lachrymem, cum mihi tam audax facinus venit in mentem. Quid tibi nunc eius formam prædicem?
Cum tute ipsa eum conspexeris modò.

Myr. Perliberalis visus est, deos precor
Vt superstes sit. Phæ, Ne comparandus hic quidem
Est ad illos, quibus antè nuptum data est.
Verum vt sit superstes, in nobis situm est
Myrrhina. Myr. Cedo, quî sic? nã illi benefaxim lubens
Phæ. Rem omnem ipsi clam narremus: sententiam
Mutabit, ubi quod aliis factum est cognoverit.
Myr. Hau, hau, sanâne es mea Phædra? an hoc tibi
Proferendum vsquam videtur? hem, vide
Quã rem agas. Ph. Adolescentẽ ex morte revocavere
Ad vitam. Myr. Pol si sapis, quod scis, fac nescias:
Ne tibi officiosa ista tua incommodet
Curiositas. Phæ. Sanè mihi curæ est, quò hoc siet
Eventurum. Myr. Et mihi quidem. Verum quid hic
Otiosæ diutius moramur, cum omnia
Intus perstrepant vndique tumultibus? hinc
Ocyus nos amoliamur: nolo me hîc hera
Tecum garrientem conspiciat. Phæ. I præ, sequor.

ACTVS IIII. SCENA II.

TOBIAS, SARA.

Senarij Iambici, septenarij & octonarij.

BONO animo esto anime mi, Deus dignabitur
Sua nos misericordia, si nostris diffisi meritis,
Ad eius supplices confugiamus clementiam.
Sara. Ita spero. Tob. Procumbamus igitur vterque in genua, & opem
Imploremus divinam, adversus quam nihil valet
Imbellis furiosi cacodæmonis ferocia.
Humani generis conditor, ac propagator Deus,
Qui primus sacratum connubij fœdus

Int

Inter Adamum & Evam generis nostri principes
Sanxisti, quæsumus vt hanc nostri matrimonij
Societatem, quam iuxta divinum tuum
Decretum inter nos hodiè pepigimus, ratam
Ac felicem esse velis: impiumq; procul hinc arceas
Hostem Asmodæum, septem interfectorẽ adolescentiũ:
Ne in nos sua eadem immanitate utatur. Scis Deus,
(Nihil enim te fugit) me hanc non libidinis,
Sed sobolis propagandæ gratia duxisse conjugem:
Idque ex Mosaicæ, atq; Israëliticæ
Legis præcepto, sanguine ac cognatione proxima
In uxorem ascita. Quare nostri precor
Misertus, ab hostili me dignare impetu tuerier:
Ut me jam meditans adoriri, vires desideret suas:
Exterritusq; fugiat, cùm se inermem senserit.
Sar. Amen. Tob. Eamus nunc in conclave, soror dile-
ctissima,
Et juxta Azariæ præceptum ex corde piscis, hactenus
Renes me in hunc usum conservato suas
Sub vestes suffitum faciam: Atque ita Satanæ dolos
In me intentatos elidam. Sar. Vbi voles, sequor,
Deus nostris favere dignetur conatibus.

ACTVS IIII. SCENA III.

RAGVEL.

Trochaici Catalectici, senarij, septenarij, & octonarij.

CVM jampridem mens adversus ærumnas, indies
In deterius crescentes, occalluerit: numquã tamen
Æque me afflixit solicitudo, ac modo,
Adeò, ut somnum hac nocte oculis non viderim meis,
Quoquo me verto, anxietas, dolor, metus

Vndique circumvallant infelicem. Quàm velim
Has numquam coijsse nuptias: non quòd gener,
Aut affinitas displiceat, (numquam enim magis
Aptum, ac filiæ magis firmum invenero virum)
Sed quòd adolescentulum mihi sanguine,
Ac cognatione proximum, insuper mea ipsius
Filia haud minus charum, tam formidabili,
Tamq; horrendo obiecerim periculo.
Eius me miseret, ei nunc timeo, is me nunc solicitum
habet.
Quod utinam numquam suadere Azariæ
In mentem venisset, neu cupidum me eò (mihi
Impulisset, quod mihi principium est mali. Ah Deum
Iratum arbitror, qui huic auscultaverim:
Acatal. *Qui tantas suis consilijs confecit mihi*
Solicitudines: cui si constanter restitissem,
Nihil omnino nunc mihi metuendum esset mali.
Quin & ipse Tobias orare haud destitit,
Donec quod petebat impetrarat. Quid tum? num illi
Morem gestum oportuit? Fuisset tum quidem
Illi ægrè, si denegassem: at bidui, aut
Tridui hæc tantùm fuisset solicitatio.
Post rem secum rectà reputasset via.
Nunc nullus locus excusationi est relictus: omnia
Perturbavi, perdidi nepotem, fratrem filio
Vnico fraudavi. Hem canitiem! me quem prudentia,
Et longo rerum vsu sollertem ac vafrum
Esse conveniebat, nihilo plus sapuisse, quàm
Vix egressum ephebia, ac ætate imperitum, deniq;
In amore occupatum adolescentem? Modo

Aderit vereor, qui ipsum ab Asmodæo dæmone
Nunciet trucidatum: atque ideo negotium dedi.
Cuidam ex famulis, ut sepulchrum noctu clanculum
Effodiat: quo ante exortum solis, si fortè (quod Deus
Avertat) perimatur, sepeliam : ne fabula
Fiamus vulgi, magisq́; traducamur, ac probris
Incessamur asperioribus. Sed quid sibi
Vult, quòd uxorem tam manè? quam hesterno die
Ob negotia culinaria ad multam noctem scio (audiã.
Vigilasse? Eheu, quàm metuo, ne ex hac quod doleat

ACTVS IIII. SCENA IIII.
EDNA, MYRRHINA, RAGVEL.
:11: Eiusdem generis.

HVc me sequere Myrrhina, est quod mandem. Myr. Hem impera,
t puta factum. Ed. Quamprimũ vise quomodo in filiæ
e res habeat cubiculo: num vterque vivat. Acat.
Iam nimis solicita sum misera, ac timeo omnia.
Myr. Credo hera. Nihilne amplius est, per me quod curatum velis?
dn. Nihil, hem, matura reditum. Myr. Iam iam adero. Edn. Ego interim
ic tantisper dum redis, operiar foris.
umquã ita vt nunc animus spe, metu atq́; gaudio fuit
rturbatus. Rag. Hem vxor, quo pacto se res habent
tus? num parum ex sententia? Edn. Ah marite. Rag. Quid taces?
cidi miser. Edn. Equidem ignoro mi vir : eoque Myrrhinæ
ostræ vt visat præcepi, mihiq́; rem illicò renunciet.

Illam hîc opperior dum redeat. Atque eccam. bonum
Ædepol, nisi quid me fallit mens, apportat nuncium
Contemplare ut gestiat. Rag. Mirum ni gaudio:
Procedamus ei obviam. Myr. Vbi ego illam inveniam
cogito?
Vt metum in quo nunc misera est adimam, atque animum expleam
Gaudio. Rag. Huc huc Myrrhina. Myr. Hem mi here commode
Pol hîc te quoque stantem invenio. nuncium
Adfero, cujus vos participes fieri maximè
Optatis scio. Rag. Hem, vivitne? Myr. Vivit. Edn. Quid, vivit? Myr. Valet
Inquam, ac vivit incolumis. Rag. Quid obsecrò,
Num ludis tu nunc nos? Myr. Egòne vos? quamobrem? Rag. Nescio,
Nisi quia quò impensius hoc esse cupio verum, eò vereor magis.
Quis nobis felicior, si quidem tu hæc vera prædicas?
Edn. Oh, vide sodes, ut nobis certa nuncies:
Ne nos in falsum, idq; breve conjicias
Gaudium. Myr. Egon' quicquã falsi dicam, ut mentiar
Misera? verissima comperies quæ adfero.
Dum ingredior gynæceum, crepitum prohibeo cardinum
Foriumque sonitũ: hinc ad lectũ placidè suspenso gradu
Ire perrexi, accessi, astiti, suaviter
Invenio vtrumq; cubantem. Quid hoc? Numnam vobis parum
Etiam exploratũ videtur quod narro? Rag. Hem, sat
Certa omnia mea Myrrhina, hæsitare dudum desii.

ed quid ego tibi pro nuncio hoc donem? Myr. Nihil
quidem: extra officium feci nihil. Rag. Ego te ſinam
ine munere abire, ex orco qua mortuum
Me reducem in lucem feceris? Ed. O feſtiviſſimũ diẽ!
ag. Verùm Azariam eccum video ſtare ante oſtium:
in ſinum
ujus hoc quod nactus ſum effundam boni.
dn. At nos intrò rectà concedamus Myrrhina, ut
otam familiam delibutam reddamus gaudio.
Myr. Age. Næ ego ex hoc nuntio maximum aliquod
capiam bonum.

ACTVS IIII. SCENA V.

RAPHAEL, RAGVEL, LYCHAS.

Senarij Iambici, admiſtis paucis ſeptenarijs, & octonarijs.

AD extremos uſque Ægypti ſinus hinc impium
Obtorto collo protraxi cacodæmonem:
que ibidem fruſtra conantem eluctarier,
m arctis colligavi compedibus, ut huc ei
nquam reverti non ſit integrum. Sed Raguel
deſt: vox comprimenda eſt, tale ne quid audiat.
g. Deus ſum, ſi nulla ægritudo huic gaudio
quam interceſſerit. Raph. Quis hîc ſe venditat
atum? Rag. Oh, Azaria, mearum omnium
luptatum inventor, ſcis in quibus ſim gaudijs?
is Tobiam vivere ſalvum? Raph. Quaſi neſciam
ſimulabo. Rag. Aſmodæo procul hinc in malam Scaz.
acto rem? Raph. Hem, bene, ita me Deus amet,
factum.
g. Res nulla poteſt mihi tanta intervenire jam,

Vt ægritudinem conciliet. Nescio
Quid commemorẽ primùm, aut quẽ laudem maximè:
Te, qui mihi dedisti consilium ut facerem: an me, qui sum ausus id
Incipere. Raph. Neutrum ô bone: Deo uni acceptum id ferri convenit:
Qui vestris commotus lachrymis, aliquando vos respexerit.
Rag. Scio mi frater. Neque hoc eò dictum volo,
Quasi citra illius opem quicquam nostra valeat
Industria. Da veniam, homo sum, humani nihil
A me alienum: delirat lingua gaudio.
Raph. Quin moderare affectibus; etenim ut virum decet
Fortem, res adversas infracto perpeti
Animo: ita nihil intolerabilius, ac Deo
Magis invisum, quàm dulci fortuna ebrium
Immoderatè insolescere. Quapropter dum ego
Intus quod restat perago, tu supplex Deum
Interea comprecare, vt hoc tibi gaudium
Velit esse perpetuum, ac stabile. Rag. Mones probè:
Proin' & hîc, & alibi tibi, lubens obtemperavero.
Deum immortalem, quanto mihi nunc plus sapit
Hic adolescens, quàm egomet mihi! quàm prudenter consulit!
Quàm comiter simul, ac salubriter increpat!
Quàm perspicit omnia! in occipitio oculos quoque
Habere hunc verè dixeris. Vah, me meæ
Pudet canitiei, cùm iuvenem impuberem
Etiamnum, longè plus sapere conspicio, quàm

Me ſenem: cuius prudentia adoleſcentium
Moderari conveniebat inſipientiam.
Sed commodè venit in mentem. Heus Lycha, ocyus
Ad Soſiam propera. Lych. Quid vis dicam? Rag. Ut ſtatim
Sepulchrum quod modò effodi præceperam,
Iniecta terra obducat denuo, ac ſolum
Scitè exæquet, ne ullum extet veſtigium. Lych. Abeo.
Rag. Nunc ut diei tempus eſt, convivium
Splendido inſtructum apparatu adornari iubebo, Troch.
Ad quod amicos omnes volo vocarier:
Ut ſolidum hoc, numeriſq; omnibus ſit abſolutū gaudiū.

ACTUS IIII. SCENA VI.

TOBIAS, RAPHAEL

:12: Octonarij.

ABs quivis homine, cùm opus eſt beneficium accipere gaudeas:
Verū id demū iuvat, ſi de quo numquā meruiſti benè, is
Facit. O Azaria mi, ô mi frater, quid ego nunc prædicem
Tuā erga me munificentiam? certè numquam tibi tua
Satis dignum virtute præmium referre queam, licet
In perpetuum ſervitium me totum addicam tibi. Rap. Tace
Obſecro, bene collocatum arbitror beneficium, in amicum quod Scaz.
Confertur. Si [illegible] in re[illegible]ræterea opera mea egeas, impera,
Ac factum arbitrare. Tob. Deus me oderit, ni te magis quàm oculos

Amo meos: si frater esses, quî magis morem geras?
Vtinam sit in quo tibi contrà gratificari queam. Sed ad
Rem. Haud te latet opinor, quo pacto me sacramento
Raguel
Obstrinxerit, dederimque fidem, ante decimum quartum diem
Me ex ejus non discessurũ aedibus: jamq; parentes mei
Reditum nostrum solicitè opperientes, sat scio, numerant dies.
Quòd si ad dictum tempus nondum reversos nos conspexerint,
Immanè quantum solicitudinis illis nostra pepererit
Sept: *Mora. Quare ne aequo cunctemur diutiùs, velim*
Vt assumptis duobus hinc camelis, servisq; quatuor,
Ragem ad Gabelem cognatũ recta proficiscaris via: &
Argentum, cujus gratia iter hoc susceptum est, repetas, dein
Ad nuptias meas tecum reverti dignetur, roges,
Senar.4. *Tantisper numquam te morabitur scio,*
Quin habeas illud, quo die istuc veneris:
Si modò suo illi reddito marsupio,
Quid sit quod me hîc detineat, commemoraveris.
Septen. *Rap. Neque hîc, neque alibi usquam erit in me mora: nullum defugiam*
Laborẽ, dum prosim tibi. At nihilne praeterea? T. Nihil,
Nisi ut nobis, si fortè difficiliorem se praebeat,
Blanditijs huc illum pellicias socerem. Raph. Agedum, dabitur opera.
Tob. Faxit Deus, ut tibi eunti ac redeunti salus ipsa sit comes.

AC

ACTUS IIII. SCENA VII.

SOSIA, MYRRHINA.

Trochaici senarij, & septenarij, partim catalectici, partim acatalecti.

TOtum hunc propemodum cursando ac ambulando
ontrivi diem; perreptavi usque omne oppidum,
ld forum, ad macellum, & quò non ? dum quæ opus sunt
Ad nupti us paro vix arbitror decem
amulos tot suffecturos negotijs : nec Iamb.
Quicquam nunc magis metuo, quàm ne hinc denuo aliquò miser
xtrudar. quod si fit, actum est, perij. Postulem Iamb.3.
Iunc me defessum refocillari si liceret. At
pportunè eccam Myrrhinam duobus cantharis
nustam, huc accedentem conspicor. Alloquar.
Iem mea Myrrhina, quid fit, quid agitur? Myr, Rogas,
Quid fiat ? tota domus perstrepit rumoribus :
mnes nostrarum rerum satagimus : interim
u, quasi nihil sit quod intus agas, ante ostium
lic otiosus restitas ? Sos. Quinam malùm
tiosus, qui me hodie sursum cursitando
Ic deorsum, adeò defatigaverim, ut
n cursu ferè conciderim miser : atque illud hìc
Dum tu accedis stomachor mecum. Myr. Vin tibi
ratum faciam Sosia? Sos. Nihil malim, si quidem
osses. Myr. Possem maximè, si lubeat. Quid tibi
Ioc vini placet. Sos. Haud malum herculè : quid tum

postea?
Myr. Hinc haustum tibi plenis propino faucibus.
Sos. Oh, bearis, si hanc mihi præstes beneficientiam. Cedo
Cantharum sodes: gratum me, sat scio,
Dices, ac memorem. Myr. Quid ais? equidem iocab
Stulte. Sos. Garris? si vivo, mox referam gratiam.
Myr. Agedum inepte, resiste, quò fugis? Sed parci
Mi Sosia, ne sentiat herus: nam scis quàm sit ad
Has res perspicax: & novi ego ingluviem tuam.
Hem, perij, dimidium exhausisti vinose: mox
Vapulabo misera. Sos. Abi stulta, nescis fallere
Homines: quod factum est dispendij, vide
Sarcias. Myr. Quo pacto? Sos. Vah, nescis? infusa
qua.
Myr. Dixti pulchrè, si verbera mihi velim
Lucrifacere. Sed ostium concrepuit, protinus
Intrò fugiamus, ne quis fortè hîc nos opprimat
Otiosè garrientes: sequere me. Sos. Sequor.

ACTVS IIII. SCENA VIII.

GABEL, RAPHAEL.

13: Trimetri Iambici.

INcredibilia sunt quæ narrasti modò
Deum immortalem, nihil unquam in vita mihi
Renunciatum est gratius. Sed accipe, hem,
Lectum est, conveniet numerus quantum debui.
Raph. Meritò te amo mi Gabel, & habeo gratiam.
Gab. Præsertim ut nunc sunt mores, adeò res redijt,
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Raph

aph.Verum dicis, perfidiarum plena omnia.
ed quid gestis? quidve es alacris? vulgus hominum,
i quando numerandum est pauxillulum, frontem
lversus contrahit ilico, supercilia
Adducit, ambages quærit: quin aufugit
Ion rarò creditorem el- dens. Cæterum
bi fides sit si roges, nihil pudet.
i instes, ibi tum impudentissima eorum est oratio, Sept.
Quis tu es? quid tibi rei mecum est? adeò ut tibi
lmicum inimicum beneficio efficias tuo.
ltqui hoc genus hominum non sibi solum malè
onsulit; at reliquis etiam, qui nihil malè
nquam meruerunt, perfidia sua fidem
lanè abrogat: cùm ex illorum impudentia
lorum quoque ingenium metimur. Te simul
Ac depositi commonefacerem, tuo tibi
blato syngrapho, quàm nihil omnino sis
ommotus, tua fuit indicio oratio.
ldeoq́, admonitus nihil offensus es, ut mihi
Nunc multò videaris quam dudum hilarior.
ab.Ita decet ô bone. Cùm deponeretur, mihi persuaseram,
a conditione esse creditum, vt statim
bi ipse reposceret, esset restituendum. Et quamquam
Non admodum lauta mihi domi res est, tamen Scaz.
num hoc curavi adhuc, ut mihi esset fides.
Raph.Felix qu[illegible] es [illegible]nimo. At insuper aliud est,
Quod multò mihi præcepit accuratiùs.
ab. Quidnam obsecro? Raph.Vt ad suas illuc te nuptias

Adducerem. Gab. Luberet, nisi iter longius
Esset: & ætate infirmum hoc est corpusculum.
Raph. Nil opus est viribus, veheris commodè:
Tum fabulis itineris edulcabimus
Molestiam: Gab. suadere noli. Raph. Quid ni suadeam?
Imò haud omittam, ni exorem. Gab. Age, fiat, Raph.
Octo. *Pol te dignum facis*
Gabel. Gab. Tantisper opperire intus, dum me paro.
Raph. Propera.

Actvs v. Scena i.

Ragvel.

Senarij, septenarij & octonarij, Iambici.

QVidnam in rebus mortalium tam succedit feliciter,
Quod non suam habeat admistam ægritudinem?
Ita profectò natura comparatum est, ut dolor
Voluptatem perpetuò consequatur. Plus mihi
Præter spem, omnemq; præter opinionem objectum est gaudij,
Quàm unquam fuissem ausus sperare. At nunc vide obsecro
Quantum mea hæc felicitas mihi solicitudinis adferat.
Cùm filiam meam nepoti nuptum do, jubeo fidem,
Mihi det, se intra dies quatuordecim domum ad
Parentes non reversurum: sperans diutino
Convictu, ac familiaritate illum ita devinctum fore,
Vt aut numquam de patria repetenda cogitaret, aut
Saltem

Saltem se propediem reversurum promitteret.
Nunc neutrum impetro miser. Venit hodie ad me, Mi pater
Inquit, decimus quartus jam agitur dies, qui me à fide tibi
Data liberat: animus est jampridem domi
Apud parentes, quos mea non mediocriter,
Sat scio, solicitat cunctatio. Quare precor
Vt mihi jam illuc pace tua unà cum conjuge
Reverti liceat. Nam nisi ad diem dictum
Præstò adfuerimus, aut nos in itinere dolis Scaz.
Grassatorum circumventos, trucidatosq; vel
In morbum illapsos, aut aliud adversi quippiam
Incurrisse suspicabuntur. Ad hæc quid me censen' ullum
Potuisse verbum proloqui? penitus obmutui Troch.
Primùm: dein' mihi redditus: Nihil, inquam, nate mi
Æquè malim, quàm te hîc apud me quoad vixero cum filia
Ætatem agere: sed jamdudum te hîc invitum hærere video:
Quare tuis si pergam affectibus adversari, nihil agã.
Hoc tantùm unum abs te ut obtineam permittito.
Vt post annum tuos apud parentes exactum, huc iterũ
Commigretis: sat habeo, si istud impetro
Cum gratia. Nihil respondes? agè non omittam, neque
Desistam, priusqu[illegible]te exoraverim. Hic cum illius
Orata reminiscor, nequeo quin lachrymem miser.
Mi pater, inquit singultiens, qua fronte ego paren-

tes meos
Quorum senectuti vnicum sum præsidium, audeam
Deserere ? tum pol vel quovis carnifice me
Immaniorem deputem. Quæ illis vita sine me
Non est futura amarissima ? Equidem mori
Malim, quàm eos per me ad tantam calamitatē adigi.
Quid multis ? his lachrymis ad misericordiam
Reductus, facio illi ægrè demigrandi copiam :
Omnemque rem familiarem, capras, boves,
Asinos, oves, servos, ancillas, reliquamq; supellectilem,
Substantiamq; tam auream, quàm argenteam,
Ex æquo cum ipso divido, lachrymans identidem.
Tandem cùm perpeti non possem amplius, huc effugi foras.
Troch. *Nunc ille abitum parat. At at, quid hoc? perij miser*
Omnes ex nostris ædibus simul exeunt.
Totus tremo, horreoq;, postquam horum mihi in
Mentem venit discessus : ô dolor gravis !

ACTVS V. SCENA II.

TOBAEVS, RAPHAEL, RAGVEL, SARA.

Trochaici catalectici, senarij, & septenarij, admistis paucis octonarijs.

SVperis meritò maximas ago gratias,
Cùm evenêre hæc nobis frater prosperè. At
Quod remoratur conjugem. Raph. Ægrè avellitur
Scaz. *Maternis complexibus jam jam sequetur,*
Atque eccam. Tob. Et socer [illegible] ipso clanculum
Se subducebat modo. Raph. Humani istud ingenij
Iamb. *Est argumentum. Amor parentum in liberos*

Quantum

Quantum valeat, equidem haud ignoras Tobia.
Non animadvertis gnatæ abitu hunc miserè solicitarier?
Atque ea hinc clam discessisse gratia,
Ne quod animo ægrè est conspiciat? Rag. Occidi miser,
Quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit
Solitudo? sed aliò deflectunt viam:
Quid si revocem? Heus heus resistite. Raph. Tobia,
Socer est, qui revocat. Tob. Profectò is est ipsus. Rag. Quid est
Mi fili quid ita properas? jam jam rediissem, paululum
Si cessisses. Tob. Mirabar quónam abieras pater.
Rag. Non procul. Sed quid, tibi placet filiæ
Dos? Tob. Regalis mihi visa est opulentia:
Quamquam dotata est satis, quæ morata est bene.
Rag. Oh, patris simillimus. Hem filia,
Fac te tali dignam præbeas viro:
Illique per omnia morem gerito. Sar. Dabo
Operam mi pater. Rag. Tum socerum, & socrum, qui tibi
Iam in parentum succedunt locum haud minus
Quàm me, matremq; tuam reuerêre. In domesticis
Administrandis negotijs, quæ propria
Est matronæ functio, vide sedulam Acatal.
Naves operam: vt quemadmodum foris maritus,
Ita tu rem domi augeas industria. Iamb.
Sic fæcundum De[illegible]strum faciet connubium:
Liberosq; suppeditabit tales, qui tuis
Conjugisque digni videantur majoribus.

Sar. *Memorem dices te monuisse mi pater.*
Rag. *Cæterum tibi Tobia mi hanc in manum*
Do, & tuæ mando fidei: tu illi pater.
Posthac, tu maritus, tu patronus, tu. *Tob.* *Ah, pater*
Ne lachryma: magnificentiùs habebitur, quàm domi
Sit tuæ. Sed est præterea quippiam
Quod nos vis pater? *Rag.* *Nihil, nisi ut bene*
Et prosperè omnes valeatis. *Sar.* *Vale*
Mi pater. *Rag.* *Vale, vale, inquam, gnata, postremùm vale.*
Discrucior animo: hoccine tam subitò mihi
In tristitiam commutatum gaudium?
O mutabilem ac volucrem rerum omnium
Conditionem! Sed quid inanibus me macero
Questubus? vah, eijciunda hæc herculè est
Pectoris mollities; nimis indulgeo mihi.
Generum nactus sum ex animi sententia:
Filia talem repperit virum, qualem ipsa ne
Sperare unquam auderet. Asmodæus procul
Ædibus nostris ejectus, cruciatur bolum hunc sibi
Ereptum esse è faucibus. Postremò, omnis res in vado est.
Quapropter videndum, ne animi sit parum
Grati, nunc id incusare, quod votis frequenter ut
Iamb. *Eveniret, optavi ardentissimis.*
Multa ex quo fuerint commod[illegible]*ius æquum est ferre incommoda.*

ACTVS V. SCENA III.

TOBIAS, RAPHAEL.

Septenarij, partim recti, partim Σκάζοντες.

Reipsa comperio mi frater, nullam rem tam arduam
Ac difficilem esse, quin levis facilisq; fiat, si
Adsit alacritas, vel reditus hic, quam mihi non est
Laboriosus, prout nuper erat discessus. Iam Acrim
Uti vides, devenimus, & adeò de via non sum
Defatigatus, ut vel Niniven citra moram rectà
Hodie contendere luberet, ni conjuge, & grege
Servorum, & ancillarum jumenta nostra agentium
Essemus impediti, quæ relinqui haud expedit.
Raph. Est istud quidem ut dicis Tobia: verùm mihi
Si hac in re, quemadmodum in alijs hactenus, auscultaveris,
Non hîc pernoctabimus: at quod superest viæ,
Incunctanter perficiendum arbitror, Non te latet,
Diem, quò nos domi futuros pollicebamur,
Iampridem nuptiarum præterijsse mora: patrem
Matremque dolore simul atque metu contabescere:
Quemque diem illis annum videri. Tob. Nil quidem malim
[..]zaria: sed quid conjunx, reliquæq; famulæ, Senar.
Quas jam fessas longinqua reddidit profectio?
[..]is longiùs hoc die si sit eundum, periculum est,
[..]e in media anhelæ deficiant via. Raph. Scio, sed eas
[..]mmittemus, apud quem modò prandebamus, hospiti
[..]b. Satin' tutò? Raph. Quidni? probè ego hominem

novi. vir est
Fidei satis spectatæ. Tob. Sed non noverunt viam,
Si solæ consequantur post, nec ubi aberrent vereor.
Raph. Eidem ut deducat dabimus negotium : insuper
Niniven simulac pervenerimus, aliquot famulos vi
Pulchrè gnaros, eis obviam mittemus. Tob. Quid? tib
Si ex usu istud fore videtur, age, lubens obtempero.

ACTVS V. SCENA IIII.

TOBAEVS, ANNA.

Trimetri Iambici.

QVotidie magis augetur mihi de filio
Solicitudo : & quo abest diutius, hoc eum
Desidero impotentiùs. Me nullus est
Opinor calamitosior, neque cui magis
Bonæ felicitates aduersæ sient.
Eheu, quot jam annos natali ejectus solo,
Hîc servitutem pertuli gravissimam?
Quot incommoda perpessus! denique quo nihil
Tum accidere mihi posse arbitrabar tristius,
Visu spolior miser. Tamen has ut cumque mens
Tulit hactenus ægritudines. Nunc ut nihil
Molestiarum desit, major insuper
De filij salute mihi obijcitur metus.
Ad hæc accedit uxor rixosa, haud leve
Profectò malum : cujus querimonijs mihi
Iampridem aures calent. At at, ostium crepat :
Mirum ni illa est. tacebo, ut qui[illegible]audiam
An. Si res mihi secundæ essent de filio,
Iampridẽ venissent. Tob. Est ipsa. An. Ah, quos me

Et quas anxietates meum mihi confecit silicernium!
Tob. Ecce antiquum obtinet. An. Qui modò foras, sibi
Dum verba parata sentit, nescio quo prorepserit.
Sed opportunè illum hîc stantem reperio: adoriar,
Vt in eum quod animo ægrè est, evomam. bone
Vir salve: ecquid remoratur filium? viden'
Tuo consilio jam me miserè solicitarier?
Infortunatior pol me mulier nec est,
Nec fuit vnquam, tali viro quæ nupserim.
Tob. Ah, pergin' linguæ uti petulantia? quasi
Isthic minus mea res agatur quàm tua.
Si quid nobis adversi fortè evenerit,
Mihi major sustinenda est portio: atque ob id
Nequaquam ea res mihi neglectui fuit.
An. Nisi fuisses incogitans, pecuniam
Hanc perdere maluisses, quàm periculis
Tot, tantisque objectare filium: neque
Ignoto commisisses adolescentulum.
Tob. Muliere iniqua nihil quicquam injustius,
Quæ, nisi quod ipsa facit, nihil rectum putat.
Opinione melius res cedet arbitror.
Non cogitas quàm longè hinc absit, & nosti Scaz.
Mores hominum, ad numerandum quisq; est tardior.
An. Tandem huc tua se recipit oratio? virum
Nónne aiebas Gabelem esse optimæ fidei,
Quicum vel in tenebris micare sit tutissimum?
Si incolumis esset, jam hîc adesset sat scio:
Quando jampridem dictus præteriyt dies.
Tob. Non cessabis dijdicare istud prius,
Quàm quid veri siet certò resciveris.

An. Ah, neſcio quid mihi animus præſagit mali.
Tob. Noli te macerare obſecro: quin pectore
Quieto ſis potius. Quid lucri ſit, tibi
Si ſolicitudinem adferas, cùm idem ſit vel
Nolenti perferendum tamen? An. Eheu, mihi hîc
Sola videor, ille quia hinc abeſt diutius:
Et ejus mihi curæ eſt ſalus. Tob. Adeon' putas
Me omnem penitus exüiſſe humanitatem, ut hoc
Dimet. *Non mihi itidem, ut tibi doleat?*
Sed quid profuerit, ſi me pergam affligere?
Quid aliud quàm malum conduplicem mihi?
Multum juverit animus in re mala bonus.
An. At vereor, ſi modo vivit, ne miſeram alicubi
Scaz. *Vitam in ſordibus ærumniſq; exigat. Tob. Pergin'*
Eandem nobis toties cantiúnculam
Occinere? interijt, perijt, quid ſit neſcio,
Quin ipſum ſalvum tibi jam ſpero propediem
Hîc adfuturum. An. Spe niti miſerrimum eſt
At utinam ita Deus faxit. Tob. Faciet, fac modò
Divinæ ne diffidas munificentiæ.
Sept. *An. Mi vir, neſcio quos procul huc adventare cõſpi[cio]*
Scaz. *Duo ſunt, alter filio, alter haud multum*
Sept. *Diſſimilis ei, cui eſt commiſſus, adoleſcentulo,*
Tob. Faxit Deus ut ſit filius. An. Ita ſpero quide[m]

ACTVS V. SCENA V.

TOBIAS, RAPHAEL, ANNA, TOBAEVS,

Trochaici ſeptenarij, & octonarij catalectici.

QVàm nos exoptatos arbitrare parentibus
Venturos Azaria? Raph. Lachrymabun[t]

gaudio
Tobia, ubi salvos rediisse nos conspexerint.
At vide ne nostrarum admonitionum nunc immemor
Sis: tenes quid dicam? de felle loquor, quo patri
Amissum restituas visum.Tob.Hẽ, teneo. Quid,putas
Successurum si experiar? dic sodes! Raph.Non minus
Iuverit hîc felle, quàm cor in abigendo Cacodæmone:
Tantùm divino confisus numini, Deum
Ora, ut nostros conatus sua secundet gratia.
An. Quò propiùs accedunt, & quò oculos intendò a-
criùs,
Hoc illis mihi videntur similiores.Tobæ. Quid ais? ah, Iamb.2.
Nunc demum crucior nihil mihi prospicere oculos.
Raph. Tobia, patrem & matrem pro foribus stantes
conspicor.
Tobi.Sunt? hem, certè sunt; qua gratia hîc consistant
nescio.
Raph.Nostrum opperiuntur adventum, An.Certè ip-
sus est
Mi vir. Tobæ.Hem,quid ais? An. Cum eodem qui- Acatal.
cum hinc est profectus
Comite, procurram obviam, atque in amplexum illi
proruam.
Tobæ.Rape me sodes tecum, quid me solum deseris?
An.O mi gnate, ô gnate mi, salvum te gaudeo
Advenisse. Tobi. Credo mater. An.Salva sum quæ te Acatal
valentem
Atque incolumem rediisse intueor. Tobi. Sed quid pa-
ter?
Valuitne usque? An.Eccum tibi pro foribus. Tobi. In-

terij miſer,
Senar.3. *In terram, dum te conſequitur, procul ab ædibus*
Pronus illabitur. Ah, quam vereor ne læſerit
Se: properemus, ut tollamus. Mi pater,
Quidnam hoc eſt mali? ſiccine te hic eſſe humi
Prolapſum? doletne quippiam? Tobæ. Nihil
Iamb. *Omnino mi fili: & ſi quid doleret, nunc vel immori*
Mihi tuis dulciſſimum foret complexibus.
Tob. Fruſtra me ſalvum reverſum arbitrarer, niſi &
Te pater mi incolumem, ac ſalvum offenderem. Tob
Deum
Immortalem? præ gaudio quid agam, vel quid loqu
Planè neſcio. Nulla mihi res poſthac poteſt
Tanta intervenire, ut ægritudinem adferat.
An. Mi fili, Deus novit quam miſeram exegerim
Te abſente hic vitam. Tobæ. Hem Tobia, rediſtin' ſ
lus? hoſpitem
Nônne reducis tecum Azariam? Tob. Quid ni pat
Tobæ. Vbi is eſt? Raph. Præſtò ſum Tobæe. Tobæ. C
manium
Mi frater, quò te amplectar, & exoſculer. Tibi
Benefaxim lubens, qui incolumem mihi reſtitui
lium,
Sed quid? qua vos gratia iſtuc miſeram,
Accepiſtis argentum à Gabele? Tobi. Ad aſſem
pater
Conſpecto chirographo numeravit protinus.
Tobæ. Bene me hercule factū, gaudeo. Raph. Imò ſi
Quid boni adferamus præterea, tum iſtud magis
Dixeris Tobæe. Tobæ. Quidnam amabo? Raph. I
tri

triumphaveris
Seriò. Tobæ. Quin dic, quid est? Raph. Adducimus tibi nurum. Tobæ. Hem
Tobia, uxorem iniussu meo? Tobi. Gaudebis, sat scio,
Pater, ubi cognoveris cujus sit filia.
Tobæ. Cujus? Tobi. Raguelis cognati nostri. Tob. Hem, bene
Ita me Deus amet factum. Audin' uxor hic quid dicat? An. Oh,
Quid ni audiam? at ubi illa est? Tobi. Acri eam reliquimus, Senar.
Cum grege ancillarum, & servorum, boves, oves,
Asinos, & camelos huc ad nos trahentium.
Quam simul si adduxissem, multò huc venissem serius:
Et sciebam quantoperè vos nostra afflictaret mora.
Tobæ. Vnde tanta pecudum, & mancipiorum copia?
Tobi. Cuncta hæc Raguel gnatæ dedit doti. An. Oh, lachrymæ mihi
Erumpunt præ gaudio. Rap. Tum tantam auri, argentiq; vim,
Vt regalem vos videre credatis opulentiam.
Tobs. O ingentem numinis divini munificentiam!
I nunc uxor, ac Deum nos destituisse clamita.
An. Mi vir, peccatum à me maximum est. sed non oportuit
A vobis relictam. Tobæ. Quid si nos nostrum Syrum
Illis obviam mittamus? An. Certè si ille occurrerit,
Multo propiùs ibunt, & minor futura erratio est.
Nam viæ pertissimus est. Tobi. Mater, consulis probè

Iamb. *An. Intrò igitur concedam, ut hoc illi dem negotij.*
Nisi quid dissentis mi vir. Tobæ. Iube properet quantum potest.

ACTVS V. SCENA VI.

TOBAEVS, TOBIAS, RAPHAEL.

Versus ejusdem generis.

NVnc experior illos nequaquam frustrari Azaria,
Qui in Deo omnem spem fiduciamq; collocant.
Senar. *Hoc si & tibi mi Tobia persuaseris,*
Ad eundem modum cuncta tibi succedent bene.
Tobi. Adnitemur pro virili mi pater. Raph. Nunc Tobi
Fel quod dixi profer, eoq; patris leniter
Illinito oculos. Tobæ. Quam rem tu nunc occipis
Fili? Tobi. Sine pater, profuturum confido. Tobæ. Vide
Iamb. *Sodes, ne malum pro remedio nobis exasperes.*
Tobi. Nihil est quod metuas pater. Raph. Vin' quod libenter audias
Nunciem tibi Tobæe: hodie pristinum tuis
Oculis visum restituet Deus. Tobæ. Mi hospes, utinam ratum
Sit quod prædicas. Tobi. Cave ejus pollicitationibus
Iamb. *Diffidas: nihil enim unquam consilio illius*
A me est susceptum, quod non successerit feliciter.
Dicas divino œstro percitum: adeò nihil ipsum fugit.
Huic uni hoc nostrum acceptum referri convenit bonum:
Vtpote cujus suasu, atque impulsu sunt transacta omnia.

Tobæ.

To. Scio fili, atq; ob id magis solicitus sum, quo munere
Hanc tantam erga nos compensem beneficentiam.
Ra. Si vobis quid feci, aut facio, mi senex quod profuit,
Istud haud mihi, sed divinæ debetur gratiæ: (tas
Ac proinde nihil à te pretij repeto. T. Ah, nimiū me pu-
Ingratum. Certū est, nunc tibi contrà referre gratiā,
Vt penes me esse positum pietatis præmium scias.
Quodcumque à me donum optaris, optatum feres.
Ra. Nil moror munera: abunde mihi magnum præmiū
Arbitror relatum, quando id quod feci, gratū esse vobis
Conspicio. To. Tace sodes: non committā ingratitudinis
Vt crimen, quo vix scio an aliud detestandum magis
Reperiatur flagitium, incurrisse videar: atque eo
Genere prognati sumus, ut nos dedeceat admittere
Quicquam, quod hominum vulgus meritò irrideat. at
Quid mihi solito acrius pungant, ac pruriant (nescio
Oculi, vix manū abstineo. Raph. Frica quantum potes:
Mox squammæ, quæ nunc impediunt visum, decident.
Tobæ. Oh, vide amabò, ne me frustrà in letitiam conje-
ceris. (dubitatis.
Raph. Itane parvam mihi apud te esse fidem? ah, absit Iamb. 2.
Tobæ. Nil dubito quicquam: tu modò, quod facto est o-
pus, impera.
Raph. Nihil ad hanc rem necesse est amplius: vide
Solùm, ne quod Deus indulget, tibi tua
Intercipiat diffidentia. Sed intrò statim
Hinc concedam, volo universam familiam tuam
Admirandum illud spectare prodigium. Tob. Agedum,
Duc me. Eequis me fortunatior futurus est, (si lubet.
Siquidem te ô cælum iterū mihi detur contemplarier!

PERORATIO.

Iambici Trimetri.

NOn est quod hic moremini diutius,
Hos nostros qui spectastis ludos scenicos.
Intus si quid restat peragetur clanculum:
Ibi visus pio restituetur seni,
Scaz. *Divinumq; exhibebitur spectaculum,*
Ludis non exprimendum scenicis. Sed quid
Mihi spectatores occipitium obvertitis?
Resistite paulisper. Priusquam hinc domum
Vos recipiatis, audite precor paucula.
Quæcunque sacris continentur literis,
Ad nostram sunt salutem prodita. Hic senex
Tobæus, invictæ exemplar patientiæ,
Tot undique circumseptus calamitatibus,
Nec animum despondens tamen, quem non, licet
Gravissimis intricatum infortunijs,
Eo sua reducat tollerantia,
Vt temporarij jactura commodi aut
Nihil quicquam moveatur, aut certè minus
Se pergat affligere? ratus quod à Deo
Immittitur, quamvis molestum ac asperum
Appareat, nihilo minus tamen sibi
Saluti fore: quin hunc suum luctum brevi
In gaudium commutatum iri: cum nihil
Adeo in rebus terrenis firmum, stabileq;
Esse intueatur, quod non æstuario
Quodam cursu modo huc, modo illuc fluctuet.
Eant nunc mortales insipientissimi, ac
Deo diffisi, ob res tam momentaneas

Calu-

Cælum mari commiſceant: his perditis
Seſe interiiſſe clamitent. cùm tot Deus
In hunc præter ſpem olim contulerit commoda.
Nec erit hodie ipſius manus contractior,
Si nos hac dignos præbeamus gratia.
Sed quidnam Tobiæ monet connubium?
Et interempti ſeptem Saræ conjuges?
Adeſte huc adoleſcentuli, qui uxoriis
Animum adjunxiſtis cõplexibus: audite quod
In rem veſtram futurũ eſt maximè. Hi viri
Septem, quos ſacra cæſos narrant Biblia,
Raram ſtupentes ſponſæ pulchritudinem,
Brutorum animantium ritu, libidinis,
Non procreandæ prolis ſtudio, amplexui
Formoſæ inhiabant conjugis, ſalacium
Canum in morem. Atq; ob id vix dum ingreſſi torum,
Pereunt, & in atrum protruduntur Tartarum.
At Tobias pudicitiæ memor, ac Deo
Suam precibus vitam commendans, dolos
Impuri evadit ſpiritus: & fructibus
Exoptati tutus potitur connubii.
Atq; hæc ob id nunc repetimus verboſius,
Vt & illorum interritus, exitiumq; miſerabile,
Et huius feliciſſimi in rebus omnibus
Succeſſus, à laſciuia vos avocent:
Ne iiſdem Aſmodæi irretiti caſſibus,
Supremi vindictam incurratis numinis:
Atque ita tandem ſimili plectamini modo
Valete, & ſi placuit quod actum eſt, plaudite.

FINIS.

IVDITHA.

ACTORVM NOMINA.

HOLOFERNES, imperator Assyriorum.
MOABVS } duces militum.
AMMONIDES }
ACHIOR, Ammonita.
THRASO } milites Assyrij.
LABRAX }
BAGOAS, cubicularius Holofernis.
OIZAS, Consul Betuliesis.
IOACHIMVS, summus sacerdos.
SADOCVS } cives Betulienses.
MELCHIAS }
AZARIAS }
IVDITHA, vidua.
ABRA, Judithæ ancilla.

PROLOGVS.

Trimetri Iambici.

Salutem vobis exoptamus plurimam
Viri colendi, civesq; humanissimi:
Quicunque ad ludos hos spectandū scenicos
Alacres, frequẽtesq; huc confluxistis. Agite (dum,
Non multis verbis, aut oratione vos
Prolixa remorabor. Sed quam acturi sumus,
Paucis hîc coràm narrabo comœdiam.
Et quis sit ille, eum qui nunc dedit novam.
Schonæus nostræ archididascalus scholæ,
Quia suam vobis antè probari industriam
Sæpe animadvertit, aliam rursus fabulam
Profert: neq; prophanam tamen: at piam, & sacram
E sacro Bibliorum sumptam codice.
Quodcunque ei tempus vacuum à scholasticis
Negotijs conceditur, id omne huic studio
Libenter impendit. Neque inutilem suam

Operam

Operam, aut laborem studiosæ pubi, neque
Vobis ingratum fore putat, seu literis
Divinis, seu politioribus animum
Dicastis artibus. Nam quemadmodum suam
Orationem à veterum poëtarum stylo,
Phrasiq; procul abesse confitetur, ita
Hoc quicquid est aut jacturæ, aut dispendij,
Eo pensatum utcunq; existimat, nihil
Quod hîc usquam aut obscænũ, aut turpe, aut ludicrũ,
Nihil quod sit teneris offecturum auribus,
Verùm pudica, casta, verecunda, ac pia,
Quæ audituri estis, comperietis omnia.
Itaque non desunt homines docti, qui illius
Legunt libenter, & probant comœdias.
Quorum sequi vos nunc mihi videmini
Sententiam: quos attentos, ac benevolos,
Et cum silentio auscultantes conspicor.
Nunc ne quis vestra abusum esse patientia
Me dicat, si suspensos hîc diutius
Vos teneam: Eia, aures admovete sedulò,
Hujus periocham dum recito actiunculæ.

Comœdiæ Periocha.

HOlofernes dux Assyrici exercitus, potens
Bello, & rebus præclarè gestis efferus,
Gravi obsidione urbem Betuliam premit.
Cives suis diffisi viribus, Dei
Subsidium implorant. Deinde aquæ penuria
Laborantes, statuunt sese hosti dedere,
Nisi intra quinque dies ipsis opem ferat
Deus. Quod simulac rescivisset Inditha,

Cùm Ozia civitatis principe graviter
Expoſtulat. Hinc divino afflata numine,
Noctu cum ancilla caſtra ingreditur hoſtium:
Sciteq́ fictis Holofernem fallit dolis.
Quem poſtea vino immoderatè hauſto obrutum
Cum obtruncaſſet, ſecum auferens caput, ad ſuos
Revertitur. Hoſtes, ſubitò perculſi metu,
Fugiunt. Iſraëlitides victoria,
Prædaq́ potiti, ſummum collaudant Deum.

ACTVS I. SCENA I.

HOLOFERNES, MOABVS.

Iambici Senarij & ſeptenarij.

EST iſtuc per Iovem datum mihi, feliciter,
Ac proſperè ut eveniant, quæ facio omnia.
Nam in quamcunque orbis partem cum meo accedo
Exercitu, metus continuò maximus,
Ingenſq́ illic exoritur trepidatio.
Nec ulla eſt uſquam civitas, neque regio
Tam natura loci munita, aut viribus
Opibuſq́ potens, reſiſtere quæ audeat mihi.
Quin omnes, ſimulac adventare me procul
Reſciverint, protinus accurrunt: & ſe, & ſuas
Vrbes, munitiones, ac propugnacula, quibus
Confiſi, quoſlibet alios hoſtes procaciter
Contempſere, atque averſati ſunt hactenus,
Vltrò dedunt ſupplices: per omnia
Troch. *Præceptis, mandatiſq́ parentes meis.*
Ex qua quidem re tam feliciter, atq́ fortiter
Geſta, ſummam profectò apud regem meum
Laudem, præmiaq́ magnifica, ad hæc gloriam

Memo-

Memorabilem, atq; adeò decus immortale apud
Posteros me consequuturum confido. Troch.
Quandoquidem una hæc viris principibus est via,
Qua ad honorem numquam interiturum, æternamq; nominis
Memoriam emergant: cùm ignavorum, atq; inertium
Hominum fama, unà cum vita intereat turpiter. Troch.
Quod pol dedecus, & evitasse me hactenus scio, &
In posterum me spero, vitaturum sedulò.
Sed inter hæc tam multa, quæ ex animi sententia
Mihi succedunt, unum illud herclè me malè habet,
Quòd hos Betulienses, reliquumq; Israëliticum
Populũ audio etiam nunc imperium aspernari meum,
Quod equidem modò mihi retulerunt quidam, quibus
Credo satis. Atque adeò ex eo id verissimum
Esse, facilè pol intelligi, atque perspici
Potest: quod nullos adhuc, aliorum malis,
Et cladibus admoniti, legatos ad me miserint:
Neque de dedendis civitatibus suis
Inter se aut egerint, aut cogitaverint quicquam. Scaz.
Sed faxo ne id inultum auferant: neque ego contumeliam
In me tam insignem impunitã relinquendam arbitror.
Quin totũ hoc recutitorum hominum extirpabo genus.
Mo. Isthuc pol rectè princeps illustrissime. hem,
Laudo. nihil enim in eos tam crudele unquã statueris,
Quin pejora meriti sint sceleratissimi.
Hol. In utramq;, uti apparet, nunc aurem dormiunt:
At ego jam illos, ut digni sunt, commovebo sacrilegos.
Qui se neque edictis nostris, neque ullis legibus

Teneri existimant: qui nos illudendos sibi
Proponunt audacissimi. Mori nos satius est,
Octo. Quàm non hos indignis modis ulciscàmur mastigias.
Sed opportunè huc ad me accedit Achior.
Ex illo quæram quodnam hoc sit hominum genus:
Troch. Tum quæ eorum sit confidentia, qui maximo suo
Malo, adversus stimulũ, ut aiunt, calcitrare audeant.
Hic illum, dum propiùs accedit, opperiar foris.

Actvs I. Scena II.

Achior, Holofernes, Moabvs.

Senarij, & septenarij Iambici, admistis paucis octonarijs.

Dvcis Holofernis vocem audire visus sum mihi.
Atque eccum, accedam, & colloquar. Salveto plurimum
Dux invictissime. Hol. Salve Achior, pol commodè
Huc advenisti: nam est in quo nunc mihi tua
Opera, atque consilio sit opus. Ach. Si in me quid est
Princeps honoratissime, quo tibi queam
Prodesse, agedum impera: quodcunque volueris
Effectum dabo protinus. Hol. Hem, laudo. sed est quod te rogem.
Ach. Quid obsecro? Hol. Dicam. Cùm omnes, quotquot in his sint regionibus,
Magno metu, atque horrore nos sibi extimiscendos putent,
Et cùm ex varijs locis, atque urbibus undique
Ad nos cuncti accurrant, ac supplices tendant manus:
Quid causæ sit miror, cur præfractum hoc, & pertinax
Apellarum genus, arma adversus nos sibi
Sumenda, ac nostrum imperium contumaciter
Contem-

Contemnendum, atque rejiciendum existiment.
Prætereà montes, & viarum angustias
Occupare muniréque conentur potiùs, quàm, Troch. 2.
Quod suo cum exitio nihilominus erit eis
Faciendum posteà, sese dedant nobis. Achi. Dicam herculè
Quod sentio: & verum dicam dux ornatissime:
Mentiri enim non est meum. Hol. Age loquere,
Nam audire gestio. Ach. Populus hic contemptis Dijs
Deabusq́ omnibus, quos diversos regionibus
In diversis alij colunt, unum Deum,
Cœli, terræq́ conditorem, veluti illi sibi
Persuadent, observant, & venerantur religiosissimè.
Cujus præcepto olim obsequentes, cùm fames
Ingens totum terrarum urgeret orbem, ex patria
Procul in Ægyptum se contulerunt. Atque ibi
Per quadringentos annos, aut eo ampliùs,
Miris eorũ soboles, ac propago amplificata est modis.
Dein cum iniqua, atque intolerabili tyrannide
Regis premerentur, opem, & subsidium sui
Dei precibus imploraverunt supplices.
Qui ipsorum misertus, varijs, & inauditis cladibus Troch.
Totam Ægypti regionem ita afflixit, ut eos,
Necessitate tandem rex coactus, missos fecerit.
Quos tamen haud multò post, mutata in diversum sententia,
Armata cùm insequeretur manu, in mari, quod pervium his
Effecerat Deus, refluentibus aquæ fluctibus,
Unà cum Pharaone totus interijt exercitus.

In quo eqxidem Ægyptiorum interitu isthuc fuit
Memorabile, quod ne unus quidem superfuerit,
Scaz: Qui tantæ cladis nuncius esse posset. Mox
Montosa, ac solitaria ingressi loca, cùm cibi,
Acatal. Et potus inopia laborarent, amari
Fontes divina eis sunt edulcati gratia.
Panisq́, quo se exaturaverunt affatim,
Troch. 2. E cœlo illis (numquam audito) depluit modò.
Porro quod magis etiam est mirandum, inermes
Cum essent, hostes tamen vicerunt quoslibet,
Deo pro ipsis pugnante. Neque unquam rex fuit,
Aut princeps, aut monarcha quispiam, licet
Opibus, & copiis fuerit adjutus maximis,
Qui non adverso Marte, & infeliciter
Planè cum eis bellum gessit, dum se suo
Troch. Morigeros, atque obsequentes præberent Deo.
Quem si quando sprevissent (quod quidem ab eis fa-
ctum est sæpius)
A quovis sunt superati, ac debellati protinus.
Quare priusquam illos adoriaris, hæc
Scaz. Quo pacto se habeãt mi domine, velim omnia inqui-
Et perscruteris sedulò. Quod si in Dei
Sui cultu etiam nunc eos persistere intellexeris,
Troch. Frustra te fatiges, atque actum, quod aiunt,
Agas: cùm vinci, aut superari nequeãnt, donec De-
Istum, de quo dixi, propitium habent sibi.
Hol. Vah sacrilege, næ ego te pro istis dictis exerc-
probè.
Mo. Dignus pol est, qui indignis intereat modis.
Ach. Comovi. væ misero mihi. Ho. Quid tecũ muss-
Scel-

Scelus? Ach. Nihil herclè mi domine, nisi quod consilium liberum
Oportere esse existimo: neque graviter,
Aut iniquo animo ferendum, si quid fortè sit Troch. 3
Dictum, quod placet minus. Hol. Etiam loqui
Mecum audes, aut quicquam mutire verbero?
Agedum, jam faxo experiaris, quàm sit potens
Ignavorum istorum Deus, quem tu mendacibus,
Vanisque nimium hîc nobis vexisti præconijs.
Ach. Me miserum, qui nunc quamobrē accuser nescio.
Hol. Ah, nescis impudens? jam jam faciam ut scias.
An tu me nebulo dignum putas, quem irrideas,
Et quem tam apertè fallere incipias dolis?
Ehodum, comprehendite illum, & ad Betulienses, viros
Istos fortes, si dijs placet, atque strennuos,
Vinctum deducite, ut cum illis intereat: & suo malo
Discat, in universo terrarum orbe præter Troch.
Assyriorum regem nullum usquam reperiri Deum.
Ach. Heu me infelicem? quid feci, aut quid commerui obsecro?
Hol. Abripite eum inquam: quid statis stipites? Mo. Nisi
Sequitur, pugnos in ventrem ingerite venefico.
Hol. Scelerate, tu tuo indicio quasi sorex periisti hodie.

ACTVS I. SCENA III.
THRASO, LABRAX, ACHIOR.
Eiusdem generis versus.

QVid restitas? vah, sequere sceleratissime,
Nisi obtorto collo te malis protrahi.

Lab.Cessator,perge.Ah, crucior mihi deesse baculum,
Troch. *Quo scapulas huic conteram impurissimo.*
Ach.O indignum facinus! quid peccavi miser?
Thr.Tace nequam.Ach.Si illum,qui ex animo cõsulit,
Affligendum, & perdendum existimat, quid faciet ei
Scaz. *Qui aut damnum dederit,aut malum. Lab. Vetus dictum est,*
Malum consilium consultori pessimum.
Idque adeo miror, quomodo tam ineptum quid tibi
In mentem potuerit venire homo stultissime.
Ach.Vt res est dixi,atque hercule id quod sentio:
Et me nihil mentitum cognoscetis posteà.
Th.Nugæ sunt,quas adfers,meræq; fabulæ.
Lab. Mihi pol quidem non fit verisimile, neque commentum placet.
Sed agedum properemus. Rursusne restitas
Ignave? pugnum nisi sequeris, in os impingam tibi.
Ach.Næ ego sum infelix, qui pro consilio bono,
Tam malam ineo gratiã. Th. Quid gannis impudens
Prætium fers ob stultitiam te dignissimum,
Ach. Isthuc quidem malim, quàm ob peccatum.nam quod sciam,
Mali pol commerui nihil.Lab. Tun' te nihil
Commeritum dicere etiamnum audes furcifer?
Scaz. *Qui hos Israelitas homines ignavissimos,*
Nullis aut copijs,aut viribus vinci,
Aut superari posse asseris? Dignus pol qui in crucem hinc
Absque ulla abripiaris mora. Thr. Vah, non vides
Quanta & regem Assyriorum invictissimum,

Et Holofernem, fortissimum nostrum ducem
Afficias contumelia, cùm contra imbellè hoc hominum genus
Nequicquam nos pugnaturos prædicas? Quibus Troch. 2.
Iam totus terrarum orbis victas præbet manus?
Et quorum vim nullæ usquam nationes sufferunt?
La. Sapienter pol quidē à nostro duce factū existimo,
Atque adeo ex re tua: qui ab his, quorum potentiæ,
Opibusque diffidis, te distrahendum censuit:
Et ad eos ablegandum qui insuperabili
Virtuti præditi, se adversus vos, & te suum
Patronum, defendent, atque tuebuntur optimè.
Sed nescio quos huc procul adventare conspicor,
Fundis, armisq́; instructos. Ex Betulia
Vrbe huc illos speculatum exivisse arbitror.
Nos ad latus hujus montis, si videbitur,
Secedamus, parumq́; isthac à recta flectamus via:
Ne pauci temerè in multorum incurramus manus. Troch 3.
T. Placet. age, propera, atq́; os vide uti cōprimas scelus.
Vah, quid cunctare? move te inquam. carnufex.
Ach. Moveo herculè sedulò. Th. Video, sed promoves nihil.
Ehem Labrax, neque hîc morandum nobis diutius,
Neque propiùs ad urbem accedendum existimo.
Quare arbori isti, quā haud procul hinc abesse cōspicis
Manibus, atque pedibus alligatum eum relinquamus, Scaz.
Nobisq́; consulamus in tempore. Lab. Agedum, placet. in pedes
Nos nunc conjiciamus quantùm possumus. Thr. Age,
Precurre, consequor ——

ACTVS I. SCENA IIII.

ACHIOR, SADOCVS, MELCHIAS.

Ejusdem rationis versus.

——*Eheu miseriam? Itâne me hîc*
Dimet. *Relinqui solum ? aut à feris*
Dilacerandum, aut inedia periturum propediem ?
O Barbaram crudelitatem! ô pectora
Quavis immaniora tygride! Sad. Eho Melchia,
Satis pol, satis inquam procul jam progressi sumus.
Nam vereor si pergamus ire longiùs,
Ne ab hostibus circumventi, pereamus infeliciter.
Mel. Nihil adhuc nobis periculi est. Ach. Sed propiu
huc
Ad me in valle isthac accedentes video, nescio
Quos. vocem herclè intendam , & eorum, quicunq
sunt,
Troch. *Implorabo opem. Si pereundem est, manibus*
Hominum, quàm laniatu ferarum me malim mori.
O populares, accurrite, mihique
Auxilium ferte misero, accurrite obsecro,
Troch. *Atque infelicis vos misereſcat mei.*
Mel. Quem hîc audio vociferantem, & calamitate
deflentem suam ?
Deus bone, quid isthuc monstri est? hominẽ arbori
Ego alligatum esse video. Sad. Eho Melchia,
Video ego quoque. O prodigium ! hinc quantum poss
mus
Fugiamus, & ad urbem recta recurramus via.
Mel. Mane paulisper Sadoce. Ach. Accedite prop
Viri humanissimi, & innocenti subvenite mihi.

Sad. Insidias herculè ego hîc nobis positas esse video Melchia :
Quare fugiamus inquam, dum fugiendi datur
Copia. Mel. Quin accedamus potius: nihil periculi est,
Cum neminem hîc videamus uspiam. Sa. Nequeo satis
Mirari, neque conijcere quid rei siet :
Nisi quicquid est, ad illum ego istuc accedere nō audeo
Nam insidias metuo nimis. Ach. Adeste sodes Cat.
Viri, omnemq; ex animo abijcite formidinem : Scaz.
Nihil enim hîc vobis eveniet mali. Mel. Quæso
Quid tu hominis es, aut quis te alligavit ad arborem
Hanc? & quodnam ob facinus? Ach. Nullo herculè merito id
Mihi contigit meo. Sed cujates estis viri,
Aut quibus venistis è regionibus?
M. Ex urbe hac proxima speculatū huc egressi sumus. Troch.
Ach. Betulia? Sad. Scilicet. Ach. O factum bene! nullos ego
Pol nunc mihi malim dari. Sad. Quid ita? cedò.
Ach. Dicam: sed hoc uti sciatis prius volo :
Me vestra causa indignis hisce esse acceptum modis.
Mel. Quid ais, propter nos hæc tibi contigisse prædicas?
Ach. Ita est profecto ut dico: solvite me obsecro,
Rē omnē, uti sese habeat, vobis commemorabo ordine.
Mel. Hem, solvamus eum, ac disrumpamus vincula.
Ach. Gratiam habeo vobis, & quoad vivam, habiturus sum maximam:
Et majorem etiam precor, uti vobis referat **Deus.**
Sad. Probum esse te tua indicio est oratio,
Quæ cujusq; ut vita est declarat maximè.

Sed nunc eloquere sodes, quod promittebas modò
Cum nostra causa hæc te passum diceres.
Troch. *Ach. Faciam, atq; lubens quidẽ. sed nimis ego herculè*
Vobis metuo malè. Sad. Quid ita? Ach. Nescitis qui in malo,
Et in quanto periculo sitis miseri. Mel. Mitte obsecro
Ambages, remq; omnem uno verbo nobis expedi.
Ach. Longum foret, si hic vobis commemorem omnia.
In urbem vestram me deducite potius:
Ibi convocatis civitatis proceribus,
Rem omnem vobis narrabo ordine. Sad. Mones probè,
Atque ideo tibi libenter hîc obtemperavimus. Ach. Bene
Pol facitis. Agedum properemus, res non patitur moră.

ACTVS II. SCENA VI.

OZIAS, ACHIOR, IOACHIMVS.

Trochaici senarij & septenarij.

PRò *Deum immortalem. facinus indignum Achior,*
Quid narras? actũ est, siquidẽ tu hæc vera prædicas
Ach. Est ut dixi Ozia: putes hominẽ furore percitum.
Iamb. *Ozi. Heu me miserum! itáne obstinatè operam dat, ut*
Nos affligat innocentes? Ach. Quin ego jam brevi
Hic eum futurum cum omni exercitu esse existimo.
Ioa. O efferam hominis immanissimi dementiam!
Ah, nullone nos pacto tyrannidem,
Ac crudelitatem illius evitare
Poterimus? Ach. Ioachime, quid cum illis agas
Qui neque jus, neq; bonum, neq; quid æquum sit sciunt:
Nec quicquam faciunt, nisi quod lubet. Ozi. Eheu miseriam! ut nihil

Est diuturnum, aut stabile in rebus mortalium!
Iam aliquot hic annos in pace, ac sine periculo
Viximus: at ecce rursus de improviso exoritur hic Iamb.
Holofernes, homo importunus pol, atque impius,
Qui hoc unũ studet, hucῳ omnibus incumbit viribus,
Quò hanc nobis tranquilitatem extorqueat infelicibus:
Nosq; feritate discruciet, & excarnificet sua. Iamb.
Cum tamen à nobis ei nulla unquam orta sit
Injuria, seduloq; caverimus hactenus, Iamb.
Ne illum aut dicto, aut facto offenderemus. Ioa. Ah,
Quis pectore tam duro, atque adamantino est. Iamb.
Cui non lachrymas isthæc excutiat calamitas?
Verùm quid agimus nunc, at quid consilij capiemus Acatal.
Ozia? Ozi. Nescio herculè, nisi hoc unum, quod sors feret,
Vt forti, atque magno animo feramus: & in Deo
Omnis spes sit nobis. Ioa. Hem, piè atque fortiter,
Laudo: nam si ille opitulari dignetur, facillimè
Hominis impotentis, & furiosi declinabimus,
Atque avertemus injurias. Nihil enim agit,
Ac frustra se defatigat, cum Deo
Quisquis pugnare parat. Idq; adeo re ipsa frequenter
Experti sumus. Ozi. Scio isthuc esse ita ut Acatal
Dicis Ioachime: & tamen quando in mentem mihi
Nostra veniunt delicta, haud mediocriter vereor miser,
Ne ille nos deferat, & ab hoste immani, atque effero
Superari sinat. Ioac. Peccavimus herculè
Frater, fateor, ac pœnam commeruimus gravissimam.

Iamb. *Sed resipiscamus, & quod perpetravimus*
Crimen, agnoscamus, atque confiteamnr supplices.
Nullum est delictum, cui non benignè ignoverit Deus,
Siquidem ex animo eius pœnitere nos conspexerit.
Ozi. Verè tu pol isthuc dicis, atque ut te decet.
Qua propter nihil jam nobis restare arbitror,
Nisi ut ad divinam confugiamus clementiam,
Iamb. *Anteactæ vitæ deplorantes crimina,*
Hoc unicum in his nostris calamitatibus
Confugium, hoc tutum salutis nostræ asylū existimo.
Cæterum tibi Achior pro indicio gratias
Agimus maximas, animóque infracto uti
Sis oramus. Insaniat Holofernes, suísque
Contumacibus verbis, atque minis impijs
Cœlum territet : nihil efficiet : modo, quod fore
Confido, Deum propitium habeamus nobis. Ach. Hic quidem
Herculè haud dubium unquam fuit mihi. Atque adeò quia id
Iamb. *Futurum prædicabam, ille indignatus, huc*
Me ad vos protrahi jusset : idem & vobis, & mihi
Iamb. *Exitiū minitans. Quæ quidē omnia, vt meminisse vos*
Arbitror, intus narravi ordine. Io. Meminimus probè.
Sed nunc intrò, si videbitur, concedamus, &
Acatal. *Cives ex tota urbe in templum convocatos*
Iamb. *Ad resipiscentiam, delictorúmque pœnitudinem*
Exhortemur sedulò. Ozi. Nihil est quod æquò fecerim
Iamb. *Lubens. Agedum, præcede, sequimur è vestigio.*

ACTVS

ACTUS II. SCENA II.

HOLOFERNES, MOABUS, AMMONIDES.

Ejusdem rationis versus.

ITane nondum quisquam ex ignavissimo
Isthoc recutitorum grege pacem petitum, Acatal.
Aut supplicatum nobis advenit? Mo. Nullus Iamb.
Omnino princeps honoratissime.
Hol. Quæ est, si non hæc appellanda contumelia est?
Sed inultum faxo id nunquam auferant. Spero me habere,
Quo hos meo excruciem modo. Am. Frequenter dixi, idemq; Acatal.
Nunc dico denuò dux ornatissime,
Nisi audacissimis horum seditiosorum hominum Iamb. 3.
Molitionibus omnibus obstiteris modis
Profectò in magnum aliquod malum temeraria
Tandem hæc erumpet confidentia. Mo. Bene herculè
Ab Ammonide dictum est, prudenterq; admodum: Iamb.
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quod nisi protinus eos adoriamur, illudent, ubi
Nos aut cessari, aut languere senserint.
Quare dum licet, & dum consulendi tempus est,
Præfractam horum cohibeamus pertinaciam:
Ulciscamur impurissimos: malè
Perdamus totum hoc apellarum genus. Hol. Hem, placet.
Non pol desinam, neque conquiescam, donec id
Perfecero. Tum autem sceleratus, atque perfidus
Achior, vah, quibus illum exercebo modis?
Quem quidem mihi nunc optarim dari obviam, ut

Iram hanc omnem in eum evomam: satis id habuero supplicij,
Dummodò illum ulciscar, uti meritus est, mastigiam:
Quem ego credo manibus pedibusq; obnixè jam omnia
Facere, magis id adeo nobis ut incommodet, (sua.
Iamb.2. *Quàm ut illis consulat, ad quos stulticia est ablegatus*
Sed præmium jam jam, si vivo, se dignum feret.
Mo. Quodvis ego suppliciū commeruisse eum arbitror
Hol. Faxo jam mox sentiat. Sed agite dum uti
Fortes, atque strenuos viros decet, annitimini
Mecum, ut contumaces hos, atque improbos
Iamb.2. *Hostes, Iudæos scilicet impurissimos,*
Acerrimè ulciscamur, & efficiamus, ut omnibus
Exemplo sient. Ne quis sit, nos in posterum
Qui aspernari, aut nostra edicta repudiare audeat.
Iamb. *Atque adeo in Betuliensibus hisce proximis*
Quid noster valeat exercitus, jam ostendam. Quin eò
Iamb. *Redigam universum istud recutitorum genus,*
Vt quò fugiant, aut ubi delitescant nesciant,
Nunc itaque vos moneo, atque hortor sedulò,
Ne cujusquam istorum vos miseriat: quin potius
Diripiatis, mutiletis, prosternatis, ac
Denique trucidetis protinus, quemcunque
Iamb.2. *Nacti sitis Satis jam, satis erga nequissimum hoc*
Hominum genus nostra est spectata patientia.
Itaque nunc nihil non experiar, nullumq; non movebo
Lapidem, ut improbis horum conatibus resistam,
Iamb. *Molitiones inhibeam, retundam insolentiam.*
Quin animam relinquam potius, quàm non hs, uti
Digni sunt, ulciscar sacrilegos. Sed satis

Super-

Superq́; jam moratum, ac consultum arbitror:
Maturè facto est opus. Hem, præbete vos viros,
Atq; exercitum omnem ad urbem continuò admovete Iamb.2. Acatal.
Propiùs: paratis semper obfuit delatio.
Am. Imperio tuo & hîc, & in aliis omnibus
Sedulò parebimus: impera, ac factum puta.
Hol. Credo mox supplicantes aderunt: sed nihil Iamb.2.
Agent: errant, si lachrymis nos flecti posse cogitant.
Iam faxo experiantur, quantùm viribus,
Armis, atque virtute valeant, quos illi uti
Mulieres imbelles illudendos proponunt sibi.
Atque hæc meritò illis accident, cùm evenerint, Iamb.2.
Qui nos aspernantur tam illiberaliter.
Mo. Eia, sic decet. Hol. Nunc ergo instructo exercitu
Proximè ad urbem accedamus. ego, ut strennum
Imperatorem decet, præibo: vos me consequimini.

ACTVS II. SCENA III.

OZIAS, IOACHIMVS.

Ejusdem generis.

ITa me Deus amet, quantò ego magis magisque
Effrænatam hominis impii violentiam,
Ac crudelitatem barbaram mecum perpendo,
Hoc magis metuo, ne nos sua opprimat,
Affligat, vexet, atque excarnificet tyrannide. Iamb.
Sed commodè Ioachimum huc ad me venientem conspicor,
Hîc eum præstolabor. Ioa. Enimverò nihil loci
Est segnitiæ, neque socordiæ, quantum hostium
Assyriorum immanitatem intelligo.

Iamb.2. *Quorum impios conatus nisi prohibuerit Deus,*
Eò rem deventuram propediem,
Vt collum capistro, & servituti, atque jugo
Intolerabili nobis præbendum sit miserrimis,
Sed video hîc stantem Oziam quem quærebã. Ozia,
Scaz. *Scis quo in metu, & quanto in periculo simus?*
Ozi. Utinam nesciam Ioachime. Deus bone,
Militum secum huc quantas adducit copias?
Acatal. *Ioa. Principes si simus, atque adeo monarchæ,*
Regesq; potentissimi, nequaquam pol tamen
Tantæ multitudinis vim, atque impetum,
Sustinere poterimus. Ozi. Fuit herculè
Crudelis semper Holofernes ille, atque efferus:
Acatal. *Et nunc nihil magis vereor, quàm ne quid in nos*
Iratus statuat, ac decernat inhumanius.
Ioa. Adeon' impotenti esse animo, nihil suæ isti ut imperans
Iamb.4. *Libidini, plus quàm fatali odio desinat*
Nos innocentes persequi? Ozi. Eheu, tantam in impijs
Illis hominibus malitiam, ac vecordiam
Innatam esse, alienis ut ærumnis, & calamitatibus
Gaudeant, atque ex aliorum incommodis
Iamb. *Sua ut conentur comparare commoda?*
Ioa. Nisi me fallit animus Ozia, haud longè à nobis aberit
Infortunium: ita castris hostium undique
Iamb.2. *Obsessæ, in angustum oppido nostræ coguntur copiæ.*
Ozi. Est vt dicis Ioachime: perijmus funditus,
Nisi Deus sua nos tueatur clementia.

Nam in nostris rebus nobis præsidij est nihil.
Ioa. Verè isthuc quidem abs te dictum est, ac sapienter: &
Ob id huc omnibus arbitror incumbendum sedulò,
Vt præcibus nobis placatum reddamus Deum.
Qui si nostrarum calamitatum misertus, Acatal.
Succurrere nobis dignetur, facilè vel
Validissimis illorum obstiterimus cohortibus. Iamb. 3.
Namque id re ipsa frequenter experti sumus:
Quando pauci cum plurimis
Congressi, victores tamen evasimus,
Divina adjuti ope. nihil enim aduersus Deum
Humanæ valent vires, nihil armatorum copiæ.
Tutus est profectò, & munitus abundè, hunc qui habet
Propitium sibi. Quapropter, veluti cœpimus,
Divinam implorare pergamus clementiam. Iamb.
Spero Deum nostris placatum lachrymis.
In his miserijs nos exauditurum supplices. Iamb.
Ozi. Id quidē & ego futurum confido. Sed tempus est
Intrò ut concedamus, & omnes cives ad Deum
Exorandum cohortemur sedulò. Ioa. Fiat. Scaz.

ACTVS II. SCENA IIII.

HOLOFERNES, AMMONIDES, MOABVS, THRASO.

Ejusdem rationis.

HAnccine ego tam insignem in nos contumeliam
Impunitam relinquam Ammonide? vah, mori Iamb.
Me satius est. Moabe, Thraso, Labrax, Simalio
Huc prodite, & præceptis meis parete sedulò.
Mo. Ehem, præstò sumus domine, tua ut iussa Scaz.

Exequamur gnaviter. Hol. Eia, sic fortes viros decet.
Am. Quicquid praeceperis, effectū dabimus protinus.
Iamb. Thr. Ego quoque pro tuis summis erga me beneficiis
Hoc tibi debeo princeps illustrissime,
Conari manibus pedibusq;, nullum non suscipere
Iamb. Laborem, atque adeo capitis periculum
Libenter adire, dum prosim tibi. Hol. Bene
4. Pol facitis, qui morigeros vos per omnia,
Atque obsequentes praebetis mihi. Efficiam
Contrà, ne imperatoris benignitas
Vobis ulla in re videatur defuisse, Atque adeo
Totam hanc civitatem vobis diripiendam,
Iamb. 5. Vastandam, evertendámque propino omnibus.
Thr: O liberalitatem maximam! Hol. Neque mihi satis erit
Hanc evertisse urbem: quin quicquid est ubique Iudaeorum,
Exagitabo, atque affligam crudelissimè.
Nullius misereri certum est. Atq; audin' Ammonide!
Acatal. Ne pueris quidem usquam inventis, aut mulieribus
Vos parcere volo: ne sit posthac sua
Qui nobis negotium facessere audeat
Contumacia. Quin quicquid usquam est, sanguine,
Iamb. 3. Incendio, luctu, atque singultu complete strenui.
Am. Bonam hercule rem imperas, factúque facillimam.
Hol. Nunc autem quo pacto minimo id negotio,
Scaz. Atque sine ulla nostrorum militum caede
Efficere poterimus, commemorabo: vos modò
Auscultate, atque aures praebete attentas mihi.

Mo.

Mo. Arreximus utrasque, vel ad nutum tibi
Obsequuturi sedulò. Hol. Aquarum ductus, ac fontium
Tubos ab urbe statim avertendos esse censeo. Iamb.
Am. Consilium callidum, placet. Id si effeceris,
Aquæ penuria interituros illos arbitror
Propediem. Neque nobis eorum mœnia oppugnanda erunt,
Neque cum illis dimicandum unquam. Hol. Si quis aquatum egredi
Ex urbe ausus fuerit, eum comprehendite,
Et mille excarnificatum trucidate modis.
Sed astu rem videte ut aggrediamini, Iamb.
Ne præsentiant. Am. Probè curavero:
Nam quo pacto isthuc soleat fieri, optimè
Calleo. Thr. Quin ego quoque in rebus istiusmodi
Iam ætatem pol contrivi meum. Tum hostibus
Consilia præripere, insidiari clanculum, Iamb.
Occultis illorum obsistere molitionibus,
Ex longiori exercitatione, atque usu nunc mihi
Est notissimum. Hol. Optimè herculè facitis,
Qui imperatoris vostri virtutem imitati, viros
Vos acres præbetis, atque strenuos.
Mo. De deditione jam illos in urbe sedulò
Agitare inter se auguror. Et sapiunt meâ
Quidem sententia, qui sese nobis vivos dedere
Malunt, quàm ad unum omnes miserè obtruncarier.
Hol. Quamvis se dedant, non tamẽ vivent nequissimi.
Quin ostendam eis potius, quid sit periculi
Illos spernere contumaciter, quos, cùm volent,

Iamb. *Placare nequeant. Sed satis hîc cessavimus diu:*
In castra quisque jam ad suos se recipiat
Protinus atque illa, quæ præcipi, sine mora
Videte ut exequamini. Thr. Fiet. Hol. De aqua
Ab eis avertenda dico. Mo. Meminimus probè.

ACTVS III. SCENA I.

IOACHIMVS, OZIAS, MELCHIAS.

Iambici senarij, & septenarij, admistis paucis octonarijs.

NVnc quod semper metui, & de quo nimis fui
Sollicitus infelix, evenisse audio.
Nulli sumus. Quid obsecro jam nobis aliud resta
nisi
Vt aquæ inopia omnes pereamus miserrimi. O Deus,
Hæccine vides, & pateris? at opportunè eccum fora
Oziam egredientem conspicio. Tristis est, eadem
Hæc rescivit mala. Ozi. Hei mihi quantis in calamit
tibus
Versamur miseri? actum est. Sed hiccine Ioachim
est,
Quem huc ad me accedentem video? is est ipsus. O
Ioachime, ô mi frater, quid agimus nunc, aut quid
consilij?
Cedo. Ioa. Nescio herclè: nam pejore res loco esse n
potest,
Quàm in quo nunc est sita. Ozi. Ah, itáne de aversi
quæ
Ductu rem, quomodo se habeat, intellexin'? Ioa. Om
nia.

Se

Sed eccum Melchiam huc ad nos properare conſpicor.
Vide ut perturbatus ſiet. Eadem hæc, quæ nos, malè
Habent virum. Mel. Væ miſero mihi. nunc illud eſt,
Quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic grauiſſimo malo ſalutem Troch. 2.
Quærant, auxilij nihil anferant. O invidentiam!
Vtrum ſtudióne id habet, an laudi ſibi fore
Exiſtimat, ſi nos perdiderit innocentes. O Deus,
Serva, atque tuere nos miſeros. Sed video quos
Volebam. Eho fratres, qua ſpe, aut quo conſilio freti ſumus?
Ioa. Ah. Melchia, neſcio: niſi quod ſors fert, feramus fortiter.
Mel. Præ formidine pol mens inhorreſcit mihi,
Cùm quàm afflictæ res noſtræ ſint, ac perditæ,
Reminiſcor miſer. Hem, quò redacti ſumus? Ozi. Animo
Bono, ac forti oro uti ſis frater. ſpero Deum
Sua nobis ſubventurum clementia.
Mel. Spero ego pol quoque: ſed ne hæc ſpes nos fallat, nimis
Metuo infelix. Tum quoties hominis efferi
Immanitatem mecum perpendo, animus præ metu
Quod dici ſolet, in genua concidit mihi. Neque id
Immeritò certè, ut arbitror: Dimet:
Nam poſtquam tam crudeliter egerit cum ijs,
Qui ultro ſeſe illi dediderunt, quid faciet
Nobis, qui conſtanter ei reſtitimus hactenus? Troch.
Vti lupus famelicus in agnos, ita
In nos ſuo ille ſæviet tyrannide.

Ioa. Scio id futurum Melchia, siquidem ille urbem ceperit.
Sed impios effrænati hominis conatus Deum
Frustraturum confido. *Mel.* Vtinam isthuc fiat. sed vide.
Etiam sodes, ne vana lactemur spe Ioachime. *Ioa.* Non
Fiet. Deus ad tempus nos affligi, non extingui sinet.
Scaz. Tum si omnino moriendum sit, qui pro religione,
Pro libertate, pro salute patriæ,
Pro aris, atque focis perit, haud pol interit.
Troch. Itaque forti, ac tranquillo animo ut sis obsecro.
Malum ego homini nullum præter culpam accid[ere]
posse arbitror.
Eam si vitemus, quicquid nobis evenerit,
Moderatè, ac patienter ferendum, non culpandum [e]
Melchia.
Mel. Recte. sed ne aquæ inopia affligemur, atque p[o]steà
Etiam omnino pereamus, non mediocriter
Solicitus sum miser. *Ioa.* Potin' ut timere desinas?
Quid obsecro hac solicitudine nisi malum tibi
Conduplicas? cùm idem vel nolenti sit tolerandum t[a]men.
Ozi. Verè hoc quidem, atq; uti se res habet, est dict[um]
Melchia:
Quare adversa hæc si animo patienti tulerimus,
Post, nisi me mens fallit, fruemur prosperis.
Mel. Faxit ita Deus, *Ioa.* faciet, tu modò fac sic a[ni]mo bono:

Et nobiscum Deum precare, ut nos sua
Tueri, ac conservare dignetur clementia.
Mel. Fiet. nam talis mihi vestra videtur esse oratio,
Vt si refrager pertinaciter, peccare me putem.

ACTVS III. SCENA II.

HOLOFERNES, AMMONIDES, MOABVS.

Ejusdem generis versus.

IAm tranquillo animo demum exeo foras, cùm eò
Redactos pertinaces hosce apellas conspicor,
Vt aquæ penuria misere eis pereundum sit propediem.
Ego pol nunc illos sic ulciscar mastigias,
Vt ne impunè in nos illusisse videantur. Vah, nescio
Quos illi nos homines esse arbitrentur, qui Scaz.
Tantam sibi contumaciam feliciter
Cessuram credunt. Næ illi vehementer errant, Troch. 2.
Siquidem nostram pristinam patientiam,
Qua turpiter abusi sunt hactenus, sibi
Perpetuam pollicentur fore. Sed eccum Ammonidem,
Et Moabum. Am. Opportunè pol, atque in ipso tempore
Hic astabas domine: nam te quæsitum exieramus foras.
Hol. Qua gratia? cedò. Am. Dicam. dum manè admodum
Diluculo, per tota deambularemus
Castra, unumquemque ducem, ac militem officij sui Scaz.
Admonentes sedulò: moxq́; ad civitatem
Propiùs cùm aggressi essemus, munitiones hostium, ac

Propugnacula ut contemplaremur accurratiùs:
Depræhendimus alios quosdam etiam nunc civibus,
In collibus urbi proximis, superesse fontes: omnibus
Quos illi communiverant conatibus. magis
His in montis radice positis, quam armis confisi suis.
Quapropter nisi & ab his eos arcendos longius,
Ac diligenter propulsandos protinus
Curaveris, pol frustrà hîc, atque adeo magna cum infamia, &
Dedecore multos desidebimus dies.
Hol. Quid audio? atque existimabam omnem jamdudum eis
Aquam esse præreptam penitus. Mo. Crediderã ego id
Quoque: & nisi ipse ex illis fontibus eos clanculum
Catal. *Aquam haurientes, atque in urbem deferentes*
Hisce oculis vidissem modò, nunquam crederem.
Cui malo nisi remedium statim tua
Invenerit prudentia, actum agimus: procaciter
Illudent, si id nos aut negligere aut impedire non
Posse intellexerint. Hol. Ego isthuc facilè impediero:
Daboq; operam, ut quæ nunc certa illis consilia
Videntur, incerta dubiaq; reddantur omnia.
Quin mihi sic stat sententia, potiùs animam
Troch. *Me relicturum meam, quàm non hanc vrbem everterim,*
Soloq; æquauerim planissimè. Am. Eia. sic decet.
Hol. Neque horum clade, atque interitu contentus ero,
Verùm universum illum recutitorum gregem
Ad seditionem natum extirpabo radicitus.

Multi

Multa illos hactenus malè mea docuit facilitas:
At nunc faxo illius ut experiantur sævitiam, cujus
Gratia, atque lenitate abusi sunt procaciter. Scaz.
Neque à quoquam me exorari sinam, quin pro Troch.
Tam insigni isthæc audacia Scaz.
Illos, uti digni sunt, ulciscar sacrilegos. Dimet.
Malim me crudelem, quàm dissolutum in hos viderier.
Nam nisi maturè eorum restiterimus pervicaciæ,
Ferociam cohibuerimus, retuderimus insolentiam,
Ad extremum, quæ illorum est confidentia, nos quoque,
Vrbesque nostras oppugnatum venient audacissimi.
Mo. Isthuc est sapere, non quod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt,
Multò antè prospicere. Hol. Id ducis est officium, hoc qui nequit,
Fateatur se indignum imperatoris nominè. Sed nunc sine
Mora dispositis passim præsidijs in montibus, fontes Scaz.
Eos omnes aut observari, aut obturari jussero.
Am. Isthuc rectè, laudo. Hol. Vos me hac consequimini.

ACTVS III. SCENA III.
OZIAS, IOACHIMVS.

Ejusdem generis versus.

PRofectò quantò ego magis magisque ferociam,
Viresque invictas horum hominum, tum immanitatem, Catal. 2.
Et impatientiam atque adeò crudelitatem

Ducis hujus effranati, barbariq́; mecum cogito, hoc
Magis metuo infelix ne hæc nobis infeliciter,
Cedat confidentia: qua freti tantis copijs
Resistere ausi fuimus hactenus. Neque
De ulla alia re magis nunc solicitus sum, quàm de aqua
Nobis conservanda in fontibus hisce proximis.
Troch.2. Sed ne & hanc nobis præripiant, quemadmodum
Reliquos aquarum rivos, procul ab urbè averterunt nimis
Dimet. Herculê ego nunc vereor miser.
Quod si contingat, actum est de vita, atque salute omnium.
At ita me Deus amet, ut ego nunc non tam mea
Troch. Vitæ, cujus maior pars jam exacta est mihi,
Quàm religioni nostræ, quæ nobis maximè
Curæ esse debet, quàm uxoribus, ac liberis
Timeo, quos illi indignis violatos modis,
In servitutem perpetuam abripient sibi.
Sed nisi me oculi fallunt, Ioachimum huc accedentem conspicor.
Vel ex solo illius vultu in quàm afflicto rerum statu
Dimet. Sumus, videas facillimè. Ioa. Vt
Nihil quietis est in pectore? dum advenio,
Cœpi egomet, interim mecum rem aliam ex alia
Troch. Cogitare, & ea omnia in pejorem partem, uti
Fit, ubi quid in animo solet esse molestiæ.
Quid multis? quo magis hujus hominis impij
Crudelitatem mecum expendo, ac considero
Tyrannidem, hoc mihi mens inhorrescit magis.

Eheu,

Eheu, lachrymo: quæ posthac est futura vita, Catal.
Cum tam gravis, tamq; misera in mentem venit
Servitus. At Oziam non procul hinc astare video. Troch.
Ozi. Prior ego illum compellabo. Hem Ioachime, quo in statu
Sunt res, ac fortunæ nostræ? Eheu, quid taces,
Aut quid suspiras obsecro? Ioa. Ozia mi, mi frater, nihil
Ego nobis miserius esse arbitror: quibus undique Troch.
Validissimo hostis barbari obsessis exercitu.
Nulla usquam aut resistendi, aut elabendi datur Troch.
Copia. Ozi. Eandem etiam hîc ego calamitatem doleo miser.
Sed nescio quem procul exanimatum ad nos accurrere video.
Perij quid sibi vult tam præceps hominis cursus? quàm timeo ne
Ille nunc tristissimam nobis rem nunciet. Troch.
Ioa. Idem & ego futurum auguror, adeò animus formidine,
Ac terrore obstipuit mihi——

ACTVS III. SCENA IIII.

MELCHIAS, IOACHIMVS, OZIAS.
Eiusdem generis.

——————Eheu vix sum compos animi, ita
Vsque currendo sum defatigatus miser. Troch. 2
Pedibus pol magnā habeo gratiam, qui me ex periculo
Tanto surripuerunt. Sed ubi nunc Oziam
Nostræ urbis principem reperiā cogito. Ioa. Melchias
Est, & te nominat; appellemus. O. Heus, heus Melchia.

Mel. Quis homo est qui me? Eho, teipsum quærebam
Ozia.
Hem, tu quoque hîc aderas Ioachime? non prævideri
Te, ignosce. Ioa. Quidnam est quod ita trepidas, aut quid exanimatus es
Obsecro? cedò. Mel. Actum est, perijmus miseri. Ozi. Istud avertat Deus.
Mel. Nescitis quantum ego vobis adventu meo
Nunc apportem mali. Ioa. Eheu miseriam! facilè quidem
Isthuc futurum, cùm te accurrentem procul
Conspiciebamus, augurabamur modò.
Mel. Ad restim jam quidem res nobis devenit planissimè.
Ozi. Væ nobis miseris, sed narra sodes quid sit mali.
Troch. 2 *Mel. Hostes omnibus undiq; obsessis fontibus, aquam*
Vniversam præripuerunt nobis. Ozi. O Deus,
Quid ego audio? actum est, siquidem tu isthæc vera prædicas.
Mel. Verissimum esse reperietis quod nuncio.
Nam clanculum modò ad hauriendam aquam dum exeo, priùs
Quàm ad ullum pervenissem fontem, circumventus undique,
Ex insequentium manibus, vix effugi miser.
Ozi. Væ nobis infelicibus, ut animus in spe, ac formidine
Vsque antehac attentus fuit, ita postquā adempta spes,
Lassus, curaq; confectus stupet. Mel. Eheu. Miseriam!
Quid facimus nunc, aut quid das cōsilij Ozia? O. Neq;
Quid

Quid consulam, neq; quid nobis faciendum sit scio.
Ioa. Deum immortalem! quam ego nunc totus displiceo mihi.
Nullos credo usquam nobis miseriores vivere.
Sed intrò si videbitur nunc concedamus, ut omnibus
Civitatis nostræ convocatis optimatibus, Troch.
Consilium unà capiamus, quid nobis potissimùm
Opus facto siet. Ozi. Vt lubet, præcede, sequimur. O Deus,
Serva obsecro, atque tuere nos miserrimos.

ACTVS IIII. SCENA I.

OZIAS, IOACHIMVS, MELCHIAS, SADOCVS.
Eiusdem rationis versus.

MVltos jam lamentando, flendoq; exegi dies:
Adeo ut oculi lachrymis cæcutiant mihi.
Præterea corpus longiori elanguit inedia.
Quin genua labant, pedesque vix suo
Funguntur munere. Dein' cum de religione Cat.
Per impios hosce homines planè extirpanda, de uxoribus,
Ac filiabus constuprandis: tum de liberis
Nostris in servitutem hinc abducendis mecum cogito,
Dolor is mihi multò omnium est gravissimus.
Atque hanc calamitatem, & miseriam quo modo
Nunc effugiamus, equidẽ nescio: cùm aquæ penuria
Iampridem tota laboret civitas, cisternis omnibus,
Quæ intrà mœnia sunt, ante aliquot dies planè Scaz.
Exhaustis. Atque ideò nihil metuo magis, quàm ne
Cives extrema necessitate concitati, Troch.
Vim nobis faciãt, atq; ad deditionẽ cogãt. Sed quid hoc?

Papè, quantam huc hominum accurrere video multitudinem:
Locus hic vix ceperit. Quid faciam nescio.
Ioa. Prohibete tumultum fratres, atque quieto animo estote, obsecro:
Et quod Deus nostris offensus criminibus
Nobis immittit, patienter feramus, atque fortiter,
Mel. Quam tu nobis patientiam Ioachime, quam
Commemoras fortitudinẽ? cùm in tantis calamitatibus
Versemur miseri. Io. Spero Deum nobis adjutorẽ fore.
Sad. Isthuc quidem omnes speravimus hactenus: at nunc vides
Opinor, quàm miserè hæc nos spes fefellerit.
Sed ad Oziam, uti te facturum dixisti, nos deducito: ut
Sciamus quidnam nobis faciendum siet.
Ioach. Agite, sequimini. At eccum non ita procul hinc eum
Stantem video. Ozias. Deum immortalem! quid ego nunc eis
Respondeam, aut quid consilij dem nescio:
Ita conturbatæ sunt omnes rationes mihi.
Sad. Quid nunc ais Ozia? viden' nos consilijs tuis
Miserè impedirier? eóque redactos esse, ut
Mors nobis vitæ præferẽda siet. Oz. Respirate, ac bono
Animo estote obsecro. Deus etiamnum vivit, cui
Nos, nostráque omnia curæ esse experti sumus sæpissimè.
Troch. *Mel. Iampridem nostris delictis ille offensus, auribus*
Obturatis nos spernit, & aversatur supplices.

Ozi.

Ozi. Peccavimus fratres, confiteor id quidem, &
Malo gravissimo, atque adeo exitio digni sumus.
Sed spero tamen Deum nostri misertum, hunc luctum in gaudium
Nobis commutaturũ propediem. Sa. Isthæc verba sunt,
Quibus os nobis sublevisti hactenus. nunc in Scaz.
Eum rem redysse videmus locum, ut urbs hostibus
Iamjam dedenda sit nobis. Namq; ita jubet
Necessitas, durum telum. Et pol satius est, mea
Quidem totiusque populi sententia,
Vt captivi nostrum colamus, atq; veneremur Deum,
Quàm religione extirpata, per maximam.
Ignominiam, dedecus, atque opprobrium intereamus
Omnes. Ozi. O conditionem infelicissimam! Catal.
Ioa. Durum quidem, sed levius fit patientia,
Quicquid nequit mutarier. Ozi. Ausculta obsecro
Sadoce, vosque omnes, qui huc venistis, fratres. ad fortiter
Resistendum hostibus exhortatus sum vos hactenus:
Eo quidem animo, quod certò confidebam, Deum
Sua nobis subventurum clementia. Id
Quoniam nondum accidit, oro, atq; obtestor vos omnes, ut dies
Tantùm quinque patienter ferre pergatis, quæ magno animo,
Ac forti sustinuistis hactenus. Spero interim
Deum opitulaturum nobis. Quòd si diebus Catal.
Illis quinque exactis, nondum precibus lachrymisque, quas
Sine intermissione effundendas puto,

Divinam consequuti fuerimus clementiam,
Ne unum quidem urbis deditionem remorabor diem.
Troch. *Agite, atque hac in re vos præbete morigeros mihi.*
Mel. Si quidem quinque, verùm ne fiant isti viginti
Dies. Ozi. Profectò non plus quinque, aut. Sad. Aut nihil
Moramur. Ozi. Non fiet, tantùm hoc permittite, ut
Vos exorẽ. Mel. Pol virtus tua nos monet Ozia, ut tibi,
Troch. 2 *Rem quanquam gravem, atque difficilem petenti*
Pareamus: nisi quid dissentitis fratres. Sad. Agedum,
Concedimus, sed hac qua dixti conditione Ozia.
Ozi. Sic fiet. Ite nunc intrò, & divinam, uti hactenus
Fecistis, pergite implorare misericordiam.
Feliciùs hæc res quam arbitrabar successit mihi:
Troch. *Quando commodè loquendo quinque etiam nunc impetravi*
Dies: intereà spero aliquid eventurum boni.
Quod si intra istud tempus Deus nondum nobis subvenerit,
Troch. *Actum erit: neque quicquã nobis restabit miseris, nisi*
Vt nos tyranno huic dedamus impio.
Quod ut prohibeas, avertasq; oro te mi Deus.
Troch. 2 *Maxima quidem nostra sunt peccata, sed tua*
Longè major est clementia: qua potissimum
Scaz. *Tum demum àuxiliari soles tuis, cum omni*
Præsidio, omnique humana destituti sunt ope.
Id obsecro ut nunc nobis eveniat Deus. (tibus,
Sed estne hæc Iuditha, quã multis stipatã urbis prima-
Ac presbiteris, huc ad me festinantẽ conspicio? ea pol
Est ipsa. miror quid fiet: nec temere esse arbitror.

AC-

ACTVS IIII. SCENA II.
IVDITHA, AZARIAS, OZIAS.
Eiusdem generis.

*QVid isthuc est fratres? itáne quinto ab hinc exa-
  cto die
Ozias impijs his nos dedendos censet hostibus?
Aza. Ita quidem res habet, ut dixi Iuditha.
Sed eccum ipsum stantem pro foribus. nunc eum
Præsentem adoriaris licet, quam absentem incusasti
  hactenus.
Iud. Id faciam, ac confidenter quidem: quandoquidem* Troch.
*Errare, atque adeo (ut pace illius istud dixerim)
Peccare mihi videtur gravissimè. Ozi. Quisnam ob-
  secro
Est ille, quem errasse ais, & peccati insimulas? cedò
  Iuditha.
Iud. Dicam Ozia. Tu es ille, quem deliquisse graviter
Existimo. Ozi. Quid ita? dic sodes: non enim
Intelligo. Iud. Non? hem. Oz. Non profectò. Iud. At fa-
  xo jam ut
Intelligas. Ozi. Si peccavi soror, non causam dico, quin
Quod meritus sim feram. Iud. Tun' tempus, aut diem,
Quo nobis subveniat, statues Deo? ut nisi
Intra dies quinque opem ferat, tu urbem impijs* Troch. 2
*Hisce dedas hostibus? ah, itáne Consulem,
Ac civitatis principem facere decet? hoc mea
Fidei credas velim: neque tali oratione, neque animo
Nobis placandus est Deus.* Dimet.
Quo quidem ad iram illum provocaveris facilius. Catal.
Non ille benignitati, ac clementiæ suæ Troch. 2

Tempus à nobis ſibi præſcribi poſtulat:
Tum demum ſuccurret, cùm divinæ illius
Catal. *Voluntati viſum fuerit, noſtræq́; ſaluti*
Troch.2 *Expedire cognoverit. Itaq́; nunc ſubſidium, atq́; opem*
Ejus imploremus, noſtraque crimina
Confeſſi, oremus ſupplices, ut cùm illi maximè
Placebit, tum nobis potiſſimùm auxilium ferat.
Scaz. *Quemadmodum quondam majores noſtri, quando præceptis*
Divinis poſt tergum rejectis contumaciter,
Alienos coluerunt Deos, graviter puniti, atq́; hoſtibus
Troch. *Traditi, miſeris interierunt modis:*
Ita & nunc idem ille patrum noſtrorum Deus,
Suo nutu qui regit, atque moderatur omnia,
Noſtra ulciſcens delicta, nos premi, & affligi ſinit.
Troch. *Quàm profectò afflictionem quemadmodum*
Nobis ſalutarem eſſe confido, ita brevem fore
Auguror. Atque hæc ſpes hinc nunc ſuggeritur mihi:
Quod impio aliorum Deorum cultu contempto, piè,
Ac religiosè ipſum unum venerati ſumus
Troch.2 *Hactenus. Ozi. O viraginem ſanctam, fortem, atque ſtrennuam!*
Vah, pudeat nos noſtri, qui viri, atque principes
Populi ſumus. Iud. In memoria vobis redigite obſecrò,
Quo pacto Abrahamus, Iſacus, atque Iacobus, patres
Noſtri. qui omnes quidem viri fuerunt optimi,
Varijs malis, & cladibus olim explorati, neque
Animum tamen deſpondentes, divinam conſequuti
Sint gratiam. Sic etiam nunc fratres Deus
Nos exerceri, haud extingui ſinet. Ozi. Veriſſima

Quæ dixisti, sunt omnia: & laudo constantiam,
Ac pietatem tuam mea Iuditha. Nunc itaque
Te oramus, ut precibus, atque lachrymis tuis
Placare nobis coneris Deum: tibi
Enim, quia mulier pia es, & multò melior quàm nos, scio
Illum obtemperaturum magis. Iud. Ehodum, ausculta-te, nam Troch.
Quod facere in animo concepi, exponam vobis. Aza: Quid Iuditha?
Iud. Hac nocte ego cum ancilla mea Abra constitui ex urbe egredi.
Neque hic, quid sim factura perscrutari vos volo.
Deum tantùm orabitis, ut ancillam suam reverti Catal.
Permittat incolumem. Id si evenerit, uti
Confido, promitto vobis salua futura omnia.
Ozi. I mea Iuditha: Deus tibi eunti, atq; redeunti sit comes.
Iud. Spero ita fore. vos ad portam me opperimini:
Ne sit qui egressum remoretur meum. Ozi. Age fiet. Deum
Immortalem! mulier mulieri quid præstat? virtus ei
Relucet ex oculis, gravisq; severitas
Inest in vultu, atque in verbis fides. Aza: Ad hæc
Rara vitæ integritas, moresq; amabilissimi Troch.
Eam commendant maximè. Huc accedit admirabilis
Quædam, quanquam in cultu neglecto, formæ gratia.
Sed hôc demiror Ozia, qua causa ea sit ex
Civitate itura, aut quidnam molitura sit Troch.
Mulier: nisi quicquid est quod conatur, confido ei,

Et nobis omnibus successurum feliciter.
Ozi. Confido ego herculè quoque. Sed nunc, si placet,
Troch. *Ad portam recta concedamus via: atque eam*
Illic expectemus, dum veniat. Aza. Age in nobis nihil
est mora.

ACTVS IIII. SCENA III.

IVDITHA.

Eiusdem generis versus.

Difficile pol, atq; arduū est, quod molior, & tamen
Spes magna habet animum, hanc rem mihi
Successuram ex sententia. Sed quoniam viribus
Humanis effici id nullo modo potest,
Orandus est mihi Deus ut meis succurrere,
Et subvenire dignetur conatibus.
Clementissime cœli, terræque conditor Deus,
Qui es Dominus Simeonis patris mei: cui
Virtutem, ac fortitudinem, atque adeo memorabilem
Victoriam contra hostes olim tribuisti tuos:
Oro te, atque obsecro, ut divina gratia
Tuaq; benignitate animum corrobores mihi:
Vt in eo, quod tuo, ut arbitror, afflata numine
Troch. *Adorior, facinore, constanter perseverem.*
Ne patere mi Deus, ut hoc impium, atq; barbarum
Hominum genus impune in sanctissimum tuum
Illudat nomen: nosq; divino tuo
Hactenus addictos cultui, majoribus
Affligat cladibus: belloq; superatos miserrimam
In servitutem abripiat sibi. Quin potiùs pro tua
Troch. *Pristina erga nos effice facilitate, & clementia,*
Vt gloriosus ille, atq; efferus suarum virium

Ostentator, cuiq; numinis contemptor improbus,
Ab imbelli illusus muliere, intereat turpiter.
Vtq; ipsa re nobis declares, quam nihil
Omnino adversus invictam tuam potentiam
Hominum impiorum valeant vires. Tum quàm miserè insaniant,
Et quantopere sese fallant, qui copijs,
Qui gladijs, qui scutis, atque sagittis, qui quadrigis, suoque Hypert.
Equitatu freti, contra te insolenter cristas erigunt.
Erit hoc per totum terrarum orbem memorabile, tuo Troch.
Imprimis gloriosum nomini, si is, qui Scaz.
Non solùm homines. sed etiam ipsum cœlum suis
Terret minis, non multitudine militum,
Aut bellica virtute, sed per inermem feminam, è
Medio sublatus, risui sit omnibus.
Hæc quæso nunc sic nobis eveniant Deus:
Vt impii hominis exempti tyrannide,
Summis tuam in nos laudibus evehamus munificentiã.
Eia, feliciter successurum auguror,
Adeò divino afflatus œstro, animus gestit mihi.
Nunc tempus est, ad exeundum ut me parem.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

OZIAS, AZARIAS, IVDITHA.

Eiusdem generis.

BOno animo esto Azaria, haudquaquam etiam cessat, &
Illam jam jam hîc tibi adfuturam polliceor: proin'
Tu vanam istam solicitudinem, quæ te discrutiat, Troch. 2.
Ex animo fac ut amoveas tuo. Aza. Credo quidem

Venturam eam Ozia, ſed quid ſit effectura neſcio.
Ozi. Neſcio ego quoque & tamen ſpero Deum non de-ſerturum ſuos.
In eo omnis ſpes ſit nobis: quandoquidem in humanis viribus,
Aut opibus nobis præſidij eſt nihil. Aza. Sed ne illa ſpes
Nos fruſtretur, vereor miſer. Ozi. Age, non fiet, bene
Troch. *Ominare. at eccam eam cum ancilla huc conſpicor*
Catal.2. *Accedentem. Aza. Eſt, an non eſt? certè ipſa eſt. Ei ut venuſta,*
Atque elegans eſt, omni ſuo mundo expolita,
Dimet. *Ornatáque ſplendidiſſimè.*
Ozi. Tum quęvis ornatũ nativæ formæ excellit grati
Troch. *Iud. Adſum Ozia, ut quod facturam me recepi,*
Vobis præſtem. Ozi. Hem, conſtanter, atq; fortiter,
Laudo. Iud. Deum omnes tantùm orate ſupplices,
Vt quicquid illud eſt quod molior, ſua
Nobis ſecundet indulgentia. Aza. Eheu Iuditha,
Quam ego nunc tibi timeo miſer.
Dimet. *Iud. Azaria, abſit timor, animiq; trepidatio, nihil*
Cuiquam innocentia incolumi accidere poteſt mali.
Tum ſi omnino moriendum fuerit, pro patria mori, dulce, &
Scaz. *Decorum erit mihi. Dum ne ob malefacta pereo, p vi æſtimo.*
Ozi. O mulierem piam, fortem, atque ſtrennuam!
Scaz. *Age, macte virtute: Deus faxit, ut quicquid*
Id eſt, quod animo tam magno concepiſti, tibi,
Nobiſq; omnibus, ex animi ſuccedat ſententia.

Iud.Spero ita futurum. Nunc portam Ozia jube
Aperiri,ut,quo ire constitui,recta pergam via.
Ozi.Effectum est quod vis.en,patet.Deus deducat, ac
Reducat te salvam,atque incolumem. Aza.Egressa est illa quo
Animo, atque consilio plane nescio.Ozi. Ego quoque
Id, quod facere conatur,ne conjectura quidem
Assequi possum: nihilominus tamen id profuturum Troch.
Confido: nam mulierem esse scio ea prudentia,
Atq; ingenij industria,ut quodcunq; fuerit aggressa,nõ Troch.
Temerè,aut inconsideratè,sed sapienter, &
Bono consilio susceptum esse dixeris.
Aza.Est isthuc quidem in his nostris calamitatibus
Et ærumnis magnum solatium mihi :
Sed illud multò majus, ac firmius
Esse arbitror, quod mulier est antiqua fide, Troch.2.
Moribus integris, ac rara vitæ sanctimonia :
Et propterea spero Deum illi adjutorem fore.
Ozi.Idem & ego persuasi mihi. Sed nunc tempus est,
Vt ad somnum nos componamus:cras simulac diluxerit
Omnem populum ad preces continuas excitabimus,
Atq; exhortabimur sedulò. Aza. Age, ubi voles: i præ, sequor.

ACTVS IIII. SCENA V.

IVDITHA, ABRA, LABRAX, THRASO.

Ejusdem generis versus.

GAudeo tandẽ nos hunc superasse montẽ, cujus ut
Ascensus difficilis, atque molestus fuit,
Ita descensus nobis erit facillimus.
A.Est ut dicis hera,Ind,Tu exortus solis,qui nõ procul

Abesse videtur, efficiet, necubi aberremus à via.
Ab. Verum id quidem. at at, quid hoc? Iud. Quid Abra? Abr. Nescio
Quos huc ad nos armatos properare video. Iud. Bono
Animo esto, facile illos placavero: meditata enim
Iamdudum in pectore mihi sunt consilia omnia.
Catal. *Lab. Vide dum sodes diligenter Thraso,*
Ut fontes hos observandos, ac præsidio satis
Troch. *Firmo muniendos cures. Th. Isthuc herculè*
Curatum est sedulò: nullus enim jampridem hauriendæ aquæ
Troch. *Gratia, cujus tamen inopia laborant maximè,*
E civitate unquam fuit ausus egredi.
Sed hem, quid isthuc Labrax? mulieres duas
Troch. 2 *Propiùs huc accedentes conspicio. Lab. Prô Iupiter!*
Monstri simile. Ehodum, caveamus ne os sublinatur
Nobis. Quin procurramus eis obviam,
Ac compræhendamus, quantũ possumus. Hem, consistite
Istic illicò, atque gradum cohibete veneficæ.
Iud. Salvete viri humanissimi. Lab. Apage, dico ego,
Nobis insidias fieri. Iud. Animo quieto estote, ac mittite
Nos obsecro: nam neque vobis insidiæ, neq́,
Quicquam omnino à nobis metuendum erit mali.
Th. Id ne fiat, summa est adhibenda cautio.
Sed cujates estis, aut unde venitis tam manè?
Iud. Mulier sum Hebræa, ex civitate Betulia
Troch. *De nocte huc ad vos egressa clanculum. Lab. Hem,*
Betulia! qua gratia? Iud. Ut imperatori
Scaz. *Vestro indicem, in quàm afflicto, atq́, misero statu*
Troch. *Res sint civium: & simul commonstrem quo modo*

Urbem

Vrbem facillimè capere possit ne uno quidem
Ex copijs suis amisso. Th. Eho, bene herculè,
Atque sapienter à te factum esse arbitror
Mulier, quæ in tempore saluti prospexisti tuæ.
Nam ea pol forma esse videris mihi, ut potiùs
Servari, quàm cum sceleratis illis perire debeas.
Neque est quod à nobis metuas tibi. Quin scio
Adventum, & conspectum tuum Holoferni duci
Nostro gratissimum futurum. Agite dum, sequimini:
Ad illum vos rectà deducemus. Iud. Placet.

ACTVS V. SCENA I.

HOLOFERNES, AMMONIDES.

Ejusdem generis versus.

PVlchrè pol etiam nunc, quod à me est institutum, Catal.
Procedit opus, atque adeo opportunè admodum hæc
Mulier se nobis obtulit: quæ quomodo
In civitate sese habeant res, mihi narravit omnia.
Sed qualem ego nunc illam dicam esse feminam?
Qua herculè venustiorem nullam usquam arbitror
Reperirier. Quare nimis ego illam aspicio lubens.
O faciē pulchrā! deleo omnes dehinc ex animo mulieres
Tædet harum quotidianarum formarum. Troch.
Sed eccum Ammonidem exeuntem conspicor:
Am. Quamquam in subigendis hisce Israelitis magnus hactenus
Nobis susceptus est labor: patienter tamen eum
Ferendum tolerandumque esse existimo: vel ob
Eam solum causam, quòd tam formosæ, atq; optimè
Moratæ, apud illos reperiantur feminæ. At
Eccū imperatorē, haud præviderā. Hol. Hē Ammonide

Quid ais? itáne & hujus mulieris Hebrææ tibi
Forma placuit? Am. Perplacuit pol dux illustrissime.
Hol. Eia, minimè te hallucinatum esse arbitror:
Nam & ego quo pacto satis illius pulchritudinem,
Elegantiam, ac festivitatem prædicem,
Planè nescio Ammonide. & nosti, ut opinor, quàm
Troch. 2. *Oculatus formarum spectator siem.*
Am. Ne comparanda pol quidem hæc est ad eas, quæ in regionibus
Reperiuntur nostris. Hol. Nova figura oris, color
Verus, corpus solidum, ac succi plenũ. Porro mores huic
Tam excellenti formæ per omnia congruunt.
Troch. *Præterea, quod in nostratibus rarissimum est*
Mulieribus, facundiam admirabilem,
Prudentiamq; in illa deprehendisse videor mihi.
Itaque quod se recepit facturam, de eo quidem
Haud dubium est mihi. Sed intrò nunc eamus, &
Troch. *In castra ad nostros revertamur. Am. Agedum, ut lubet, sequor.*

Actvs v. Scena II.

Ivditha, Abra, Thraso.

Eiusdem generis.

ENimvero gaudeo, Deoq; gratias ago,
Cùm id quod meditor, etiam nunc mihi cedat feliciter.
Hem, sequere me Abra. Abr. Vix ausim hera, cùm militibus
Completa sint hìc omnia. Iud. Esto animo bono,
Dimet. *Nihil nobis periculi est:*
Nam etsi deprehendamur, mandato tamen

Ducis

Ducis Holofernis salvæ, atq; incolumes erimus. id enim
Per tota edixit castra, ne nobis, etiam
De nocte egredientibus, obsit, aut noceat quisquam. Troch.
Sed obviam uideo nobis venientem nescio
Quem: præsenti, fortiq; animo fac ut sies.
Thr. Spero ego nostros hos excubandi, vigilandiq; Catal.
Labores admodum breves futuros, cùm isti apellarum Scaz.
Gregi ad restim res jam devenerit planissimè.
Sed nescio quem pedum strepitū mihi audire videor.
Mulierem illam hebræam esse credo, cui noctu etiam quolibet
E castris egredi ut liceret, imperator Catal.
Nostri voluit exercitus. Ipsa herculè est cum ancilla, adoriar,
Ac compellabo comiter. Nam pol mulier mihi
Visa est elegans, probisq; ornata moribus.
Matrona salve quo tibi iter est? Iud. Oratum exeo
In proximam hanc vallem: quod ab Holoferne principe
Vestro permissum est mihi. Thr. Perge ut cœpisti in his
Nostris castris nullus erit, qui aut dicto, aut facto nocebit Catal.
Tibi. Iud. Pro isthoc beneficio vobis gratiam habeo, &
Habitura sum, quoad vixero. Abra, sequere. Thr. O mulierem
Festivam, atque pulchram! In vita pol venustiorem Troch.
Vidi nullam. Itaq; minimè herculè mirum, si eam
Magni faciat princeps, nihilq; illi negandū existimet:
Iud. Subsistendi nobis hic jam dabitur locus.
Secede hinc istorsum paulisper, donec te vocem.
Magnas tibi mi Deus ago gratias, quod hæc,

Quæ numine tuo afflata, facere cœpi, mihi satis
Secundasti hactenus. Oro te porrò Pater
Troch. *Clementissime, ut quemadmodum aliàs frequenter*
Catal.2. *Maiores nostros, omni humana destitutos*
Ope, præter ipsorum spem, atque expectationem
Gravissimis exemisti periculis,
Hostesq; eorum, quamvis opibus, atq; copijs,
Catal. *Potentes, invicta tua virtute delevisti,*
Et extirpasti funditùs: ita nunc quoque,
Nostri misertus, hunc superbum, atq; impium
Per me de medio sinas tolli tyrannum.
Troch.2 *Vt re ipsa, atque adeo gravissimo suo edocti malo,*
Scaz. *Agnoscant homines illi barbari, haud unquam*
Frustrari, qui in te omnem suam spem collocant.
Scaz.2. *Eosq; inani opera, atque labore defatigari,*
Qui adversum te, tuoque cultui addictos
Bellum suscipiunt. Peccata quidem nostra maxima
Troch. *Esse fateor, sed tua mi Deus longè maior*
Est benignitas: qua si nobis nunc opitulari
Digneris, profectò fiet ut omnes tui
Numinis cultores divinam tuam
In se collaudent, atque prædicent beneficentiam:
Vtque alij horum clade, interrituq; territi,
Neque vim, neq; ullam iniuriam inferre audeant
Nobis. Quod ut nunc per me, gratia tua
Adiutam eveniat, obsecro, atque obtestor te Deus.
Troch. *Sic tua maximè cunctis innotescet clementia,*
Si se facilem, piamque in nos nocentes exerat.
Ehodum Abra, tempus est, ut unde venimus,
Eò redeamus. Ab. Vbi voles: præcede, consequor,

ACTVS V. SCENA III.

HOLOFERNES, MOABVS, BAGOAS, IVDITHA

Ejusdem generis versus.

O Piparum, delicatumq́; uti præcepi, fac ut appa-
res
Convivium Moabe: nam diem hunc totum, atq; etiam
Noctem in lætitia cupio degere. Mo. Et hoc, & si quid
aliud est
Quod imperas, effectum dabo princeps honoratissime.
Hol. Ad hæc vinum nobis pincerna ut optimum
Promat, id imprimis fac cures sedulò. Mo. Fiet. Troch.
Hol. Atque adeo ne quid omnino desit, quod ad
Voluptatem excitandam, quodq́; ad luxum, & delicias
Aptum, atq; accommodum siet. Mo. Memini, tametsi Catal.
Non admoneas. Hol. Tum Hebræam istam mulierem
Nobis cupiam adesse in convivio, ut sua
Nos recreet, atque oblectet elegantia:
Quin Bagoæ id dedam negotij. Eho Bagoa,
Prodi ocyus. Bag. Præstò sum domine, hem, impera
Si quid per me fieri velis. Hol. Israelitidem
Illam mulierem absque mora conveni, eique commodè
Loquendo persuade, ut diē hunc nobiscum in gaudiis, ac
Hilaritate exigat. Ba. Dabo herclè operam, & me im- Scaz.
peraturum
Confido. Hol. I, atq; matura reditum, eamq́; huc vide
Vt reducas mihi. Verbis pol vix possem consequi
Moabe, quantopere huius mulieris mihi
Placeat forma: & quo pacto mores eius amabiles,
Vultusq; decorus, tum vox illius, atque oratio
Quovis melle dulcior, animum commoverint Troch.

Meum. Mo. Nihil mirum: namque haud ſimilis eſt mulier mulierum
Noſtrarum, quæ ſtudent demiſſis eſſe humeris,
Cervice erecta, ac vincto pectore, ut graciles ſient.
Si qua eſt habitior paulò, pugilem eſſe aiunt. Cibum
Catal. *Sibi ſubtrahunt. Quanquam bona eſt natura,*
Reddunt ſe curatura iunceas. In hac
Scaz. *Genuinæ formæ gratia eſt: uerus color, nulla*
Ceruſſa, purpuriſſo, aut ſtibio fucatus. Hol. Ego pol
Nullam in vita venuſtiorum vidi feminam.
Quare non deſinam, neq; conquieſcam, donec ea potiar.
Opperiamur pauliſper hîc, dum redeat Bagoas:
Quod jam jam futurum confido. Mo. Placet. Bag. optimè
Pol, atque ſapienter facis mulier, quæ principi
Noſtro animũ induxiſti obſequi. Iud. Ita decet ô bone.
Nihil ille unquã mihi imperabit, quod non ſim lubens,
Atque expedite factura. Bag. Benignè dicis, laudo, & ſapis
Dimet. *Mea quidem ſententia.*
Sed age properemus, ne quid noſtra illum offendat cunctatio.
Hol. Vt omnis mora, cupidè quicquam optanti, ſemper ſolet
Eſſe ingrata, & moleſta. At eccam eam cum Bagoa
Huc ad nos accedere video. Eho, quis me fortunatior,
Si quidem hujus mulieris fruendæ copia
Concedatur mihi? Mo. Id quidem facillimè
Impetraturum te ſcio: nam quæ femina eſt,
Scaz. *Quantum vis formoſa, atque nobilis, quæ non*

Ad nutum se morigeram præbeat tibi?
Hol. Blandè illam appellabo, atque salutabo comiter,
Eho mea voluptas, meum suavium,
Adventus pol tuus est mihi gratissimus.
Oh, ut te amplector lubens. Iud. Næ ego mulierum omnium Troch.
Quæ vivunt sum fortunatissima, quæ placeo tibi
Dux invictissime. Hol. Teneóne te mea Iuditha,
Maximè animo expectata meo? At satis jam cessatum est diu:
Eamus commessatum. Am. Vbi voles accūbe domine,
Parata enim sunt omnia. Hol, Ehem Iuditha, tu mihi
Dextrum claude latus. Iud. Id quidē faciam lubens,
Siquidem ea quæ ancilla apparavit, apponi sinas
Mihi. Hol. Sino: Moabe, fac ut accumbant cæteri.
Mo. Curabò sedulò. Hol. Nunc genio indulgeamus, Catal.
Atque hilares simus omnes. Agite, quisque sibi
Sumat, quod palato, atque gulæ sapiat maximè. Troch.
Nam neminem apud mensam decet verecundier.
Moàbe. hunc tibi præbibo cyathum. Mo. Vt tibi saluti sit precor
Princeps clarissime. Hol. Hem, vide ut respondeas,
Idque unico haustu. Mo. Faciam herculè sedulò,
Nam fauces ariditate crepant mihi. Quid hoc,
Satin' tibi placet domine? Hol. Pol strennuum
Virumque fortem te esse judico. Oh, mea
Vita, mea voluptas unica, frontem exporrige, &
Te præbe hilarem. Iud. Id quidem ut nunc cupidè, atque libenter faciam, tua
Domine mihi præstat benignitas. Hol. O mulierem

Lepidissimam! dispeream, nisi te plus quàm oculos amo meos.

Troch. *Da mihi osculum anime mi. Iud. Neque hoc, neque*
Aliud, quod à me petieris amplius, tibi negandū putē.
Hol. Eia, laudo. Sed quid cessant cyathi? Bag. Hunc scyphum
Tibi, si placet, plenis propino faucibus
Dux ornatissime. Hol. Age, nihil recuso, sed
Audin', ad fundum usque ebibas velim. Bag. Nihil pol est
Æquè quod fecero lubens. Hol. Mea Iuditha,

Troch. *Quantò jam formosior videre, quàm*
Dudum: quanquam antè semper mihi visa es pulcherrima.
Iud. Certè tu pol quidem mi domine multò nunc es hilarior.
Hol. Verbum herculè hoc verum est, sine Cerere, & Baccho friget Venus.
Nunc genio indultum est satis. Agedū surgamus, &
In conclave unà eamus delicium, atque suavium meum.
Iud. Nihil detrecto. Hol. At at, quid isthuc? vicit vinum quod bibi:
At dū accubabā, quàm videbar mihi pulchrè sobrius:
Nunc postquam surrexi, neque pes, neque mens satis
Suum officium facit. Mo. Ehem, quid stas Bagoa?
Observa principem, atque illum in conclave ducito.
Bag. Non possum: nam ipse quoque pedibus insistere vix queo.
Et tamen experiar. Hem Moabe, subveni,

Solus

Solus enim tantum pondus ſuſtinere non poſſum. Scaz.
Mo. Nunquam herculé, ita ut nunc, vino eum vidi obrutum.
Bag. Progredere placidè Moabe, ego te ſubſequor.

ACTUS V. SCENA IIII.

IUDITHA, ABRA.

Ejuſdem rationis verſus.

EHem Abra, Tu hinc à me foris abſiſte longiùs,
Ac diligenter obſerva omnia. Ab. Faciam hera.
Iud. Nunc tempus eſſe arbitror, ut cujus exequendi gratia
Huc veni, aggrediar opus. Tu mi Deus vires Scaz.
Suffice, animúmque confirma mihi: ne in memorabili,
Ac præclaro hoc facinore deficiam turpiter.
Sic divina tua majeſtas, tuaq́ potentia
Evaſerit longè commendatiſſima:
Si non per hominum vires, neque militum Troch. 2
Copias, ſed per me imbellem mulierem
Nos, qui religiosè tuum nomen coluimus hactenus,
Ab impia horum barbarorum liberes tyrannide.
Eia, ſucceſſurum arbitror, adeo mens gaudio
Geſtit mihi. Abra, huc ad me accede protinus.
Ab. Hera adſum. Iud. Caput hoc in coriacea tua
Reconde pera. Ab. Hui, caput! Iud. Tace, atque deſine
Rogare quicquam, modò, cujus ſit, narrabo tibi.
Ab. Væ miſeræ mihi. Iud. Tace inquam, & eſto animo bono.

Deum propitium habemus nobis. At move
Troch. Te quantum potes. Ab. Moveo pol sedulò.
Iud. Inter eundum nihil est quod metuamus mali:
Nam principis edicto satis tutæ sumus.
Ab. Vide etiam sodes, ne nimium tibi confidas hera.
Iud. Oh, potin' ut desinas? nihil periculi est
Inquam: nam adjutorem Deum mihi esse sentio.
Ab. Ego pol quid egeris planè nescio. Tum cujus sit caput
Quod in pera reconditum gesto, multò minùs,
Neque de eo quid dicam, aut quid suspicer scio.
Iud. Nunc isthuc percontari desine. Posteà scies.
Ab. Etiámne longiùs ire paras? quò me ducis miseram?
Iud. Quieta esto obsecro, ad urbem recta imus via.
Nec quicquam nunc est quod timeas: nam longiùs
A castris digressæ sumus. Quin haud procul
A civitate nos jam abesse existimo.
Ab. Vtinam tu hæc vera prædices. sed dic mihi
Amabò cujus sit caput quod porto. Iud. Cujus sit rogas?
Ab. Agedum dic sodes. Iud. Cujus arbitrare? Ab. Nescio
Hera: sed nihil est pol æquò quod sciam lubens.
Iud. Age dicam quandoquidem divina gratia
Omni periculo nunc exemptæ sumus.
Nam ad portam venimus, Ab. Oh, audire gestio.
Iud. Holofernis Assyriorum principis est hoc, quod geris, caput.
Troch. 2 Ab. Væ miseræ mihi, nobisque omnibus. Iud. Tace
Stulta: quos tu miseros appellas, ego omnium
Puto esse felicissimos: utpote quibus

Propitius est Deus. Ab. Hera, téne ausam fuisse rem
Tantam aggredi? Ind. Quid ni Abra. Non fit sine periculo
Facinus magnum, ac memorabile: & Deum mihi
Adjutorem fore sperabam. Neque hæc me spes Scaz.
Fefellit: divina enim ope, non meis id est
Effectum viribus. Sed quid portam pulsare cesso, Catal.
Et civibus tam insperatum impertire gaudium.
Heus heus, aperito aliquis portam protinus. ah, quid moramini?
Rem omnem vobis incolumem, salvamque esse nuncio.

ACTVS V. SCENA V.

MELCHIAS, IVDITHA, SADOCVS, OZIAS, IOACHIMVS, ACHIOR.

Ejusdem generis versus.

CVjus ego vocem hîc audio? Iud. Cujus arbitrare? Mel. Nescio.
Iud Hem, nescis? Udithæ. Mel. Tuné huc reverteris
Iuditha, quàm jamdudum interijsse putaveramus? Catal.
Iud. Deus sua me servavit clementia.
Sed portam aperi, jam vos beavero. Mel. Nihil
Detrecto. ingredere. Age, nunc dic sodes Iuditha,
Quidnam adferas bonæ rei. Iud. Dicam, sed non nisi
Convocatis civitatis optimatibus. Mel. Hem Sadoce, Troch.
Propera, ac Ioachimũ summũ sacerdotem, & Oziam,
Reliquosque urbis nostræ proceres huc accerse ocyus.
Sad. Causæ quid dicam? Mel Iuditham rediisse. Eho, vola.
Mea Iuditha, dic amabò quid sit factũ? aut unde nobis

Salutem jam augurraris, cùm in grauissimis malis
Versemur miseri? Iud. Haud miseros ego, sed felices esse arbitror,
Troch. *Quos Deus sua protegit, ac defendit clementia.*
Mel. Confiteor id quidem esse verum: sed quidnam isthuc sit boni,
Quod te nunc nobis adferre ais, id hercule
Nimis scire cupiam Iuditha. Agedum, ne celato obsecro.
Sed video unà cũ Sadoco accedentẽ Oziam, & cateros
Quos accersi iussisti civitatis principes.
Ind. Hos ego nunc ingenti complebò gaudio.
Ozi. Ehem mea Iuditha, itáne nobis te salvam restituit Deus?
Iud. Vti vides Ozia. atque adeò re gesta felicissimè.
Itaq; animo jam nunc vos tranquillo, atq; quieto esse impero:
Catal. *In utramvis aurem ociosè ut dormiatis*
Scaz. *Fratres. Ozi. Eho, dic mihi, quid factum est, aut quid isthuc est*
Iuditha, quod tibi feliciter cessisse prædicas.
Iud. Nescitis quantum ego vobis adventu meo apportem boni.
Ozi. Mitte ambages oro. Quin potiùs unico
Verbo dic, quo pacto se nostræ habeant res: quæ quidem
Afflictæ imò desperatæ nobis fuerunt hactenus.
Iud. Agite, expediam paucissimis. Hem Abra, quod habes
In pera profer caput Abr. Accipe Hera. Iud. Eia, adeste,

Atque

Atque ſpectate obſecro prodigium. Hoc Holofernis caput Trochai.
Eſt, principis Aſſyriorum, cujus inſuperabilem
Tyrannidem, vireſq; invictas extimuiſtis hactenus.
Ozi. O facinus inauditum! Caput Holofernis Inditha?
Quam ego rem novam audio? Io. Deum immortalem! nihil
Vnquam in vita audivi admirabilius. Tun' huc caput
Adfers Holofernis? Iud. Contemplamini obſecro
An non ſit. Ozi. Præ gaudio, ita me Deus amet, ubi ſim neſcio.
Quia præter ſpem, atque incredibile hoc nobis accidit.
Ioa. Bone Deus, cui unquam quicquam æquè feliciter, atque commode
Evênit? aut quis nobis fortunatior?
Nemo hercule quiſquam: nam in nobis Deus poteſtatem Scaz.
Planè per te mea Iuditha oſtendit ſuam.
Iud. Verè tu quidem iſthuc dicis, atque piè, uti te decet Troch.
Ioachime. Hoc enim quod nobis obtigit bonum, haud mea
Induſtria, aut virtute, ſed divina ope,
Et præſidio adepti ſumus. Nam majus id eſt opus,
Quàm ut humanæ hic quicquam ſibi vires arrogent.
Ozi. Scio mea Iuditha, ſcio non niſi Dei opitulante gratia
Te facinus tam arduum perficere potuiſſe. nihilominus
Erit hoc tibi memorabile apud poſteros tamen,
Te maximo vitæ periculo, in tanta rerum omnium

Troch. *Desperatione nobis subvenisse: teque*
Patriæ salutem vitæ præposuisse tuæ. Iud. Nihil moror
Inanem gloriam: Deo solum nobis sunt maximæ
Agendæ gratiæ, qui & vitam incolumem, & integram,
Illæsamque pudicitiam servavit mihi,
Sed auscultate fratres, quid nunc porrò vos facere velim. (muru
Scaz. *Ozi. Quid Iuditha? Iud. Caput hoc Holofernis ex*
Suspendendum, & mox simulac exortus sol fuerit, in hostium
Castra irrumpendum vobis arbitror. Quo inopinato impetu
Illi perculsi, ad excitandum principem
Dimet. *Suum procurrent illico.*
Quem ubi obtruncatum, atque volutatum in sanguine
Suo conspexerint, subita formidine,
Atque pavore exanimati, fugient protinus.
Quos unà cum illis, qui hæc montosa loca incolunt,
Vos insequuti, facilè trucidabitis,
Atque interimetis omnes. Sed priùs Achiorem velim
Huc ad nos accersi jubeatis: vt uideat ejus caput
Qui gentem Israëliticam contempsit tam procaciter,
Et à quo ad nos, tanquam ad mortem est missus. Ozi. Age, fiat. hem
Sadoce, propera, atque Achiorem ex nostris huc accerse ædibus.
Sad. Faciam herculè sedulò. Ozi. O nos felicissimos!

Eia Juditha, næ tu mulier es pia, atque beata Troch.
Præ reliquis, quæ vivant, mulieribus: cùm tibi
Propitius sit Deus, qui tanta, tamq́; prodigiosa per
Te nobis præstitit. Iud. Ozia, hic solus laudandus, hic
Nunquam intermittendis celebrandus est præconijs.
Sed adest Achior. ehodum Achior, en caput illius,
Qui propter nos tibi infensus, se perditurum te Scaz.
Miseris minabatur modis. Ach. Deus bone,
Quid isthuc est prodigij? ah, animus pol stupet,
Genuáque deficiunt mihi. Ioa. Ehem, quid isthuc A-
chior?
Itáne in terram prolaberis? animum recipe obsec-
cro, &
Ad te redi. Ach. O admirandam Dei potentiam!
O mulierem quavis beatiorem femina!
Nihil unquam in vita audivi admirabilius.
Nunc itaque relictis, quibus hactenus involutus. Troch.2.
Fui, erroribus, eundem quem vos veneramini,
Quoad vixero, religiosè colam Deum:
Si modò vos in consortium vestrum me recipere
Dignemini. Ioa. Euge, recipimus, ac libenter her-
culè.
Iud. Bene facitis: & Deo pol nobis est habenda gratia.
Nunc quisque se ad pugnam paret. Mel. Age, placet: Scaz.
faxo ut armatos
Nostros omnes hîc præsentes videatis protinus.
Ozi O nos felices! cùm tua opera, ac virtute mea Iu-
ditha
Immanem hunc, impiumq́; tyrannum è medio sustulit
Deus. Sed quonam nos munere tantam hanc tuam

Erga nos compensabimus beneficientiam?
Quibus te laudibus, quibus celebrabimus præconijs?
Nihil unquam tam magnifice dicemus, vel faciemus tibi,
Quin virtus plus mereatur tua. Iud. Apagesis, nihil
Dimet. *Ego me promeritam existimo.*
Quod divinæ acceptum ferri debet clementiæ,
Ob id me aut magni pendi, aut laudari à quoquam, impium,
Et iniquum esse arbitror. Sed heus Sadoce, tu
Caput hoc de muro conspiciendum propine hostibus.
Nisi quid dissentitis fratres. Ioa. Et hîc, & alibi tibi
Lubenter, paruerimus Iuditha. Sadoce, ocyus
Hoc effectum reddito. Sa. Faciam herculè sedulò.
Ozi. O Deus, serva obsecro nobis hæc bona.
Troch. *Sed Melchiam eccum redeuntem conspicio procul, Bone*
Deus, quantam hominum adducit multitudinem?
Videte sodes quàm læti, & quàm alacres sient.
Ioa. Nihil pol mirum, tanto, ac tam insperato intellecto nuncio.
Iud. Portam nunc aperiri jube Ozia, ut omnes impetu
Troch. *Inopinato simul in hostes irruant.*
Ozi. Agedum, pandatur porta. Eia, præbete vos viros:
Et strepitu, clamoreq; quanto potestis maximo,
In hostium irrumpite castra, & divina freti gratia,
Fugate, sternite, atque trucidate impium,
Ac barbarũ istud hominũ genus. Mel. Eho, procedite
Viri, victoriam nobis in manibus constituit Deus.
Fugam dabunt, ubi ducem suum occisum cognoverint.

ACTVS

ACTVS V. SCENA VI.

THRASO, LABRAX, BAGOAS, AMMONIDES.

Ejusdem rationis versus.

INfortunatos pol Labrax ego nos esse arbitror,
Quibus super montem hunc usque excubandum, ac vigilandum fuit:
Cum reliqui nostri exercitus duces genio
Intereà indulserint, vinoq; se compleverint
Affatim. Lab. Hæc belli alea est, sed lucescit. quiescendi Troch. 2.
Atque adeo potandi, si lubet, jam dabitur copia.
Sed quid hoc rei est, quod tantam civium
Ex urbe conspicio erupisse multitudinem?
Cùm nullus omnino ausus fuerit prodire hactenus.
Thr. Nescio per Iovem: quin huc ad nos recta pergunt via.
Lab. Credo ut sit omnium rerum inopia, atque desperatio
Ignavos etiam fortes strennuosque facit. Thr. age,
In castra nos sine mora conferamus, &
Rem, quo pacto se habeat, renunciemus. Lab. consulis
Probè. Bag. Expergiscere sodes Bagoa, somnumque oculis excute:
Nam clarus jamdudum illuxit dies. pol crapulam
Hesternam nondũ etiam me edormivisse sentio satis:
Neque mirum id certè, cùm nunquam me epulatum meminerim
Lautiùs, nunquam proliziùs. Nunc imperator Troch.
Noster in amore est totus, mulierem illam complectens, qua ego
Pol in vita elegantiorem vidi neminem.

Sed eccum Ammonidem. Heus Ammonide, quid te tam manè

Troch. *E lecto expulit, qui heri tantum biberas? Am. Sitis*
Me herculè è primo somno experrectum, me hactenus
Miris discruciavit modis. Ohe, cede quod bibam,
Bag. Hui, etiam nunc homo est ebrius. Sed quid hoc,
Quod milites huc ad nos perturbatos properare video?
Thr. Opportunè pol te hic stantem reperimus Bagoa.
Bag. Ah, quid trepidatis, quidve exanimati estis obsecro?
Lab Ad principem in conclave ingredere protinus.

Catal. *Bag. Quid ita? Thr. Rogas? hostes omnes ex civitate*
Egressi, celeri huc accurrunt gradu. Bag. Quid audio?
Lab. Age propera, quid stas? Bag. Non ausim. Thr. Hem, non? quid igitur
Faciendum censes? Am. Nos illos facilè repulerimus

Scaz. *Mastigias. Lab. I sodes Bagoa: nam quod*
Cavere potes, stultum est admittere. Bag. Eo. Am. Vah, neque
Verum, neque verisimile mihi videmini
Dicere, neq; uti fortes viros decet. Thr. Vera herculè
Quæ nuntiamus invenietis omnia.
Et pol satis conjicere, aut intelligere nequeo,
Vnde hæc tanta apud hostes existat rerum commutatio, ut
Qui ex muris urbis jampridem vix ausi fuerint prospicere,
Nunc non metuant ad nostra castra propiùs impetu
Tanto procurrere. Bag. Væ nobis miserrimis.
O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! Am. Hei mihi,

Quid

Quid ita times, tremisq́; Bagoa? Bag. Nulli sumus,
Actum est Ammonide. Lab. Quid ita? cedò. Bag. Perimus funditus.
Am. Quin dic, quid est? Bag. Holofernem nostrum principem
Obtruncatum in conclavi reperi miser.
Adeste ut spectetis flagitium. Am. Prohibeant
Isthuc superi. væ nobis infelicibus.
Lab. O facinus indignissimum! Bag. Hebræa illa venefica
Os sublevit nobis, quam nusquam ego invenio. vah, dispudet
Tam turpiter nobis data esse verba. Am. Est ut ais Bagoa,
Illa nos miseros suis circumvenit fallacijs. Troch.
Thr. O scelus inauditum! ô ingentem confidentiam!
Hinc ille repentinus hostium incursus Troch. 2
In nos. Eheu, quid consilij das Ammonide?
Am. Neque pol consilij locum habeo, neque auxilij copiam:
Nam ita sum perturbatus, ut animum Dimet.
Ad cogitandum instituere nequeam. Tum præ formidine
Pedibus vix insisto miser. Bag. Quin fugimus, quantum possumus:
Dum salvi, atque incolumes sumus. Am. Non diu erimus per Iovem:
Namque hostium imminentium strepitum, ac tubæ
Vocem audire videor mihi. Fugiamus Bagoa.
Bag. Probè mones. Am. Præcurrite vos, ego jam jam Scaz.

Cum toto sequor exercitu. Sed na ego homo sum
Troch. *Stultissimus, qui non ipse mihi in tanto consulam*
Periculo. Age, nihil moror exercitum.
Namq; hocce tẽpus præcavere mihi me, non alijs sinit.

ACTVS V. SCENA VII.

MELCHIAS, SADOCVS, AZARIAS.

Iambici Senarij & septenarij.

NVnc irruendi tempus esse existimo.
Hem, macte virtute, Deus nostros conatus sua
Secundabit clementia. Sad. Agite, quisque se
Troch. *Virum præstet. Ne metuite impias hominum*
Barbarorum copias: nam adversus hos abundè
Nos muniet, atq; tuebitur Deus. Et si humanitùs
Octo. *Quid fortè nobis acciderit, equidem pro patria:*
Scaz. 2. *Ac religione qui perit, non interit pol turpiter.*
Sed quidnam hoc esse dicam Melchia, quod è castris
Videmus prodeuntem neminem? Mel. Credo
Illos rescivisse imperatoris sui
Necem, & ob id perculsos metu fugisse. Sad. Ita
Octo. *Me Deus amet, ut mihi nunc verum videris dicere.*
Accedamus propiùs. Deũ immortalem! deserta hîc ego
Conspicio esse omnia. Eho, accurrite, spolia
Hîc nobis sunt relicta splendidissima. Mel. O
Octo. *Admirandam divini numinis clementiã! Aza. Bone*
Deus, quàm sæpè eveniunt, quæ non audeas
Sperare? Sed quidnam faciendum censes Melchia?
Scaz. *Hostésne persequemur, an priùs urbis principes*
Hujus rei reddemus certiores, ut
Ex illorum sententia agamus, quicquid hîc
Faciendum porrò sit nobis? Mel. Mittamus protinus

Ali-

Aliquem. quin tu potius i Azaria, rei
Tam prodigiosæ nuncius. Nos interim
Partim prædam hanc opimam, quam nacti sumus, Catal.
Servabimus, partim fugientes insequemur
Hostes. Aza. Nihil pol unquam injunctum est mihi, quod fecerim
Lubentiùs. Næ ego gratissimum apportabo nuncium.
Age Azaria, omnem è corpore torporem excute: Octo.
Viarumque omnes aspernare crepidines.
Nam quemcunque hac in re laborem ceperis,
Eum tibi abundè pensatum iri credito.
Sed satis hîc cessatum est. nunc me in pedes quantum (queo.

ACTVS V. SCENA VIII.

OZIAS, IVDITHA, IOACHIMVS, AZARIAS.
Ejusdem generis.

ENimvero nisi me mens fallit, spero ex sententia Octo.
Hanc rem nobis porrò eventuram Iuditha:
Adeo animus nunc gaudio gestit mihi. Iud. De eo
Pol haud dubito Oziâ. Sed extra portam paululum
Progrediamur: spero adfuturos modò, qui nuncium
Nobis gratum, ac jucundũ sunt allaturi. Ioa. Id quidẽ
Et ego brevi confido fore. Aza. Deus bone!
Boni quid adfero? Sed nequaquam hîc mihi
Subsistendũ arbitror. Ad urbem sine ulla pergo mora.
Ozi. Hem Iuditha, nescio quem huc accurrentẽ video.
Bonum herculè, id quod apportat, fore auguror. vide
Vt gestiat, utq; lætus, atque alacris siet.
Iud. Azarias est. Ioa. Aut ille est, aut oculi hallucinantur Catal.
Mihi. Aza. Sed non procul à porta video stare nescio

Quos: illos primùm delibutos reddam gaudio. Ioa. Is
Catal.2 Est ipsus, occurramus. Aza. Eho, nemo gestientem
Azariam videt? nemo illi gratulatum
Advenit? Iud. Audin' quid dicat Ozia? Ozi. Oh,
quidni audiam.
Aza. Sed adsunt, quos optabam. Iud. Hem Azaria,
quid ita
Gestis, aut quid lætus es obsecro? Aza. Mea Iuditha,
Troch.2 Quæ eventura prædixisti, contigerunt omnia.
Hostes subito terrore, ac formidine
Exanimati, cuncti fugerunt turpiter.
Ozi. O summis laudibus celebrandam Dei
Dimet. Benignitatem! ô numinis
Divini nunquam nobis reticendam clementiam!
Oh Azaria, oh mi frater, quid nobis felicius,
Si quidem tu hæc vera prædicas? Aza. Verissima
Octo. Reperietis quæ nuncio. Nũc adeo ad vos sum missus, ut
Quid prætereà faciendum sit, statuatis protinus.
Ioa. Agitedum, ingrediamur, ut accitis cæteris
Vrbis magnatibus, de eo unà consultemus: &
Tantam, tamq; admirabilem erga nos Dei simul
Omnes laudemus, atq; prædicemus beneficentiam.
Iud. Piè atque prudenter. præcedite vos, sequor.

PERORATIO.

Iambici senarij, & septenarij.

POsthæc egredientem hîc nullum videbitis:
Nam si quid est quod restat, intus transigetur. At
Octo. Subsistite etiamnunc paulisper, & coronidis vice
Quam auctor subjicit, audite admonitiunculam.
Hæc quã spectastis, sacra est historia, non ludicra, aut
Pro-

Profana fabula. Itaque ad anagogen, ac mysticum
Arcanumq́, rei sensum animos advertite sedulò.
Vidistis hic Holofernem, gloriosum atque impium
Suarum virium ostentatorem. qui non modò
Homines pios, sed ipsum etiam Deum procaciter
Convitijs, probrisq́, incessere est ausus. Sed quã precor Octo. 2
Catastrophen nefanda illius sortita est immanitas,
Deoque exosa ostentatio? Non fortiter
In acie cum viris pugnans, sed ebrius
A muliere imbelli obtruncatur turpiter.
Eant nunc impij tyranni, ac viribus,
Opibusque suis confisi sese jactitent:
Minisque cœlum territantes, neminem sibi
Aut formidandum, aut extimescendum putent.
Cum nihil adversus Deum ipsorum impotentes Troch.
Valeant molitiones, nihil conatus improbi,
Quos divina adjuti ope facilè declinant boni.
Vt sacra hæc nos docet, monetque historia, quam
Ludo vobis hîc exhibuimus comico:
Qui si placuit, agitedum sodes, plaudite.

FINIS.

PSEVDOSTRATIOTÆ, FABVLA IOCOSA, atque ludicra.

ACTORVM NOMINA.

PHORMIO, victor.
DORIO, ahenarius faber.
PERILLA, Phormionis uxor.
BROMIA, Dorionis uxor.
LESBIA, caupona.
SYRA, Lesbiæ ancilla.
CHREMES, rusticus.
NISA, Chremetis uxor.

PROLOGVS.

Trimetri, Iambici.

Acem, & quietem vobis, ac publicam
Tranquilitatem grex exoptat scenicus,
Quicunq; huc confluxistis fabulā hanc no-
Spectaturi, nostrosq; ludos comicos (vā
Hodie vestra decoraturi præsentia.
Vos appello, quicunque liberalibus,
Atque ingenuis animum excoluistis artibus:
Et candida qui humanitate præditi,
Studijs bonorum provehendis sedulò
Incumbitis, nigrosque odistis Zoilos.
Malevolos nil moramur: qui dum industriam
Nostram culpant, suam produnt inscitiam.
Nunc quam sumus exhibituri audite fabulam:
Non sacram, aut seriam, ut consuevimus hactenus,
Verùm festivam, jucundam, atque ludicram.

Iocos

Iocos hoc tempus postulat, & facetias,
Salesq́, sed castos tamen, atque innoxios.
His nos iam ludere permisit didascalus.
Neque id sibi vitio vertendum existimat.
Bonorum habet exemplum, quo se defendere
Facilè queat ab invidorum morsibus.
Valeant igitur malorum hominum calumniæ,
Quos non meliùs ulciscaris, quàm si auribus
Obturatis prætereas, nihiliq́ æstimes.
Abundè sibi satis factum putabit, si suam
Operam vobis non displicere senserit.
Cui hoc solum est in votis, ut quas hactenus
Et fecit, & posthac facturus est, bonis
Probet comœdias: siue illæ sint sacræ,
Seu sint futuræ ludicræ. Verùm satis
Prolixa oratione præfatus mihi
Videor. Agitedum, ad argumentum fabulæ
Attenti quæso estote absque vllis fabulis.

PERIOCHA.

DVo combibones admodum diluculò
Foras unà egressi, ad potandum commeant.
Vxores per totum illos quærunt oppidum.
Mox depræhensos plagis contundunt plurimis.
Hi posteà Hispanos mentiti milites,
Ruri adoriuntur rusticum, miserisq́ eum
Exercent, & cruciant modis. Qui sumptibus,
Magnisq́ impendijs gravatus, coniugis
Subsidio ex ædibus ambos exturbat, probè
Suggillatos. Compulsi mox inopia,

Domum se recipiunt: & confessi suam
Culpam, cum uxoribus redeunt in gratiam.

ACTVS I. SCENA I.

PHORMIO.

Senarij & septenarij Iambici,

NÆ ego hominũ qui vivunt sum infelicissimus,
Cui præter alia, eaq; innumera incommoda, tam procax,
Difficilis, tamque imperiosa uxor contigit.
Cum furia quapiam infernali vitam agere mihi
Videor, adeò suis dies noctesq; me exagitat,
Scaz. *Cruciatq; præstigijs. Quanquã operi sedulò intentus,*
Vsque officio meo perfungor gnaviter.
Nunquam tamen suis me rixis, atq; jurgijs
Obtundere, & enecare cessat bellua.
Mirũ est profectò etiam nunc animi compotẽ esse me,
Neque jampridem redactum esse ad dementiam,
Qui nunc tali Tisiphone annos jam vixi plurimos.
O me temerarium, atque hominem multò omnium
Stultissimum! qui tam duro, & inamabili
Capistro collum irretiendum præbui: unde quo
Troch. *Pacto me expediam, aut quibus rationibus*
Sca z. *Exolvam, planè nescio miser: tam arcto,*
Tamq; insolubili nodo illigatum me esse sentio, ut
Malè illos perdat Iupiter, nobis jugum
Scaz. *Istud qui imposuerunt gravissimum: qui tam*
Octo. *Molestas, odiosasq; maritis injecère compedes.*
Sed quid agas? quod factum est, infectum reddi non potest.
Cui cum cacodæmone, ut aiunt, navem ingredi

Contigit, ei inter navigandum mores illius,
Omnesq́; sunt ferendæ injuriæ· non diutius
Tamen, quàm cùm in portum sit perventum: tum eo
Relicto liberum est abire quolibet.
Sed quam procul ego adhuc ab illo portu absum miser?
Neque de ulla re sum solicitus magis, quàm ne Scaz.
Ad eum nunquam accessus concedatur mihi:
Nisi quis Deus ἀπομηχανῆς, *uti dici solet,*
Apparens, de medio hanc tollat veneficam.
Tum ego me quovis homine feliciorem deputem. At
Nequaquam pol hoc sperandum est mihi, cùm ultra Scaz.
Nestoreos annos illa sit victura sacrilega.
Sed jam satis superq́; querelarum esse existimo. Hem,
Virum, non feminam te esse recordare Phormio.
Quin potius ita te compara, ut quicquid animo
Ægrè est, procul abs te removendum, atque pellendum putes.
Agedum, sic pol posthac facere certum est mihi.
Nunc itaque quemadmodum statueram, his Bacchanalibus
Pagos vicinos, atque etiam longiùs ab urbe dissitos,
Perambulare pergo, probè, uti conspicamini,
Oneratus. Quoniam hoc tempore, rusticis passim
Conviviis, atque genio indulgentibus, Scaz.
Confido commeatum ventri haud defuturum Catal.
Famelico: idque sine labore, atque opere tamen,
Quo pol domi miserè crucior, ac torqueor
Infelix. Sed quemnam huc procul accedentẽ conspicor?
Estne hic Dorio, familiaris meus, ac fidissimus
Compotor? is est ipsus. commodè herculè.

Hic illum præstolabor, dum propius accesserit.

ACTVS I. SCENA II.

DORIO, PHORMIO.

Eiusdem rationis versus.

MIrum ni mihi mater fuerit ignavia,
Hypert. *Paterque lethargus, ita laborem corpus extimescit*
Meum: adeoq; nihil ocio dulcius est mihi. Itaque
Scaz. *Relicta, quæ me jam satis superque defatigavit,*
Troch, *Officina, atque uxore, quam habeo domi*
Octo. *Quavis molestiorem Xanthippe, lebete, ac cacabo*
In humeros sublato, opportuno hoc tempore,
Quo omnia passim lætitia, commessationibus,
Conviviisq; perstrepunt, hinc longius
Abire decretum est mihi: ubi mea me haud facile
Est inventura blitea. Satis jam diu
Non secus ac claudus sutor desedi domi.
Credo reperturum alicubi me, non opus,
Troch. *Quod quidem cane pejus, & angue semper horrui,*
Sed pabulum huic gulæ, atq; aqualiculo gratissimum:
Nempe petasonem, aut pernam, aut armum aliquem ovillum, bene
Troch. *Assum. quo quidem potus si accesserit*
Talis, quali à summo mane, usque ad multam noctem heri
Scaz. *Me opplebam largiter, Deus bone, tum ego me quovis*
Apitio beatiorem, atque adeo ipso Myda.
Scaz. 2 *Aut Crœso ditiorem existimem. Et spero*
Eventurum quod auguror, adeò animus præter

Solitum

Solitum gestit mihi. Sed in ipso tempore
Eccum sodalem Phormionem non procul
Hinc stantem conspicor, ad iter quoque instructum, Scaz.
Vti videtur. Nullum pol ego nunc obviam
Mihi dari malim. Accedam, atque alloquar. Hem, hîccine
Astabas Phormio? oh, ut te aspicio lubens.
Phor. Tuus quoque per Iovem conspectus Dorio
Mihi longè est gratissimus: atque ob id procul
Te huc accedentem conspicatus, substiti
Lubenter herculè, atque adventum expectavi tuum. Dimet.
Dor. Facis amice, atque ut te decet.
Sed quid te tam manè evocavit è lecto, qui heri
Tantum biberas? lucri bonus odor, opinor, afflavit Scaz.
Nares tuas. Pho. Non pol spes lucri, aut quæstus tam diluculo, at Octo.
Vxor suis è nido me exturbavit jurgijs.
Dor. Quid audio! etiam hîc illa tecum litigat?
Phor. Quasi tua hoc nunquam fecerit hactenus. Dor. Frequentius
Quàm volui Phormio. Phor. Credo: & tamen mea
Tuam longè superat procacia. Itaque nusquam mihi
Conceditur illa præsente quies. Et ob id ubivis gentium Octo.
Malo esse, quàm domi. Dor. Sapis mea quidem
Sententia. nam ego quoque crucem non æquè, atque meam
Exhorresco veneficam. Sed quò nunc est iter?
Aut ubi quæstum tibi futurum existimas?
Phor. Ego hoc tempore, ne quid amice simulem, nullo Scaz.
Labore me fatigare statui: à quo aliâs quoque

Scaz. *Non mediocriter abhorrere ſoleo. ſed quod*
Dies hi poſtulant, curandam cuticulam
Mihi eſſe duxi, genioque indulgendum affatim.
Dor. Cur igitur hæc circumfers, aut quare ad opus te paras?
Phor. Vis dicam Dorio: ut os uxori ſublinam.
Octo. *Dor. Ha, ha, he, ad eundem modum ego quoque non raro fallo meam.*
Sed quid, quod te rogem? Phor. Quid obſecro? Dor. Non ſitis?
Phor. Vtinam ſit qui iſthuc cupiat experirier,
Mihique cantharum offerat. male peream
Niſi totum, quantumvis capacem, protinus vnico
Hauſtu ebibam. Dor. Mihi quoq; ex compotatiuncula,
Quam in multam noctem producebamus heri,
Fauces ariditate crepitant. Phor. Eamus ergo, quid
Stas? Sed ubi nunc cereviſiam arbitrare nos
Inventuros bonã? Dor. Non procul hinc. hem, ſequere,
Recta iſthuc jam te deducam via. Phor. Quò? Dor. Ad Leſbiam.
Troch. *Phor. Feſtivámne illam mulierculam, quæ in proximo*
Hoc habitat vico? Dor. Eam ipſam. Phor. Eamus ergo: nam
Nimis vereor, ne, ſi hîc ſubſiſtamus diutius,
Vxor obtorto collo me intrò retrahat. At at, crepat
Troch. *Oſtium: in pedes nos conijciamus quantum poſſumus.*

ACTVS I. SCENA III.

PERILLA.

Eiuſdem rationis verſus.

E*Ho, quid hoc monſtri eſt? quò tam ſubitò meus*

Hinc

Hinc se subduxit furcifer? credo hîc eum
Aliquem conspexisse cacodæmonem, adcò
Has horret ædes, adeoq; invitus est domi.
Non tamen illum puto hinc tam citò abiisse longiùs:
Sed alicubi hîc astare otiosum pro foribus,
Et cum vicinis de rebus frivolis, nihilq; ad Troch.
Farinam conducentibus confabularier:
Aut percontari res novas. quod pol multo facit
Lubentius, quàm opere se exercet suo. At
Quid hoc? nusquam hîc ego illum conspicio misera.
Perij, mirum ni se rursus aliquò abdiderit
In diversorium, aut in prostibulum potiùs.
Eheu, nullam me miseriorem usquam arbitror
Mulierem vivere. Vtinam terra dehiscat, meque absorbeat Octo.
Suo hiatu: tam me vitæ piget, ac tædet meæ.
Nam cur hac luce frui cupiam diutius?
Quocunque me verto, luctus atque miseriæ
Me urgent, premuntq; undique. Tū paupertas, grave
Profectò onus, rerumque necessariarum Catal.
Penuria, adhæc liberorum gres inops,
Nudus, atq; famelicus eò me redigunt infelicem, Troch.
Vt quò me vertam, aut quid agam, planè nesciam. At
Frustrà hîc ego lamentando consumo diem.
Quin potiùs missas facio querimonias,
Quibus proficio nihil: atque me ita comparo,
Non perpeti diutius nebulonis contumelias. Octo.
Quem jam, ubi ubi est, per totum quæram oppidum, inventumque ita
Exercebo, atque ulciscar sacrilegum, ut hujus Scaz.

Diei, meique, quoad vivet, memor ſiet.
Et primùm viſam apud Dorionem vicinum hunc, ubi
Eum nunc eſſe cogito: nam cum illa potitat
Libenter. dignum pol patella operculum:
Adeo ille huic noſtro eſt ſimilis per omnia,
Ignavus, iners, tardus, ſtipes, potator ſtennuus.
Vnum ſi noris, alterum cognoveris:
In eodem mihi videntur ludo edocti ad nequitiam,
Sed eccam Bromiam ejus uxorem, hanc adoriar.

ACTVS I. SCENA IIII.

BROMIA, PERILLA.

Senarij, & ſeptenarij Iambici, admiſtis paucis octonarijs.

VBi ille ſcelus eſt? vah, nuſquam eſt: heu me miſeram, occidi,
Scaz. *Rurſus tam manè? ut illum dij deæq; perdant, qui*
Tot mihi curas, tot ſolicitudines parit.
Porcũ pol mihi maritum malim, quàm hunc maſtigiã.
Per. Irata eſt, neque quæ loquitur intelligo ſatis.
Accedam propiùs, atque compellabo. Hem Bromia,
Quid eſt, quod hic ſtomachare ante oſtium? aut quid accidit
Tibi? ſatin' ſalvæ res? Bro. Hem, Perilla. tun'
Hîc aſtabas? ignoſce, non prævideram
Te. Per. Credo. ſed quid triſtis es, aut quẽ incuſas? age,
Dic ſodes Bromia. Bro. Quem incuſem rogas? quem niſi meum.
Per. Maritum? Bro. Eum ipſum. qui nunc ſi detur, faxo meas
Experiatur manus. oſtenderem quid ſit, dolis,
Ac ſycophantijs uxorem fallere.

Per.

Per. Tu pol mecum in eodem luto heres Bromia.
Sed quid tuus ille designavit? aut ubi nunc est obsecro?
Bro. Credo hinc illũ abiisse in malam crucem, & utinã
Revertatur nunquam. Per. Ego quoque idem sæpe imprecata sum
Meo. Sed cedò quod te rogo.
Bro. Dicam. Cùm heri totũ potando exegisset diem: Dimet.
Tandem multa nocte reversus domum, Deum
Immortalem, quam ille temulentus excitat
Ibi nobis tragœdiam? quas turbas, & tumultus Catal.
Ciet? nunc quoq́, cùm ego illum operi intentum puto,
Nescio quò se clam subduxit modò. Per. Facilè,
Ita me Deus amet, id esse divinabam: eosdem enim
Ludos hodie meus mihi fecit furcifer:
Et propterea huc illum quæsitum egressa sum foras.
Bro. Quid ais? ô nos infelices, quæ talibus
Maritis nupsimus! quid restat obsecro,
Nisi ut perpetuo simus miseræ? nam meus quidem
Frugi futurus est nunquam. Per. Neque de meo
Quicquam spei est reliquum mihi, Dimet.
Adeò in naturam jampridem illi versa est malitia.
Tamen inultũ, quod mihi fecit hodie, nunquã auferet:
Nam pergam eum porrò in omnibus quærere diversoriis.
Pugnos, si vivo, non evitabit meos,
Ad manes imos etiamsi confugerit. Mori
Me malim, quàm non tantam ganeonis illius
Ulciscar impudentiam. Atque idem Bromia tibi quoq́,
Faciendum censeo: facilitate enim nihil
Effectum est hactenus: atque adeo tales eos

Nobis nostra reddidimus indulgentia. Dictũ est vetus,
Phryx non nisi verberibus emendari solet.
Scaz. Bro. Agedum, placet. Malo nodo malus nobis
Quærendus est cuneus. Per. Rectè, laudo. Bro. Sequar
Quocunque præcesseris. Per. Vngues mihi pol pruriunt.
Væ illis, si quidem in nostras hodie inciderint manus.

ACTVS II. SCENA I.

PHORMIO, DORIO, LESBIA, SYRA.
Ejusdem generis.

Catal. HEm Dorio, quo pacto se tuæ habent fauces, & quomodo
Valet Stomachus? Dor. Rogas Phormio? pol guttur siccitate
Iamdudum exaruit mihi: & lupo esurientior
Sum. Phor. Mihi quoque sitim non parvam hæc concitavit ambulatio.
Dor. Væ cantharo illi, qui ori primus occurret meo:
Nam pumice aridior, & quavis spongia
Siticulosus sum magis. Sed eccam Lesbiam
Foras conspicio prodeuntem. Iupiter
Supreme, quàm elegans, & quàm venusta est! formæ gratia
Venerẽ superat ipsam. Les. Demiror nullũ ex civibus
Huc etiamnum divertisse ad jentaculum,
Præsertim hoc Bacchanaliorum tempore,
Scaz. Quo adventuros sperabam plurimos. Præter
Opinionem isthuc mecastor accidit mihi.
Sed credo vt fit, frugalitatem ac temperantiam
Multos docet penuria: & hoc bellum, quo plurimos
Scaz. annos

Hæ nostræ regiones miseris jam divexatæ sunt modis,
Multorum loculos exhausit penitus: hinc noster quæstus est
Frigidior. Nihilominus tamen credo adfuturos, à quibus
Lucellum aliquod nunc expectandum sit mihi.
Sed eccos quos volebam: pol salus me servatam cupit:
Non alios magis ego nunc optarim mihi:
Nam belli sunt homunculi, faceti, atque lepidi.
Phor. Accedamus, eamq; appellemus comiter.
Quem hîc ante ædes præstolare Lesbia, Troch.
Suavium, atque delicium meum? Oh, ut te amplector lubens.
Les. Vos opperiebar advenientes. Dor, Facis amicè, & ut
Te decet. Les, Adventus pol vester multò omnium
Mihi est gratissimus. Dor. Vis ut id ex animo existimem
A te dici Lesbia? age, da mihi osculum mea
Festivitas. Les. Nihil detrecto: tale enim
Quid vobis negare, aut eo etiam amplius, religio
Mihi esset maxima. Sed intrate sodes, atque sarcinas
Deponite, ut hilarem lætumque hunc sumamus diem.
Phor. Placet. sed cantharum promi, & mensam insterni jube.
Les. Nihil in me erit moræ. Hem Syra, ocyus exi Syra.
Syr. Adsum, quid me facere jubes hera? Les. Insterne Scaz.
Mensam. Dor. Primum omnium amabò cerevisiam
Promi jube, nam ingens fauces meas urget Scaz.
Ariditas. Les. Næ tu pol antiquum Dorio obtines.

Age Syra, prome cantharum.Dor. O dulcissimam
Troch. *Cantiunculam ! Les.Tales mihi hospites*
Gratissimi esse solent : nam edaces illos pamphagos
Nihil moror.Syr.Sit fausta vobis hæc cerevisia.
Dimet. *Dor.Habeo pol gratiam Syra :*
Tibi vicissim bnefaxim lubens. præbibo tibi
Scaz. *Dimidium Phormio. Phor. Perge, quid cunctare cessator,*
Troch. *Nam siti hercle jamdudum enecor. ut Dij*
Deæq; te omnes perdant : totum exhauris impudens?
Dor. Quæso ne ægrè feras,nam imprudens ebibi.
Mirũ ni mihi favilla,aut prunæ inhæreant in gutture,
Nam vix etiamnum me bibisse sentio.
Troch.2 *Les. Mitte isthæc Syra, & sine mora alium prome*
Cantharum, atque audin,fac diligenter annotes.
Syr. In hoc profectò obliviosa neutiquam
Esse soleo.Phor.Vah,quid moraris pessima :
Non verba tua, sed cerevisia meam mihi
Troch. *Restinguet sitim.Les.Quietus esto, jam jam*
Aderit : atque eccam.Syr.Hem,accipe. Phor. Vtinam tam cupidè Deus
Animam excipiat meam , atque ego nunc hunc arripio cantharum.
Dor.Vt haurit helluo, Bithum cum Baccho
Commissum dixeris. Les. Agite, apparata jam sunt omnia
Vbi Voletis accumbite.Phor.Accumbamus Dorio.
Hîc ego mihi locum deligo.Eho Lesbia,
Tu dextrum mihi claude latus. Tum ut Syra nobiscum quoque

Accumbat

Accumbat jube. Les. Syra cape sedem, & Dorioni Troch.
Te adjungito. Syr. Nihil est quod æque fecero
Lubens. Les. Nunc admovete manum patinis, apud
Mensam etenim neminem decet verecundarier.
Phor. Ego mehercule semper eo fui animo, ut si quid Scaz.
Unquam esset appositum, incunctanter, atque libere
Attingendum, ac discerpendum putaverim.
Dor. Recte, laudo, namque ideo non apponitur cibus,
Ut oculos oblectet, sed ut ventrem saturet famelicum.
Les. Hem. ne cerevisia desit curato Syra.
Syr. Faciam pol sedulò. Les. Eho. Phormio, hunc
Tibi præbibo cantharum. Phor. Ut saluti sit precor
Mea Lesbia, mea voluptas unica. Dor. Hem Syra,
Videre mihi subtristior. Dimet.
Num quid te torquet, aut solicitat? cedò. Syr. Nihil
Omnino anime mi. Dor. Frontem igitur exporrige,
Ac te præbe hilarem. Syr. Id pol hoc tempus, atque locus hic postulat.

Actus II. Scena II.

Perilla, Bromia.

Ejusdem rationis.

Opportunè adepol isthac vicina Glycera
Nobis veniebat obviam, nostros maritos quæ Scaz.
Ex urbe egressos se vidisse dicebat modò.
Bro. Per commodè, ac feliciter sanè: ista enim
Nisi hoc nobis indicium fecisset, per oppidum
Totum hunc frustra illos quæsivissemus diem.
At nunc eò recta contendimus via.
Per. Novi ego prostibulum isthuc, ad quod frequen-

ter commeant.

Bro. Vbi illud est? Per. Non ita procul ab urbe. Bro. Quod est nomen hospitæ?

Troch. *Per. Lesbiæ. Bro. Vah, Lesbiæ? impurissima*

Illa est meretrix. Per. Tenes. Tum ancillam habet Syram,

Nostin'? Bro. Quid ni. non arbitror in toto oppido

Scortum usquam esse impudentius: adeò similes habent labra

Lactucas. Sed quid quod te rogam? Per. Quid? Bro. Hîccine

Nos illos inventuras autumas? Per. Non est dubium id quidem.

Nam illic frequenter potitant. Hem Bromia,

Para ungues, non procul enim nunc ab ædibus absumus.

Bro. Non pol ungues modò, sed dentes etiam exacui meos.

Nunquam me per Iovem quisquam oxorabit, quin meum

Istum hodie, uti meretur, ulciscar magistiam.

Per. Meum quoque vah, quibus exercebo modis!

Næ ille sibi cum viragine rem esse dixerit.

Troch. *Sed placidè accedamus, ne præsentiant.*

Ego præibo, tu subsequère Bromia. Bro. Hem, sequor.

ACTVS II. SCENA III.

PHORMIO, DORIO, LESBIA.

Ejusdem generis.

O *He Dorio, jam abunde satis factum est stomacho.*

Nunc

Nunc hauriamus, ac potemus strennui.
Hem, quid tibi vis Syra ? canthar us vacuus est; quid si hoc rerum statu
Incendium contingat, quo pacto restingueremus? Le. O
Periculosum facinus! Hem, vola. Phor. Mea Lesbia,
Quantò mihi nunc formosior videre, quàm
Dudum. Les. Certè quidem tu pol multò es hilarior,
Phor. Da sodes osculum meum suavium.
Dor. Bene herculè fecimus, quod longiusculè ab oppido
Sumus digressi: nam hîc, ut opinor, non facile nos
Invenerint uxores. Phor. Quid si invenerint:
Nihil ego moror feminam. Les. Eia, sic decet.
Viros vos esse judico. Dor. Hem, præbibo tibi Phormio

Actvs II. Scena IIII.

Perilla, Bromia, Dorio, Phormio.

Ejusdem rationis versus.

O *Cælum, ô terra, ô facinus indignissimum!*
Bro. Quid vociferare Perilla? Per. O Iuppiter! hæccine
Vides, & pateris? Bro. Hem, quid est? Per. Ambo probè
Poti, inter meretrices duas hîc accubant.
Pudet me commemorare quæ vidi, per ostij
Rimas prospiciens clanculum. irruamus Bromia.
Bro. Agedum, præcede, sequor. Ego meo, tu tuo
In faciem unguibus involа venefico..
Per. Hîccine sedes sacrilege? Bro. Hîccine quærendus eras nequissime? Troch.
Dor. Me miserum! succurrite populares. Phor. Hei (mihi

Perimor infelix. subvenite inopi. Bro, Etiam
Subsidium imploras furcifer? Dor. Ignosce obsecro,
Si aliàs unquam pedem foras extulero, occidito.
Bro. Id nunc faciam. Phor. Eheu, parce quæso mea Perilla. Per. Vah,
Tibi ego parcam omnium? Dor. O me infelicissimum!
Phor, Ah, siccine me uxor strãgulas? Per. Hẽ Bromia,
Crumenas illis eripiamus: deinde abeant, vel in malã
Crucẽ impurissimi. Bro. Hoc ago. Nunc quò dignus es,
Abi scelerate. Per. Sic exercendi sunt, qui rem decoquunt,
Bro. Qui meretrices impuras plus amant, quàm conjuges.
Per. Quodsi omnes uxores suos maritos rem malè
Scaz. *Gerentes, ad eum tractarent modum, non tam*
Multi passim invenirentur decoctores, & adulteri.
Nunc ad quævis facinora illos impunitas
Illectat. Sed satis jam hîc remoratæ sumus diu,
Catal. *Ad urbem redeamus. Propediem supplicantes*
Aderunt famelici. Sed nihil agent. me mortuam
Malim, quàm cum tali marito vivere.
Bro. De isthoc quid sit futurũ, consiliũ unà capiemus (domi.

ACTVS II. SCENA V.

PHORMIO, DORIO, LESBIA.

Ejusdem generis.

QVid nunc agendum nobis censes Dorio?
Andebimusné foras egredi? Dor. Circumspice
Troch. 3 *Etiam sodes, anne alicubi hîc hæreant*
Phormio. Phor. Perij, ut etiam nunc timeo miser.

Dor.

Dor. Circumspicito inquam, ne rursus ex insidijs
Nos adoriantur harpiæ obscœnissimæ.
Me miserum, differor doloribus; membra Scaz.
Luxata sunt omnia, genuaq́ labant mihi.
Phor. Mea quoque caput totum mihi tuber reddidit
Venefica. Les. O viros fortes, ac strennuos!
Eho, quo pacto vobis hoc sapit jentaculum?
Phor. Etiam rides pessima? Les. Pol jam defessa sum
Vos ridendo. Dor. Pergis inepta? Les. Eia, pugnatum est fortiter, Troch.
Quid restat, nisi ut triumphũ agatis. Dor. Mitte sodes
Iocari Lesbia: satis nos discruciat infortunium
Nostrum, etiamsi tu istud tuis dicterijs,
Atque jocis non conduplices. Les. Prò Iuppiter!
Quàm velim me non vidisse tantum dedecus. Troch.
Viros vos cædi ab uxoribus ut pueros? ô inauditam Scaz.
Infamiam, atque turpitudinem! at satis
Iam verborum est, nam me cum talibus viris
Loqui pudet. Agite, numerate pro jentaculo.
Phor. Eho, quid numerabimus miseri, quibus
Adempta sunt marsupia? Les. Quid isthuc mea:
Numerate inquam. Dor. Id quidem nihil habentibus
Difficillimum. Les. Isthuc verba sunt, quibus Troch.
Nihil moveor. Scio quid agam. Hem Syra, cacabum
Hunc, atque lebetem intrò aufer. Phor. Hem, siccine agis Lesbia?
Les. Quid ni, ubi persolveritis quod debetis, reddentur protinus.
Valete. Phor. Quid nunc agimus Dorio? Dor. Ne-

ſcio herculè,
Nam cùm crumenam adimebat uxor, conſiliũ etiam
Omne eripiebat mihi. Pho. Tamen inveniendum eſt remedium huic malo:
Et damnum hoc ratione aliqua ſarciendum exiſtimo.
Dor. Nihil malim, ſiquidem quid tale poſſet invenirier.
Sed ne fruſtra quæras nimis metuo miſer.
Phor. Ad uxores redeamus, culpamque fateamur ſupplices.
Dor. Rides? egon' iſti ſupplicabor ſacrilegæ?
Nunquam faciam. Phor. Durum telum neceſſitas.
Scaz. *Dor. Suadere noli: nam pol inedia mori malim,*
Quàm dominam tam difficilem, & tam imperioſam perpeti.
Phor. Age, auſculta: inveni aliud, quod magis probes
Dor. Quid? Phor. Dicam. noſti opinor quàm multi, hoc præſertim tempore,
Troch. *Paſſim per pagos, vicoſq; vagentur milites,*
Nihil non impunè perpetrantes. Dor. Illorum herculè
Iam ingens ubique eſt copia. At quorſum iſthæc? Phor. Milites
Dimet. *Quoque nòs eſſe aſſimulabimus:*
Atque miſeros hoc prætextu ſpoliabimus
Troch. *Ruſticos. Dor. Dicis probè, ſi pro ſepulchro*
Crucem ſtatui velimus nobis. Phor. Vah, nihil
Catal. 3. *Periculi eſt. Quaſi non multò grauiora ubique*
Tolerentur ſcelera, & flagitia: inter arma
Silent

Silent leges. Dor, Pol vera prædicas. ſed unde nobis
Arma? quibus & ab aliis dignoſcuntur, & agricolis
Terrori eſſe ſolent milites. Phor. Si mutuò nō poſſumus,
Sumemus alicunde fœnore. Dor. Hem, placet
Conſilium: itaque & hîc, & alibi tibi lubens
Obtemperaverò. Phor. Benignè dicis. ſequere me.

ACTVS III. SCENA I.

NISA.

Ejuſdem rationis.

MIſeram me, quàm dura, aſperaq́; vitæ conditio
Nobis obtigit agricolis, quibus à ſceleratiſſimis
Nihil uſquam tutū eſt militibus: qui ſibi licere in nos Scaz.
Quicquid lubet putant. Æquum ſit, an iniquum quod imperant,
Nihil morantur, aut vident, nihilq́; penſi habent.
Tum niſi protinus ad nutum illis inſervias
Sacrilegis, ſi quid eorum, quæ impudenter exigunt,
His denegaveris, cædunt, ſpoliant, milleq́; nos
Affligunt, & cruciant modis. Næ illi admodum
Fortunati, atque felices ſunt, qui hoc rerum ſtatu,
In vrbibus, & intra muros vitam exigunt:
Qui portis, atque mœnibus à ſe arcent hoc impium
Execrabiléque hominum genus. cùm ruri apud
Nos illis pateant omnia? vbi plerunque januæ,
Feneſtræq́; ruinoſis deſunt tuguriis.
Adeo in cinerem, pulveremque verſa ſunt Troch.
Quæ poſſedimus omnia. Nunc quoniam quæ portaveram
Ad mercatum, ova, gallinas, atque caſeos ſatis

Troch. 2. *Vendidi feliciter, pecuniaque*
Loculos oppletos gero, rectà domum propero.
A qua cùm absum diutius, neque maritus, neque
Troch. *Liberi satis officium faciunt suum.*
Omitto liberos, qui propter ætatem parum
Sibi consulunt. Sed hominem tam grandem, virum
Dico, nihil etiamnum sapere, desidem,
Vecordem, atque ignavum esse, quæ mulier ferat?
At at, nescio quos huc procul adventantes conspicor:
Pol milites sunt, nisi oculi mihi prospiciunt parum.
Troch. *Abeo, atque in pedes hinc me quantùm queo.*

ACTVS III. SCENA II.

DORIO, PHORMIO.

Ejusdem generis versus.

Scaz. *EHo Phormio, quo pacto nunc tibi instructus*
Esse videor hasta, atque gladio? Phor. Probè admodum:
Nam nisi qui sis nossem, veteranum quendam militem
Troch. *Te esse dejerem. Sed circumspice sodes, satin'*
Mihi hic thorax, galeáque conveniant? Dor. Pol formæ gratia
Evenit, ut quicquid indueris, te deceat maximè.
Phor. Derides? Dor. Nequaquam, quod res est dico. Sed
Meus hic ensis totus rubet ferrugine,
Troch. *Intra annum nec mundatũ, nec detersum esse dixeris.*
Phor. Nihil refert, cruore eum rubere credent rustici.
Dor Ha, ha, he, scitè herculè. Phor. Sed cætera quoq; an me deceant, vide

Obsecro

Obſecro. Dor. A capite uſque ad talos miles mihi
Videre ſtrennuus. Phor. Vtinam Dimet.
Ita armati heſterno fuiſſemus die,
Cùm in diverſorio nos adorerentur conjuges:
Nunquam vivæ è manibus noſtris evaſiſſent veneficæ.
Dor. Phy, tam periſſent, quam extrema faba, quod dici ſolet.
Sed ubi prædam paratam nunc nobis fore
Putas Phormio? nã jamdudũ ſtomachus latrat mihi.
Phor. In proximo hoc vico, ibi cadaver erit, quod involabimus
Vultures. Dor. Itáne arbitrare? Phor. Certè. Dor. Sed vide Troch.
Etiam ne te iſthæc fallat ſpes: neve quis ibi ſit, cui
Fucus ſuboleat, noſque agnoſcat: atque ita fabula
Fiamus vulgi, ac riſui ſimus omnibus.
Phor. Non fiet: tu modò fac ſis animo bono,
Vt fortem militem decet. Sed commodè hîc
Mihi quippiam ſuccurrit. Dor. Quidnam iſthuc eſt Phormio?
Cedò ſodes. Phor. Hiſpanos nos eſſe aſſimulabimus.
Dor. Quid, Hiſpanos? cur iſtud obſecro? non enim
Intelligo. Phor. Vt terrori ſimus omnibus.
Nam nullum militum genus Dimet.
Eſt, quod magis metuant, atque exhorreſcant ruſtici.
Dor. Non illi ſoli per Iovem: nam nos quoque
Quales ſint, experti ſumus frequenter. idq; non
Sine magno noſtro, ut arbitror malo. verùm Scaz.
Quopacto iſthuc queamus, non intelligo,
Cùm linguam uterque ignoremus Hiſpanicam.

Scaz. *Phor. Teneo ego verba aliquot vulgaria, quæ ex illius Hispani*
Sermone, quem pridem domi meæ dies
Dimet. *Complures pertuli, mihi*
Etiamnunc hærent in memoria: Dor. Vah, si isthuc satis
Esse arbitraris, age, ego quoque quædam memini ex ijs,
Quibus meus mecum sæpè solebat stomacharier.
Phor. Isthæc suffecerint. nam stupidi, atque stolidi sunt rustici,
Minimo illis os subleverimus negotio.
Dimet. *Tum in vultu utrique is inest color,*
Vt pro Hispanis probemus nos facillimè.
At satis hîc jam cunctati sumus. Eamus, ac bonis
Avibus Martis experiamur aleam. Dor. Placet,

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES, NISA.

Ejusdem generis.

NÆ ego agricolarum qui vivam sum infelicissimus,
Cui nulla unquam conceditur quies, nullum ocium
Troch. *Nulla laboris intermissio, nulla denique*
Tranquillitas. tam gravibus curis, ac negotijs
Molestis distrahor, atque obtundor undique.
Nulli festi, at profesti omnes mihi sunt dies.
Tam imperiosam habeo uxorem, tamq; difficilem,
Ac morosam. Quæ cùm ipsa dies totos domi
Desideat ociosa, aut cum vicinis garriat,
Troch. *Non magis parcit marito, quam si asinũ illum iudicet*

Mercede

Mercede conductum: adeò neque quid imponat, neque
Quid imperet mihi, unquam cogitat: neque
Me respicit, neque ætatem meam. Nunc sunt mihi
Concinnandi lecti, nunc defricanda matula, nunc
Verrendum pavimentum, nunc convolvenda stragula,
Nunc vaccæ mulgendæ, nunc lac agitandum, nunc in agris Catal.
Aut arandum, aut fodiendum, nunc purgandum stabulum. his Troch.
Aliisq; multò pluribus, Dimet.
Atque gravioribus occupationibus
Quis obsecro solus suffecerit? quis non Scaz.
Tanto succumbat oneri? Sed lupum eccum in fabula.
Hui, tam citò è mercatu? Væ mihi, perii miser:
Vapulabo largiter: nam nondum, quæ modò Troch. 3
Imperabat exiens, curata sunt
Omnia. Hæc mihi restant eluenda mulctralia: id agã.
Nis. Hei. miseræ mihi: genua labant, vox deficit:
Tum æger fatiscit spiritus. Deum immortalẽ! quàm fere
Ego in istorum prædonum incideram manus.
Pedibus pol habeo magnam gratiam, qui me ex Scaz.
Tanto surripuerunt periculo. Sed ab ædibus
Nostris me non procul jam abesse gaudeo.
Atqui ut hîc quoque satis tuta sim vereor misera. Troch.
Chr. At at, quid ego illam turbatam, & metu exanimatam conspicor?
Compellabo. Hem uxor, quid sibi vult hic timor?
Aut quid expalluisti? quidve respicis

Identidem? ſatin' ſalvæ res? quid taces?
Niſ. Actum eſt. Chr. Quid ita? cedò ſodes. Niſ. Noſtra ædepol
In dubio vita eſt. Chr. Quin dic quid ſit. Niſ. Paululum
Sine ad me ut redeam. Chr. Me miſerum, quàm timeo, ne
Tu nunc triſtiſſimum mihi nuncium adferas.
At omiſſis ambagibus, rem paucis expedi
Amabò. Sed quid hoc? video huc procul adventare neſcio
Quos, haſtis gladijsq; armatos. O Iuppiter!
Dimet. *Serva nos obſecro. Niſ. Hem, viden'?*
Scaz. *Illi me prædones per totum iter inſequuti ſunt*
Hactenus & nunc nihil magis metuo miſera,
Quàm ne huc divertant, noſq; ſuo crucient, atque affligant modo.
Quare ocyus intrò nos recipiamus Chreme,
Atque occludamus oſtium. Chr. Ne feceris Niſa:
Namque hoc pacto multò illos irritaveris magis: & fores
Catal. 2. *Perfringent, aut erumpent per feneſtras*
Potius, quàm ſe ſinent excludier. Niſ. Quid ergo
Faciendum exiſtimas, aut quid das conſilij Chreme?
Troch. 2 *Chr. Opperiamur hîc eos ante oſtium,*
Et comiter appellemus, fortaſſe uti
Prætereant. impetrabimus cum gratia.
Niſ. Vtinam id fiat. Sed animus mihi neſcio quid præſagit mali.
Chr. Bene ominare, res ſuccedet opinione meliùs:

Nam

Nam spero adjuturum Deum. tu modò fac sis animo bono.

ACTVS III. SCENA IIII.

PHORMIO, DORIO, NISA, CHREMES.

Ejusdem rationis versus.

NVnc vultus nobis est sumendus Martius
Et non nisi castrensia proferenda verba. Troch.
Dor. Sesquipedalia, pullosq́ Bellonæ decentia.
Phor. Tum nomina quoque erunt mutanda nobis: nam Scaz. 2
Doriones, atque Phormiones inter Hispanos
Inveneris paucissimos. Dor. Scio isthuc, atq́ ob id
Sennores *erimus utrique. neque alio ego te,*
Neque tu me unquam appellabis nomine.
Hic militibus Hispanis mos est. & sapiunt mea
Quidem sententia, qui se metui, quàm amari Catal.
Malunt. nam facilitas contemptum, severitas Troch.
Autoritatem parit. Phor. Ita me Deus amet, ut
Mihi verum videris dicere: namque eo
Pacto fiet, ut & nostra jussa rustici
Extimescant. nobisq́ ad nutum suppeditent omnia: Troch.
Tum ut quidvis impunè faciamus. Nam quis ea
Audacia est, licet indignis sit exceptus modis,
Vt Hispanum audeat incusare militem?
Aut si id faciat, quid obsecro nisi malum conduplicat suum?
Sed jam satis hîc remorati sumus. domum
Hanc adoriamur proximam. quicunq́ hîc habitat rusticus,
Is primus à nobis comedetur, atque exhaurietur Catal.

Planissimè. Sed eccum eum pro foribus stantem conspicor.

Nis. Ehem Chreme, rectà huc ad nos affectant viam.

Dimet. *O nos infelicissimos?*

Nimirum consilium illud rectum est, de occludendis ædibus.

Chr. Mitte id: nihil inquã juverit, imo oberit magis.

Non sunt irritandi crabrones, quos cùm volueris,

Staz. *Placare nequeas. Prior ego illos compellabo. Salvete*

Viri boni. Phor. Apero vellaco, como es taeys aysy?

Dor. Quin es peraeys Luterano? *Nis. O miseram!*

Hispani sunt: crucem non æque atque hos horresco milites.

Phor. O traydores del Rey, despachaos presto. *Chr. Actum est, perij miser.*

Dor. Que hazeis tantas bozes? *Chr. Hei mihi etiam verberas?*

Phor. A Luterano, trae paen blanco, y vino. *Nis. O facinus*

Troch. *Indignum! Chr. Nostrate lingua me obsecro*

Compella Sennor: *Nam neque quid loquamini,*

Neque quid velitis intelligo. Phor. Non? Chr. Non, ita

Me Deus amet. Dor. Credo, quia parum placent

Quæ loquimur, simulat se non intelligere furcifer.

Nis. Non pol intelligimus Sennores: *nam vernaculum*

Solum sermonem nos callemus agricolæ. eo utimini

Obsecro: quicquid iusseritis, effectũ dabimus protinus.

Dor. Insterne mensam, prandiumque nobis appara:

Presto Presto, *quid cunctaris venefica?*

Chr.

Chr. Paramus sedulò, vos modò desinite stomacharier.
Nis. Quicquid in ædibus est nobis, apponemus liberaliter.
Phor. Hoc etiam atq; etiam cogitate, militem vobis Scaz.
Esse excipiendum regium: quapropter ne vulgaris, aut
Quotidianus apparatus sit, cavete sedulò. Troch.2
Eho, quid tu nobis panem atrum adfers blitea?
Album apponito, eumq; recentem, nisi cerebrum
Tibi velis hîc dispergier. Dimet.
Tum petasonem, lardum, aut fumo induratas carnes nolumus.
Servate isthæc vobis, nam talibus noster Scaz.2
Non assuevit stomachus. *Nis.* Atqui nihil præter
Illa est nobis usquam in penario. *Dor.* Apage in
Malam crucem garrula. vinũ etiam ex oppido adferri Scaz.2.
Nobis volumus in vesperum, idq; Renense.
Chr. Hui! *Phor.* Prætereà armum ovillum, caprum, aut leporem potiùs. hæc
Nisi maturè parata, atq; probè assa fuerint
Omnia, væ vestris capitibus, atque scapulis.
Hac conditione contenti nunc hisce erimus vulgaribus.
Nis. Eheu, ad restim jam nobis res rediјt planissimè.
Phor. Quid mussitas pessima? quod præceptum est tibi,
Fac exequare protinus. etiámne respicis?
Dor. Hem furcifer, ubi sunt oculi? vidésne cantharos
Esse vacuos? *Chr.* O me miserum! *Phor.* Quid stas stipes? vola.
Probè, ut arbitror, se habent principia. *Dor.* Rusticum
Hîc nacti sumus satis opulentum, ac divitem.
Phor. Sciebam ego isthuc, & propterea te potissimum

Catal. *Huc deducebam. Dor. Fecisti probè. sed eccum*
Accedentem silicernium: pol dignus est
Ad hunc qui tractetur modum. Chr. Sit faustus, ac
Felix vobis hic potus. Dor. Aconitum esse optes, vt arbitror,
Quò his exonereris sumptibus. Sed quid quod te rogẽ?
Iámne ad macellum exijt uxor? Chr. Iamdudum.
Dor. Abi
Catal. *Tu, atque ex corte adfer gallinas aliquot, easq́;*
Partim elixas partim assas cura sedulò.
Chr. Eheu me infelicem! etiámne amplius? trium
Dierum vix mihi est familia. Phor. Ehem, quid murmuras
Mastigia? abi inquam, nisi pavimentum hoc tuo
Velis conspergi sanguine. ut incedit testudo! Chr. Prò
Deum immortalem, quis me est infelicior?
Hos tantos sumptus quis ferat vel satrapes?
Dij perdant hoc imperiosum superbũ, atq́; intolerabile
Hispanorum genus. qui, cùm domi sunt, vix habent
Troch. *Quo ventrem exaturent famelicũ. appludam vorant,*
Vappam bibunt: tum nuditate horrent, ringunturq́; inedia.
In his verò nostris regionibus, haud secus
Ac heroes, magnatesq́; coli, & honorari volunt.
Nostrates autem adeò præ se contemnunt, ut pecudes potiùs,
Quàm homines esse illos arbitrentur. Quare eos
Odi pessimè: adeò ut ad occursum illorũ animus statim
Inhorrescat mihi. At metuo ne hîc me audiant
Querentẽ, gallinariũ adibo, ut quod jusserunt exequar.

AC-

ACTVS III. SCENA V.

PHORMIO, DORIO.

Ejusdem generis.

OHe, nunc affatim expleti sumus, surgamus, &
Ambulando in vesperũ exacuamus stomachũ. Troch.5
Tũ visamus quot vaccas hic rusticus habeat in stabulo
Do. Quin ædes perscrutemur omnes, omnes arculas,
Scriniaq; omnia. deniq; involemus, atque
Auferamus etiam quæ usui nobis futura sunt.
Phor. Quo jure? Dor. Bellico. Phor. Placet: militibus enim
Quodcunque lubet licet. neque pol injuria:
Nam in rempublicam merita illorum sunt maxima. Troch.2
Propulsant hostem, pugnant pro patriæ
Salute, pro aris, ac focis, pro libertate publica.
Hi si quid cuipiam ademerint, si quem spoliaverint,
Aut ceciderint, si cui vim fecerint, Troch.
Si quid perfregerint, incusandi, aut culpandi erunt?
Dor. Nequaquam. nam cùm ex illis maxima percipiantur commoda,
Ad hæc levia connivendum est incommoda.
Phor. Rectè dicis. sed pergamus, quò perlustremus singula.

ACTVS IIII. SCENA I.

CHREMES, NISA.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

PRô Deum atque hominum fidem. minimè miror, si homines
Insanire incipiant ex injuria.
Nis. O mores, ô flagitia, ô inauditam impiorum

Hominum audaciam, atque malitiam? Chr. O supinam
Indiciorum, legumq́; oscitantiam!
Per quam his nebulonibus, & scurris quidvis impunè licet.
Nis. Hei mihi, mori malim, quã in tãtis calamitatibus
Vivere, & tam acerba perpeti. Chr. Non perpetiar
Iamb. 3. *Amplius, atque adeò animam relinquam potius, quam non hos uti*
Merentur ulciscar mastigias. magnum est quod molior:
Et spero adjuturum Deum.
Nis. Quid Chreme? Chr. Vi ego illos pellendos, atq́; ex ædibus
Exturbandos censeo: quandoquidem blandiendo,
Et benefaciendo, omniaq́; tolerando, nihil
Hactenus profecimus. Hac non successit, rem alia
Iamb. *Nunc experiar via. Nis. Mi vir, si tibi velis*
Consultum, sententiam muta: ne & ipse te,
Et nos omnes perdas. Chr. Non me clam est, periculum
Hac in re esse maximum, verùm sic animum
Induxi meum, priùs me perditurum
Iamb. *Meam vitam, quàm hæc perpetiar diutius.*
Tum si maximè velim ferre, facultates non sinunt.
Nam unam cœnam heri illis dedimus, quæ si iterum
Nobis sit danda, actum fiet. Vt enim alios
Sumptus omittam gravissimos, indesinenter
Sorbendo, nobis quid vini absumpserunt? Eho,
Quid futurum existimas Nisa, si nos assiduè exedant?

Nis.

Nis. Durũ quidem haud nego: sed levius fit patientia, Iamb.
Quod mutari non potest. Chr. Nimium hercule
Improbi isti nostra abutuntur patientia,
Quam tum demum nobis profuturam existimo,
Cúm in furorem sese commutaverit.
Nis. Laudarem animum, nisi supra vires tuas
Esse, quod conaris, arbitrarer Chreme. Chr. Nihil moror:
Si moriendum est, in tali facinore mori, mihi
Hac tam misera vita futurum est gratius. Iamb.
Non fit sine periculo facinus magnum, ac memorabile.
Tu modò fac sis animo quieto. Nis. Facile possem, Iamb.4.
Nisi sæpius, quantum armati valeant, experta essem misera.
Chr. Audendum est. nemo ignavia victoriam
Est consequutus unquã. Prima coitio est acerrima, hãc
Si sustinueris, pòst illas ut lubet ludas licebit.
Itaque hoc quicquid est periculi, magnarum erit
Remedium ægritudinum. Nam posthac incolumes
Sat scio fore nos, si semel infracto animo injuriam
A nobis propulsaverimus. Nis. Ne Hercules
Quidẽ contra duos. Chr. Vah, quasi tibi desint manus.
Tu fac uti colus in prõptu sit, ego mihi furcã sumpsero. Iamb.3.
Si illis machera, & nobis urbina est domi.
Quanquam non magnopere istorũ me terret ferocitas,
Qua tum in nos bacchantur maximè, cum tuti post principia
Verbis belligerantur ebrij. tum eorum est
Operæprecium audire audaciam, quando miserum,
Et inermem agricolam, qui referre non audet, Scaz.
Maledictis lacessunt, atque verberibus.

Iamb. *At nunc faxo ut cum rustico minimè ignavo sibi*
Rem fuisse sentiant. & superi, nisi quid me animus
Iamb. *Fallit, nostros conatus juverint. Nam qui tibi*
Nunc viri videntur, nebulones sunt ignavissimi.
Nis. Si isthuc certum est tibi, age, parebo : tu modo quod facto erit
Iamb. *Opus, impera. Chr. Nihil quidem ampliùs, nisi ut*
Cùm tempus fuerit, te talem præbeas,
Qualem ego te expertus sum sæpissimè.
Nis. Euge, rem feliciter successuram auguror,
Adeò animus ad pugnam exardescit mihi.
Modò aderunt opinor, rursus nos suis
Iamb.2. *Adorituri maledictis, probris ac convitiis.*
Quod si fiat, faxo se cum viragine
Congressos intelligant. Adeò ego jam ferre possum
Illorum minas, & contumeliosa verba. At
Iamb.7. *Eccum foras utrumque prodeuntem. Tu*
Accede ad illos. ac primùm quidem experire
Si quid cum gratia impetrare queas. nam quod cavere
Potes, stultum est admittere. Quod si comiter
Blandéque loquendo nihil effeceris, nosq́;
Affligere, cruciare, atque verberare porrò
Pergant, memento te virum esse. Ego intrò eo, ut
Quæ ad pugnã opus erunt parem, reversura è vestigiò.

ACTVS IIII. SCENA II.

DORIO, PHORMIO, CHREMES, NISA.
Ejusdem generis versus.

QVid isthuc? itane ad clarum dormivimus diem?
Multa nox meis adhuc est oculis. Phor. Hic veternus

Her-

Herculè est pellendus ab animo. Sed nausea
Quæ tanta stomacho? Quidnã hæc sibi vult oscitatio?
Extendere nunc demum nervos juvat, juvat Iamb. 4.
Ab oculis propellere somnum. Dor. Quid, an ructas
Hesternam crapulam? Phor. Id quidem facio insolens: nam vel
Ad cruda concoquenda stomachus mihi valet satis.
Nec ventrem tanta saburra unquam gravatum memini, ut
A vomitu remedium quærendum fuerit mihi.
Quod ne nunc contingat periculum pol maximum est. Iamb.
Dor. Nihil herculè mirum, qui heri tantum cibi
Deglutiveris, tot cyathos exorbueris.
Phor. Te quoq; nihil unquã vidi edacius, aut bibacius Iamb. 2.
Quicquam. Dor. Certè aliàs non soleo esse parcior,
Aut abstemius, verùm numquam ante, quod sciam,
Cœnavi unctiùs, nunquam prolixiùs.
Phor. Sic indulgere juvat genio. Dor. Sic curanda est cuticula.
Chr. Mortuum ego me malim, quàm hoc vobis de meo
Contingat sæpiùs. Phor. Io Liber pater?
Dor. Io Ceres? quis nobis fortunacior?
Chr. Dij vestris sceleribus dignum vobis reddant præmium.
Nis. Chreme, in promptu sunt quæ parari jusseras. Iamb.
Chr. Bene fecisti. Phor. At eccum furciferum cum conjuge.
Vellaco Lut[redacted]or. Ennemigo de Dios.
Chr. Blanda herculè, atque amica salutatio. Phor. Quid mussitas scelus? Iamb.

Chr. Vos hîc demirabar tam manè, qui heri
Scaz. *Tantum biberatis. Dor. An tibi id nimium videbatur*
Sacrilege? An nos vento, aëreq́; victitare
Iamb. *Credideras? Chr. Non profectò: sed tantos tamen*
Helluones, ac tantos glutones esse vos
Nunquam existimaveram. Phor. Vah, tun' nos helluones
Appellabis mastigia? Nis. Quales vos deprehendimus,
Tali honestamus nomine. Nos agricolæ rudes,
Iamb.4. *Atque simplices scapham scapham, ligonem*
Ligonem dicimus. Dor. Etiam sententias
Loqueris garrula? Phor. Quid isthuc, tun' in tã gravi
Delicto isti impudenti, atque temerario
Audes patrocinarier? Nis. Quod tu mihi
Objectas patrocinium? an non maximo
Nostro incommodo, gravissimisq́; impendijs
Vos tales heri per totum pertulimus diem?
Phor. Eho venefica, ego pol tibi, nisi taces,
Istam linguam præcidam impurissimam.
Abi ad macellum, emptura quæ appares in prandium.
Iamb. *Chr. Hui, etiã prandere hîc statuistis? Itineri ego vos*
Accinctos putabam. Dor. Ha, ha, he, tota erras via.
Neque hodie, neque cras, neque perindino hinc discedemus
Die. Quare absq́; mora ad urbem te confer, ibiq́; eme
Quæ parato opus erunt, atque vide ne quid desit, nisi
Vapulare mavis sceleratissima. Chr. Ex
Cœna hesterna non pauca supersunt: ea
Vobis toto hoc sufficient die. Phor. Servate vobis,
Liberisq́; vestris frusta illa, atque reliquias:

Nos

Nos recentia, integráque volumus. Chr. Recentia?
Dor. Recentia inquam, atq; integra: quoties idem Iamb. 4.
Dicendum erit trifurcifer. Chr. Pecuniam
Igitur numerate, qua emantur recentia.
Phor. Pecuniam? hem tibi mastigia. Dor. Accipe
Sacrilega. Chr. Etiam verberare audetis pessimi?
Hem uxor, ad arma, ad arma: insonuit buccina.
Nis. In me nihil erit moræ. Phor. Etiam referire paratis
Audacissimi? huc, si quid lubet. Non herculè
Vivi è manibus nostris evadetis hodie. Chr. Siccine
Ais canis? Phor. Eho populares, succurrite, Iamb.
Atque auxilium ferte miseris. Nis. Hem Chreme, virum
Te præbe. Dor. Væ mihi. Phor. Interimor infelicissimus
Chr. Sic, sic vobis apparamus integra.
Nis. Sic mercamur recentia. Chr. Eho Nisa, vide Iamb. 2.
Ne istum elabi sinas scelus. Ego huic spiritum
Interclusero. Nis. Vapula impurissime.
Dor. Perij miser. Phor. Interij. Nis. Quo pacto hæc vobis placent
Cupedia? Chr. Quomodo hoc villi sapit? Dor. Hei mihi,
Etiam illuditis? Chr. Hem Nisa, arma illis eripiamus,
Atque ex ædibus exturbemus sceleratissimos.
Nis. Non pol vivi eijcientur hodie, sed efferentur
Mortui. Dor. Misereat vos nostri obsecro.
Chr. Apagite, apagite. Nis. Indigni qui vivant tamē. Iamb. 3.
Chr. O fortes, atque strennuos
Milites! Nis. O insuperabilem ferociam!

M

Chr. Eia, pugnastis fortiter. Egregiam pol laudem, & spolia
Ad commilitones referetis magnificentissima.
Iamb. *Phor. Fugiamus, fugiamus, dum evadendi datur*
Copia——

ACTVS IIII. SCENA III.

CHREMES, NISA.

Iambici senarij, & septenarij, admistis paucis octonarijs.

——— Iámne abierunt Nisa? Nis. An abierint rogas?
Catal. *Imo simulac elabendi facultas*
Dabatur, non secus se conijciebant in pedes
Homines timidissimi, quàm lepores, aut damæ aufugere solent,
Conspectis canibus venatorijs. Chr. Non herculè
Scaz. *Reversuros illos credo propediem. Nis. Sic, sic*
Exercendum est sceleratum hoc militum genus.
Quod si omnes à se injuriam, & violentiam
Ad hunc propulsarent modum, haud pol quoslibet
Troch. *Tanta audacia, tamq; intrepide passim lacesserent,*
Despoliarent, atque cruciarent improbi.
Sed hoc quis eventurum credidisset Chreme? viros
Longa militia prælijsq; frequentibus
Exercitatos, præterea Hispanos, qui bellica
Scaz. 3 *Virtute cæteris præstare dicuntur,*
Tam meticulosos, ignavos, & imbelles
Esse, ut quidvis potius eos, quàm milites esse
Putes? Chr. Prodigij, ita me Deus amet, simile. nec
Troch. 2 *Quidnam ipsis acciderit, divinare aut suspicari*
Possum: nisi aliquem Nemesin, vel conscientiam

Sibi

Sibi multorum ſcelerum malè conſciam animum eis
Labefactaſſe penitus: ut cùm ſuperiores
Facilè eſſe poſſent, mente tamen conſternati, neque
Referire, neque ſe valuerint tuerier.
Niſ. Mirum ni tale quid fuerit Chreme. nam poſtquam minis
Cœlum antè territabant, nihilq́; non ferociter,
Atque animosè loquerentur, cùm ad pugnam eſt ventum, arma illis ſtatim
E manibus excidebant quaſi pueris. Chrem. Pol vera ſunt
Quæ dicis Niſa: ſed cur non iſtud potiùs
Noſtræ audaciæ, animoq́; forti aſſcribimus?
Quæ & inferioribus non rarò pepererunt victoriam.
Semper in conflictu maximum periculum eſt iis, Troch: Catal.
Qui maximè timent, confidentia pro muro habetur.
Tum deſperatio etiam timidos ſtrennuos facit.
Nam mori pol maluiſſem, quàm illos perpeti Troch.
Diutiùs. Niſ. Et ego quidem. ſed nunc quia
Hoc prælium nobis ex animi ſucceſſit ſententia,
Eamus, atque triumphum agamus intus. Chr. Ita certè decet.

ACTVS V. SCENA I.

DORIO, PHORMIO.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

QVid nunc conſilij capiemus Phormio?
Aut quo p[redacted] *dedecus celabimus?*
Phor. Pol neque quid dicam, neque quò me recipiam, neque quid agam ſcio. Iamb.
Nam ad reſtim jam nobis res rediit planiſſimè.

Dor. Nil meherculè aliud restare video, deligenda
Dimet. Arbor est suspendio.
Phor. Vtinam hîc aliquid esset, quo me præcipitem darem:
Nam vitæ jamdudum me tædet meæ.
Dor. Neque ego quicquam malim, quàm in hac re defungier:
Adeò totus displiceo mihi. Phor. Vah, crucior
Iamb.2. Bolum tantum tam subitò nobis ereptum esse è faucibus.
D. Quarta herculè luna nos natos esse arbitror, quibus
Tot calamitates, ac tanta eveniunt infortunia.
Phor. Quartáne an quinta luna nati sumus, equidem nescio:
Hoc certè scio, nos natos esse ad verbera.
Iamb.2 Nam superioribus diebus ab uxoribus
Multum diúque pulsati, vix semivivi ex earum
Evadebamus manibus: nunc iterum à rusticis
Cæsi usque ad necem, ægrè membra trahimus miseri.
Dor. A rusticis
Ais? imò unius nos ad hunc exercuit modum,
A sola uxore adjutus. vah, meritò me nunc nostra pudet
Ignaviæ! Phor. Ego pol magno impetu frequentes
Rusticorum turmas irruere in nos arbitrabar:
Iamb. Hinc me subitus timor invadebat. nam nisi
Id putassem, continuò caput isti dissecuissem
Sacrilego: tum autem veneficam istam, vah, quibus
Excarnificassem modis! Dor. Frustra nunc isthæc
Fabulare

Mihi

Mihi, postquam tu nulla omnino verbera
Propellens, aut avertens, & ne semel quidem
Referire audens, usque corpus verberandum præbueris:
Et prior, simulac liceret, fugeris
Protinus. Phor. Confiteor Dorio: quanquam tu quoq;
Statim fugisses, nisi cervice præhensum, atque vi Iamb.
Prostratum in terram te resupinasset rusticus.
Phor. Non inficior: nam continuò cor, quod aiunt,
In genua mihi concidebat, qui aliâs esse soleo
Intrepidus. Credo ultricem aliquam nobis ab inferis Iamb 4.
Fuisse immissam furiam, quæ incusso repentino
Terrore, nostram retuderit lasciviam,
Atque petulantiam: quæ jam omnem excedebant modum. Dor. Id fuit
Per Iouem. Sed ista mittamus, quandoquidem
Quod factam est, infectum reddi non potest. Quin potius
Consiliũ capiamus, quid posthac nobis faciendum siet. Iamb.
Phor. Neque pol consilium habeo, neque auxilij copiam.
Actum est. nihil restat, nisi ut inedia pereamus miseri. Iamb. 5.
Dor. Durissimum id quidem mortis genus: quare
Quidvis malim & facere, & pati, quàm vitam in
Tantis finire calamitatibus. Phor. Et mihi quoque
Onus quantumvis maximum imponi sinam,
Siquidem istud effugere liceat infortunium.
Dor. Hei mihi, nunc cupiam esse frugi, atque opere exercendo
Totos defatigari dies, nisi

Frustra id cupiam infelix. Phor. Ah, quis nos inopes
Iamb.2. *Tecto dignabitur? quis ventrem saturabit famelicum?*
Nam postliminio ad uxores revertendi nullā herculè
Spem nobis superesse conspicio. Dor. Et tamen nisi
Illæ recipiant, actum est, periimus funditus,
Cùm ne unus quidem obolus in loculis nobis sit reliquus.
Phor. Quàm velim nobis esse precatorem, aut patronum aliquem,
Iamb.6. *Qui blandè, ac commode loquendo, illis animum*
Emolliat, & nos restituat in gratiam.
Dor. Quin ipsi potius ad illas accedamus, & veniam
Precemur supplices: uam si ignoto cuipiam
Hanc delegaverimus provinciam, periculum
Erit, ne, si ille rem evulgarit, fabula
Fiamus vulgi, passimq; traducamur, atque
Illudamur ab omnibus. Phor. Non improbarem
Consilium tuum, si ausim experirier.
Sed qua fronte obsecro isthuc tentabimus?
Dor. Perfricanda frons est, & pudor omnis est
Abijciendus egentibus. exorabiles
Iamb. *Facilesq; illas fore confido. nam feminæ*
Quemadmodum leves ob causas sæpe ad iracundiam
Provocantur, ita si quis modo paululum
Blandiatur, deliniuntur, ac placantur facile.
Phor. Age, age, mos gerendus est tibi, quandoquidem
Iamb. *Eò nos compellit necessitas: cui*
Si quis conetur resistere, actū agat: cum Dij quoque
Huic dicantur cedere. Dor. Rectà igitur eas accedamus. at

Nescio

Nescio quas istic procul stantes video. hem mane.

Actvs v. Scena ii.

Perilla, Bromia.

Eiusdem rationis versus.

Est ut dicis Bromia, pro gravissimo mariti
Crimine paululum supplicij uxori debet esse
Satis. nunc verò nostra austeritate, ac sævitia Iamb. 3
Ita illos hinc alienatos video, ut reditum sibi
Ad nos non audeant sperare. Bro. Non injuria,
Nam nimis pol duriter, neque ut uxores decebat,
Nos illos tractabimus Perilla. Per. Verum
Dicis: nostra culpa hæc turba, atque abitio
Evênit. Quapropter si contingat nunc meum
Redire, & si frugi se in posterum fore Iamb. 4.
Promittat, næ ego libenter illum reciperem.
Bro. Ego idem quoque mihi faciendum arbitrarer. nec
Id pol eò, quòd non facile vel perpetuò, si opus
Sit, carere illo possem: sed quod communes me movent
Liberi, quibus alendis ego me imparem esse sentio.
Tum molesta, injucunda, atque tristis est
Solitudo. Per. Eadem me cura torquet Bromia.
Nam ni id esset, nunquam me exoraret quispiam
Quin perpetuo sola esse malim, quàm tam multa apud virum Iamb.
Perpeti. Bro. Ne quæso isthæc tam iniquo animo feramus
Perilla: quasi alij nihil unquam faciant mariti,
Quod displiceat uxoribus: aut quia nos non delinquimus

Feminæ. Sed quosnam quæso eos dicam esse, quos procul
Hinc consistentes video? Per. Viri nostri sunt, de quibus
Loquimur Bromia. Bro. Pol eos esse auguror,
Adeo ad occursum illorum mihi commovetur
Animus. Per. Ij sunt ipsi, procedamus illis obviam,
Iamb. 8. *Atque excipiamus comiter. Non licet hominem*
Sæpe esse ut vult, si res non sinit. ita tempus est
Nunc, ut mihi virum restitui gaudeam,
Nuper nihil minus. Bro. Mane, mane, isthuc pacto in ipsos,
Atque in nos pessime consuluerimus, si tam
Leni, atque victo animo nos esse ostenderimus.
Per. Quî sic? cedo: non enim intelligo. Bro. Non? at faxo ut
Intelligas. In nequitiam citò relabentur pristinam,
Si nos cupidas esse sui intellexerint.
Per. Quid igitur faciendum censes Bromia?
Bro. Subsistamus hîc, atque ultrò illos ad nos sinamus
Iamb. 3. *Accedere. ac primum quidem quanquam orant atque supplicant,*
Tamen vultu ad severitatem composito,
Simulemus nos illos recipere nolle. tandem
Cum obsecrandi finem non faciunt, quasi
Procibus victæ, ægre culpam illis ignoscemus, atque
Recipiemus in gratiam. ita firmius
Illos alligaverimus: neque iterum audebunt, quod semel
Experti, sibi cessisse sciunt infeliciter.
Per. Consulis probe: atque ob id tibi lubens paruero.

A C-

ACTVS V. SCENA III.

PHORMIO, DORIO.

Ejusdem rationis versus.

HEm Dorio, nisi quid mihi hallucinantur
Oculi, uxores istæ sunt nostræ, quas hinc procul
Colloquentes vidimus hactenus. Dor. Sunt? herculè
Sunt. Animus mihi pol tremit formidine
Adeò ne quid nobis iterū malefaciant, metuo miser. Iamb.
Phorm. Et mihi hercle pavore totum corpus inhorruit.
Abeamus Dorio, nam in illarum conspectum ego
Prodire ausim neutiquam. Dor. Eho, quò fugis
Stulte? resiste. Phor. Non ausim: nam nimis ego à mea
Mihi timeo infelix. Dor. Resiste inquam. Phor, Nihil agis. Iamb.2.
Dor. Nullam ego nobis aliam viam ad salutem esse video,
Audendum est. Phor. Vide obsecro quid agas. Dor. Nimirum quod ipsa res,
Tempusq́; hoc postulat, id ago Phormio. Phor. Nondum satis
Illarum videre perspexisse contumaciam.
Dor. Ah, non desines? neque unquam auscultabis mihi?
Phor; Libenter auscultavero, Iamb.4.
Si modò quæ ex usu sunt futura consulis. Dor. Quasi
Isthic minus mea res agatur quàm tua: & quasi
Vllum aliud præter hoc nunc nobis restet confugium.

Quod si tu quid melius invenire queas, quo
Nobis prospiciamus, vitamq; tueamur ab inedia,
Age, profer, parebo lubens. Sed si nusquam alia
Nobis superest spes, si ubique excludimur,
Iamb. *Si invisi, atque exosi passim sumus omnibus,*
Quid aliud, quàm quod necessitas nos facere cogit,
Faciemus miseri? Phor. Miseri profectò, utcunque res
Cesserit. novi ego meam, quàm difficilis, superba,
Iamb. 2. *Morosa, ac contumax sit: tum quàm durum, atque molestum mihi*
Fuerit hactenus, illius intolerabile
Imperium pati. Dor. jugum ego quoque me scio
Suscepturum minime amabile. sed quid facias? è duobus
Iamb. *Malis, cùm utrumque declinari non potest,*
Quod minus, leviusq; est, eligendum censeo.
Phor. Dicis pol sapienter, atque ideo morem geram tibi.
Dor. Bene facis, laudo. Nunc igitur absque ulla mora
Ad eas accedamus, dum solæ sunt, dumq; occasio
Offertur: nam in tempore venire, omnium
Iamb. *Rerum solet esse primum.* ———

ACTVS V. SCENA IIII.

BROMIA, PERILLA, DORIO, PHORMIO.

Iambici senarij, & septenarij, admistis aliquot octonarijs.

———*Viden' eos Perilla*
Accedentes propiùs? Oh, video Bromia,
Et gaudio. Bro. Hem, serva. tristis severitas

Sit

Sit in vultu. Per. Teneo. Bro. Tum in verbis gravitas,
atque constantia.
Per. Memorem monuisse te dices. Bro. Toti pallent
metu,
Terramq; prospectant identidem. Per. Vt res se Scaz.
Nobis dant, ita humiles, atque elati sumus:
His nemo fuit magis animosus quisquam, aut intre-
pidus magis
Nunc autem egestate, atque extrema rerum inopia
Perculsi, quàm submissi, ac parvi animi sunt, quàm
timent
Omnia, adeò ut non cognoscas eosdem esse.
Bro. Mirum ni frugi posthac sint futuri, si Scaz. 3
Quidèm re ipsa jam deprehenderunt satis, quid sit
Apud alienos, atque ignotos vivere.
Dor. Sequere me Phormio: ego prior illas adoriar.
Phor. Præ pudore, ita me Deus amet, vix caput Troch.
Attollere audeo. Dor. Abijciendus est pudor
Inutilis. Sed heus, orationi fac subservias,
Vt si quid fortè ego defecero, tu succurras. Phor.
Dabo
Operam. Bro. Perilla, accedunt, simulemus nos velle Catal.
abire,
Sequentur, atque revocabunt nos sat scio.
Dor. Ehem, siccine maritos fugitis uxores? Bro. Quasi
Non præviderıs, ad illos respice. Quis est qui nos?
Hem, hiccine
Eratis erant? Per. Itáne in conspectũ nostrũ venire Catal.
Audetis impurissimi? Dor. Hanc unã nobis ignoscete
Culpam, si aliam unquã admiserimus ullam, occidite. Troch.

A

Phor. Misereat vos nostri obsecro. Per. Abite quò digni estis furciferi.

Bro. Satis diu verba dedistis nobis, apagite.

Dor. Quid est peccatum corrigemus sedulò.

Bro. Nempe ut soletis. Dor. Certè mea Bromia. Bro. Non audio.

Scio ego quàm non sit tutum vobis credere.

Per. Vetus dictum est: decipienti semel me Dij faxint bene,

Dij faxint malè, si bis idem deceperit.

Phor. Eia, sine te exorem meum suavium.

Dor. Da ueniam obsecro mea voluptas unica.

Troch. 2 *Bro. Vt nunc blandiuntur sceleratissimi.*

Per. Vt adulantur impostores. Verùm talibus

Non facilè pol nos circumvenietis fallacijs.

Dor. Eheu nos miseros! Bro. Neque lachrymis, neque querimonijs,

Neque precibus vestris fidem habemus. itaq; nihil

Troch. *Agitis, si his nos flecti posse cogitatis.*

Qui dum quod vobis vultis, oratis, boni, atq; supplices

Estis: verùm simulac isthuc impetraveritis,

Continuò ex supplicibus in contumaces, ex bonis

In pessimos mutamini. Dor. non pol fiet meum

Troch. *Corculum: obsequentes vobis posthac erimus*

Per omnia. Phor. Quicquid iusseritis, effectum dabimus protinus

Dor. Commoveant vos quæso communes liberi.

Troch. 5 *Phor. Moveat tempus illud, quo voluptati*

Vobis aliquando fuimus. Per. Quid isthuc? video Bromea

Nobis

Nobis non licere, uti cœperamus, hoc pertēdere. Hac
Conditione vos nunc recipiemus in
Gratiam, si feceritis, quæ nos facere
Æquum est. Dor. Faciemus omnia: imperate. Bro. Ego
Vobis leges, quibus erit parendum, recitabo: Troch. 2
Auscultate, atq; animum advertite sedulò. Phor. Hîc
Sumus. Bro. Principiò, ne unquam posthac injussu nostro foras
Pedem efferatis. Dor. Hem placet, Bro. Nullum ingrediamini
Diversorium. Phor. Ratum esto. Bro. Festo autem die, Troch. 2
Cùm ab opere vacandum erit, usque domi desideatis:
Nobis verò exire quò lubeat, jus, atque æquum esto. Dor. Age,
Nihil refragamur. Bro. Tum ut pecuniæ, rei
Familiaris, atque facultatum omnium Troch.
Penes nos administratio sit, & custodia.
Dor. Isthuc quanquam durum, concedimus tamen,
Nisi quid dissentis Phormio. Phor. Agedum, placet.
Bro. Postremò objurgati, & pulsati etiam, patienter feratis, Troch.
Omnisq; vobis mussitanda sit iniuria.
Phor. Hui, iniquum id quidem. Per. Iniquum? hem, ut lubet, nihil
Mor[illegible] *Mea Perilla, quiesce, faciemus pol omnia.*
Per. Nihil etiam audio ipsum. Phor. Perij. Per. Hem,

quid taces? Phor. Age,

Assentior, siquidem huc me compellit necessitas,

Troch. Durum, ut aiunt, telum. Bro. Iovem igitur lapidem jurate, vos

Troch. Hæc religiosè servaturos omnia.

Dor. Iuramus, firma, atque inviolata sunto. Bro. Nunc

Dimet. Domum recta hinc concedite,

Et ad opus vos conferte. nos sequemur protinus.

Dimeter. Per. A nobis exemplum petite mulierculæ,

Catal. Quæ ignavos, aut decoctores habetis

Maritos: quopacto emendandi sint discite.

Catal. Sic tandem ludicra hæc spectasse proderit

Vobis. Per. Nihil est quod expectetis amplius:

Catal. Facta, & transacta jam sunt omnia. nos maritos

Sequimur. Valete, & si placuimus, plaudite.

FINIS.

reioyced
dayes.

cap-
tem-
crafs

uses of R
es, and
bters,
ittel.
horse-
safety,&
lyptes.
caused

l than
and af-

oune

quid taces? Phor. Age,
Assentior, siquidem huc me compellit necessitas,

Troch. Durum, ut aiunt, telum. Bro. Iovem igitur lapidem jurate, vos

Troch. Hæc religiosè servaturos omnia.
Dor. Iuramus, firma, atque inviolata sunto. Bro. Nunc

Dimet. Domum recta hinc concedite,
Et ad opus vos conferte. nos sequemur protinus.

Dimet. Per. A nobis exemplum petite mulierculæ,

Catal. Quæ ignavos, aut decoctores habetis
Maritos: quopacto emendandi sint discite.

Catal. Sic tandem ludicra hæc spectasse proderit
Vobis. Per. Nihil est quod expectetis amplius:

Catal. Facta, & transacta jam sunt omnia. nos maritos
Sequimur. Valete, & si placuimus, plaudite.

FINIS.

reioyced
dayes.

e cap-
e tem-
d craf-

oufes of E
es and
ghters,
attel.
horfe-
afety, &
lutes.
caufed

i that
nd af-

oune